Міністерство освіти і науки України

Українська література

10-11 класи

Рівень стандарту, академічний рівень

(зі змінами, затвердженими наказом МОН від 14.07.2016 № 826)

Київ – 2016

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Предмет «Українська література» в 11-річній загальноосвітній школі має особливе значення, адже він засобами мистецтва слова допомагає формувати, збагачувати внутрішній світ дитини, позитивно впливати на формування її самосвідомості, спрямовувати морально-етичний потенціал, розвивати інтелектуальні, творчі здібності, естетичні смаки. Усе це допомагає повноцінній самореалізації особистості в дорослому житті.

Метою шкільного вивчення української літератури є:

— підвищення загальної освіченості молодого громадянина України, досягнення належного рівня сформованості вміння прилучатися через художню літературу до фундаментальних цінностей, культури, розширення культурно-пізнавальних інтересів школярів;

— сприяння всебічному розвитку, духовному збагаченню, активному становленню й самореалізації особистості в сучасному світі;

— виховання національно свідомого громадянина України;

— формування і ствердження гуманістичного світогляду особистості, національних і загальнолюдських цінностей.

Ця мета реалізується через такі конкретні завдання вивчення української літератури в школі:

1. Зацікавлення учнів художнім твором як явищем мистецтва слова, специфічним «інструментом» пізнання світу і себе в ньому.

2. Підняття загальної освіченості учнів, ознайомлення з найвизначнішими й найпоказовішими взірцями української народної творчості та художньої літератури.

3. Формування читацької культури учнів, розвиток естетичного смаку, вміння розрізняти явища справжньої класичної та «масової» культури.

4. Формування стійкого інтересу до української літератури як вагомого духовного спадку народу, повноцінного оригінального мистецтва, виховання палкого шанувальника української книги.

5. Формування гуманістичного світогляду, духовно багатої особистості, з високими загальнолюдськими морально-етичними орієнтирами.

6. Сприяння національному самоусвідомленню та стійкому відчуттю приналежності до європейської спільноти.

7. Вивчення української літератури в національному та світовому культурологічному контекстах, у міжпредметних зв'язках.

8. Розвиток творчих і комунікативних здібностей учнів, їхнього самостійного і критичного мислення, культури полеміки, уміння аргументовано доводити власну думку.

9. Вироблення вміння компетентно і цілеспрямовано орієнтуватися в інформаційно-комунікативному сучасному просторі, застосовувати здобуті на уроках літератури знання, практичні навички у житті.

10. Розвиток навичок самоосвіти, бажання і спроможності вчитися протягом життя.

Вивчення в загальноосвітній школі української літератури забезпечує реалізацію ключових компетентностей, які сприяють розвитку особистості та її повноцінній самореалізації в сучасному житті, у таких напрямках:

— соціальні компетентності (активна участь у суспільному житті; здатність знайти, зберегти і розвинути себе як особистість; розвиток комунікативних якостей; здатність розв'язувати проблеми; формування світоглядних і загальнолюдських ціннісних орієнтирів);

— мотиваційні компетентності (розвиток творчих здібностей, здатності до навчання, самостійності мислення);

— функціональні компетентності: естетичні, культурологічні, мовні, комунікативні (вміння оперувати набутими знаннями, сформованими навичками, використовувати їх у практичному житті).

Літературний курс академічного рівня у 10–11 класах є системно-історичним, а не історико-літературним. У сучасній загальноосвітній школі вивчається не історія літератури, а українська література, що дає більшу можливість активізувати морально-етичні аналогії, суспільно-ціннісні орієнтири через естетико-літературознавчі категорії, поняття; зацікавити учнів близькими їхній свідомості художніми творами; змінити усталений, застарілий імідж української літератури на цілісній карті світової літератури.

Для учня пропонуються теми у формі стислих літературних портретів письменників із виокремленням для текстуального вивчення одного чи кількох творів, які займають важливе місце у їхній творчості та літературному процесі України і розглядаються у зв'язках із розвитком світової літератури та в мистецькому контексті.

Українська література як шкільний предмет водночас виконує кілька рівноцінних функцій, серед яких: естетична, пізнавальна, виховна. Це означає, що кожен запропонований твір не лише образно відображає певну історично-художню дійсність, а й засобами мистецтва слова розширює кругозір, збагачує знання, виховує читача. Тому українську літературу в шкільному курсі представлено в розмаїтті тематично-проблемних, стильових характеристик. Особливий акцент зроблено на тих художніх творах, які сприяють зародженню у свідомості молодої людини якостей, що є носіями позитивної, життєствердної енергії. Адже в умовах національного державотворення актуалізуються пріоритет

людини-гуманіста, людини-патріота, оптимістичні суспільні настрої, духовне здоров'я особистості, ці твори повинні приносити естетичне задоволення і давати моральне опертя (оптимізм, життєствердність, намагання долати труднощі, воля до перемоги, досягнення мети у житті тощо).

Українська література для 10−11 кл. розглядається у хронологічній послідовності. Крім того, програма поділяється на окремі хронологічні розділи і «жанрові» підрозділи. Наприклад, у 11 класі: «Українська література 1920−1930 рр.» має підрозділи: «Поезія», «Проза», «Драматургія»; «Література в Західній Україні (до 1939 р.)», «Еміграційна література»; «Українська література 1940 – 1950 рр.»; «Українська література др. пол. ХХ− поч.. ХХІ ст.»: «Поети-шістдесятники», «Проза другої половини ХХ ст.», «Українська історична проза»; «Сучасна українська література». Кожен клас старшої школи закінчується уроками: «Література рідного краю», «Узагальнення та систематизація вивченого», які дають широкий простір для вибору як учителя, так і учнів.

У програмі подано стислі огляди літературного процесу в різні періоди розвитку української літератури. Але на них не виділено спеціальних годин, вони служать лише преамбулою до вивчення творчості письменників, тому вчитель на свій розсуд може обирати з них найголовніше.

Крім того, у всіх класах до кожного розділу програми подано основні теоретичні поняття, які повинні засвоїти учні, державні вимоги до рівня навчальних досягнень учнів, назви творів для заучування напам'ять. Виділено орієнтовну кількість годин для розвитку мовлення (вони використовуються на підготовку та написання класних творів), а також на позакласне читання. Біля кожної теми запропоновано необхідну кількість годин, однак учитель може її змінювати. Наприкінці програми для кожного класу подано списки літератури для додаткового (самостійного) читання учнями.

Під час навчально-виховного процесу програмою передбачено таку його організацію, у процесі якої вчитель дає необхідні опорні знання, висловлює власні судження, заохочує до глибшого пізнання, зацікавлює учнів вивченням теми. Але не вимагає прийняття єдиної думки, не диктує своє прочитання тексту, він лише спонукає до певних оціночних висновків, а учень вчиться їх робити самостійно, так само, як і самостійно мислити, оцінювати, порівнювати, проводити аналогії з сучасним життям, власним досвідом тощо. Загалом таку демократичну побудову програми спрямовано на постійну творчу співпрацю, діалог учителя та учня з художнім текстом, що дає широкий простір для самостійного сприйняття й осмислення літератури як явища мистецтва.

10 клас

Усього – 70 год. На тиждень – 2 год.
Текстуальне вивчення – 62 год.
Розвиток мовлення – 4 год.
Позакласне читання – 2 год.
Резервний час – 2 год.

Зміст	Год.	Державні вимоги до рівня навчальних досягнень учнів	Додатки: Мистецький контекст. Міжпредметні зв'язки
Вступ **ЛІТЕРАТУРА 70-90-х років XIX ст.** Українська література др. пол. XIX ст. в контексті розвитку суспільства певного часу. Складні суспільно-політичні умови розвитку. Новий етап національно-визвольного руху, культурно-просвітницька діяльність «Громад». Періодичні видання. Розвиток реалізму, натуралізму, пізній романтизм. Розвиток поезії (Я. Щоголев, І. Манжура, В. Самійленко), прози, драматургії. **Іван Нечуй-Левицький** **«Кайдашева сім'я»** Життя митця і його творчість як новий імпульс української літератури («Колосальне	4	Уміти схарактеризувати в загальних рисах суспільно-політичні умови розвитку літератури цього періоду. Уміти розповісти про письменника, назвати його основні твори. Прокоментувати оцінку І. Франком творчого спадку І. Нечуя-Левицького. Уміти визначити жанр твору, прокоментувати основну проблему, схарактеризувати образи-персонажі, засоби їх зображення. Уміти порівнювати образи дійових осіб, пояснювати авторську позицію, виокремлювати засоби комічного у творі, пояснювати їхню роль.	Е. Золя, Г. Флобер, І. Тургенєв, Ф. Достоєвський, драматургія Ж.-Б.Мольєра, В.Шекспіра, Ф.Шіллера (зарубіжна література). Ф.Різниченко, «Вид на гору Спаса у Стеблеві». А.Куїнджі, «Українська ніч» – улюблена картина І.Нечуя-Левицького (образотворче мистецтво). Л. ван Бетховен, «Appasionata» – улюблена мелодія письменника (музичне мистецтво).

всеобіймаюче око України» (І. Франко). Її загальна характеристика. «Кайдашева сім'я» – соціально-побутова повість-хроніка. Реалізм твору, сучасна (вічна) актуальність проблеми батьків і дітей. Колоритні людські характери в повісті. Українська ментальність, гуманістичні традиції народного побуту й моралі. Утвердження цінностей національної етики засобами комічного. ТЛ: соціально-побутова повість, поглиблення поняття про реалізм. Засоби змалювання комічного.		Уміти висловлювати власну думку про українську ментальність, національний характер, народну мораль і етику. *Усвідомлення основних рис української ментальності, його значення для самопізнання й успішної адаптації в сучасному суспільстві.*	
Панас Мирний (П. Рудченко) **«Хіба ревуть воли, як ясла повні?»** Життєвий і творчий шлях. Загальна характеристика творчості. Перший соціально-психологічний роман в українській літературі, свідчення великих можливостей у художньому дослідженні дійсності. Співавторство з І. Біликом. Широта представлення	5	Знати про життя прозаїка, його основні твори. Уміти переказати історію написання роману. Знати і вміти коментувати сюжет роману. Уміти схарактеризувати образи-персонажі, зокрема Чіпку, пояснювати його поведінку психологічними чинниками. Визначати роль жіночих образів у творі, уміти розкрити їх. Уміти порівнювати роман із «Кайдашевою сім'єю» І. Нечуя-Левицького, шукати спільне і відмінне в художній манері прозаїків.	«Кайдашева сім'я» І.Нечуя-Левицького, «Повія» Панаса Мирного, «Воскресіння» Л.Толстого.

народного життя. Шлях Ничипора Варениченка: від правдошукацтва до розбійництва. Жіночі образи, ствердження народних поглядів на духовне здоров'я людини. ТЛ: соціально-психологічний роман.		Уміти коментувати власне розуміння понять честі, справедливості, людської гідності й можливі способи їхнього ствердження. *Уміння переконливо й толерантно висловлювати власні судження. Усвідомлення значення для становлення і утвердження людини правильності життєвого вибору.*	
Українська драматургія і театр 70–90-х рр. XIX ст. Від аматорських гуртків до професійного «театру корифеїв», що став «школою життя» (І. Франко). Перші театральні трупи М. Кропивницького та М. Старицького (1882–1883), їхні провідні актори. Родина Тобілевичів та український театр. Тісний зв'язок театру з музикою. Розвиток драматургії: соціально-побутові та історичні драми й комедії М. Старицького, М. Кропивницького, Панаса Мирного та ін. Створення професійного театру «Руська бесіда» в Галичині (1864). Роль І. Франка у становленні	4	Уміти розповісти, як і коли в Україні виникає «театр корифеїв», хто входив до його складу, про його популярність. Наводити конкретні приклади зв'язку українського театру з музикою. Називати авторів творів, написаних для професійного українського театру. *Прищеплення любові до театру, розвиток уміння цінувати красу і художню досконалість мистецтва. Виховувати почуття гордості за «театр корифеїв», що зіграв важливу роль у формуванні національної самосвідомості народу.* Знати основні віхи життєвого і творчого	Хорова композиція «Вечорниці» П.Ніщинського, опери С.Гулака-Артемовського «Запорожець за Дунаєм», М.Лисенка «Тарас Бульба» (музичне мистецтво). «Міщанин-шляхтич» Ж.-Б. Мольєра і п'єси І.Карпенка-Карого.

національного професійного театру. Популярність «театру корифеїв» в Україні та за її межами. Перша народна артистка України Марія Заньковецька. **Іван Карпенко-Карий** (І. Тобілевич) **«Мартин Боруля»** Життєвий і творчий шлях. Багатогранність діяльності. Жанрова різноманітність творів: трагікомедії («Сто тисяч», «Мартин Боруля»), сатирична комедія («Хазяїн»), соціально-психологічна драма («Безталанна»), історична трагедія («Сава Чалий»). І. Карпенко-Карий і «театр корифеїв». Драматургічне новаторство письменника. Комедія «Мартин Боруля», її сценічна історія. Дворянство як міф про краще життя. Підміна особистісних етичних цінностей (чесності, порядності, працелюбства) становою приналежністю. Психологічна переконливість розкриття образу Мартина Борулі.		шляху драматурга. Розуміти причини просвітницьких ідейних пріоритетів світогляду письменника. Уміти визначити жанр драматичного твору. Знати зміст п'єси «Мартин Боруля», уміти розповісти про історичну основу твору. Уміти схарактеризувати головного героя, розуміти причини його особистої драми; інші персонажі п'єси. Визначити головний конфлікт твору. Уміти розкрити значення творчості І. Тобілевича для розвитку української драматургії. *Усвідомлення, що життєва позиція кожного творить стан усього суспільства..* *Усвідомлення негативних наслідків компромісних рішень (компроміс переконань – шлях до зради).*	

Значення творчості І. Карпенка-Карого. ТЛ: поглиблення поняття про жанри драматичного твору.			
Михайло Старицький «Облога Буші» Життя і творчість митця. Багатогранність діяльності. Оцінка І. Франком діяльності М. Старицького. Його художня проза. Пригодницький сюжет, драматизм історико-романтичної повісті «Облога Буші». Багатопроблемність твору. Образи та символи в ньому, особливості характеротворення, функція картин природи.	2	Уміти розкрити значення творчості М. Старицького для розвитку української літератури і театру. Аналізувати твір, характеризувати образи головних героїв. *Виховання почуття гордості за українську інтелігенцію, яка зіграла вирішальну роль у згуртуванні суспільства, культурному піднесенні України.* *Розвиток почуття патріотизму, власної відповідальності за долю батьківщини.* *Розвивати вміння цінувати красу і художню досконалість мистецтва.*	Переклади творів Г.-Х.Андерсена, В.Шекспіра, Дж.Байрона, І.Крилова. Інсценізація творів М.Гоголя, Ю.Крашевського, Е.Ожешко та ін. Історико-пригодницькі романи В.Скотта (зарубіжна література).
Борис Грінченко «Каторжна» Життя і різножанрова творчість. Багатогранність діяльності. Укладач 4-томного словника української мови, організатор і голова товариства «Просвіта». Тематика поетичних творів. Грінченко-перекладач. І. Франко про Б. Грінченка – «робітника без	2	Знати і вміти розповісти про велику подвижницьку діяльність Б. Грінченка, тематику його ліричних та епічних творів. Розглядати зміст оповідання «Каторжна». Уміти визначити його основну думку, пояснити причини душевних страждань Докії, розкрити чинники формування її характеру. Пояснити причини неординарного вчинку головної героїні під	Переклад Б.Грінченком творів Ф.Шіллера, Г.Гауптмана, М.Метерлінка, Г.Ібсена, Й.Гете, Г.Гейне, В.Гюго, Д.Дефо, О.Пушкіна та ін.

одпочину» на культурно-освітній ниві. Майстер малої прози. Оповідання «Каторжна». Утвердження прагнення людини до любові, добра. Психологізм твору.		час пожежі. Висловлювати власні міркування про діяльність Б. Грінченка. *Усвідомлення важливої ролі наполегливості і працелюбності як вирішальних факторів на шляху до поставленої мети.* *Усвідомлення неприйняття зла, жорстокості, помсти у стосунках людей, переваги співчуття, доброзичливості, уваги до ближнього.*	
Іван Франко «Гімн» («Замість пролога»), «Сікстинська мадонна», «Ой ти, дівчино, з горіха зерня», «Чого являєшся мені...», «Легенда про вічне життя», «Декадент», «Мойсей», «Сойчине крило» Письменник, учений, громадський діяч. Багатогранність діяльності в українській культурі, її вплив на культурний і політичний розвиток України. Франко-перекладач. Значення творчості для розвитку української літератури, у пробудженні національної самосвідомості. Творчість І. Франка в	10	Знати життєву біографію митця, уміти окреслити основні сфери його багатогранної діяльності. Сформувати власне ставлення до І. Франка як багатогранну особистість. *На прикладі життєдіяльності І.Франка формування ціннісного переконання: можливість силою високого духу сягнути світових вершин інтелекту.*	Переклади творів давньогрецьких поетів, Дж.Мільтона, Байрона, Гете, Гейне, Гюго, Міцкевича та ін. Музика М.Лисенка, С.Людкевича, Б.Лятошинського, А.Кос-Анатольського та ін. до творів І.Франка (музичне мистецтво).

музиці. Франко і світова література.			
Лірика збірки «З вершин і низин». Загальне уявлення про композицію збірки. Творчість великих майстрів Відродження; символ вічної жіночності, материнства, краси; суперечки про роль краси і користі («Сікстинська мадонна»). Франкова концепція поступу людства, вираз незламного оптимізму («Гімн» («Замість пролога»). Поетична збірка «Зів'яле листя»: «Ой ти, дівчино, з горіха зерня», «Чого являєшся мені...»**.** Місце любовної теми у творчості І. Франка. Життєві імпульси появи творів (автобіографічність). Широка емоційна гама почуттів ліричного героя, ствердження невмирущості людських почуттів, ідеалу кохання. Філософська і громадянська поезія. Змістовий зв'язок «Легенди про вічне		Уміти пояснювати багатозначність понять «вершини» і «низини» у назві збірки. Називати твори (цикли) з неї, ідеї яких є актуальними сьогодні. Аналізувати поезії, вміти визначити і пояснити символіку «Гімну», вміти розкрити значення поняття «вічний революціонер». *Усвідомлення облагороджуючого впливу мистецтва на людину. Формування віри в людство.* Уміти аналізувати поезії, визначати літературні і фольклорні начала, пояснювати образи-символи. **Вивчити напам'ять: 2 поезії (на вибір).** *Усвідомлення того, що любов – найвеличніше із людських почуттів, яке необхідно берегти.* Уміти пояснити використання біблійних мотивів і образів, умовність художнього світу легенд і притч. Сформулювати провідну думку «Легенди...» Характеризувати вірш «Декадент», висловлювати власні роздуми про мету і	І. Труш, «Іван Франко», А. Базилевич, ілюстрації до творів І. Франка (образотворче мистецтво). Цикли любовної лірики в Овідія, Катулла, Данте, Ф. Петрарки, А. Міцкевича (зарубіжна література). Скульптура «Мойсей» Мікеланджело як поштовх до написання поеми. Опери «Мойсей» та «Назон» А. Тенберга, «Мойсей» (за І. Франком) М. Скорика. Повість «Авірон» Г. Хоткевича.

життя» з поезією «Зів'ялого листя». Драматизм людських стосунків, роздуми про взаємність кохання. «Декадент» – поетичне кредо І. Франка. Вираження життєствердної позиції ліричного героя-митця. Поема «Мойсей» – одна з вершин творчості І.Франка. Проблематика твору: історичний шлях нації, визначна особистість як її провідник, пробудження національної свідомості, історичної пам'яті. Пролог до поеми – заповіт українському народові. ТЛ: філософська поезія, терцини, гімн, сонет.		сенс художньої творчості людини *Усвідомлення драматизму людського життя. Усвідомлення того, що українці – представники народу, що «вгору йде», що відкидає занепад у будь-якій формі.* Уміти з'ясувати основну сюжетну лінію твору, визначати найнапруженіші фрагменти. Пояснити біблійну основу сюжету. Розкрити алегоричність образу Мойсея, передати зміст його сумнівів, роздумів. Висловлювати власні міркування про майбутнє свого народу. *Осмислення поняття нації та її історичного поступу.*	
Проза І. Франка. Ідеї, проблеми прозової творчості. Художні шукання прозаїка. Франко й український модернізм. Новела «Сойчине крило» – жіноча доля в новітній інтерпретації. Образ героя-адресата – уособлення боротьби між «естетикою» і «живим чоловіком».		Уміти назвати основні прозові твори митця. Розглянути і прокоментувати композицію і сюжет новели «Сойчине крило». Розкрити образ Марії, його неоднозначність. Схарактеризувати образ героя-адресата. Уміти визначити основні морально-етичні проблеми новели та висловити	Фільм «І. Франко» М. Лебедєва.

Гуманізм новели. Роль І.Франка у розвитку драматургії і театру. («Украдене щастя»). Значення творчості І. Франка, її актуальність. ТЛ: поняття про модернізм.		власну оцінку твору. Мати загальне уявлення про драматургію І. Франка. Назвати коло тих художніх, філософських, історико-політичних проблем, які актуальні й сьогодні. *Усвідомлення неминучості перемоги добра над злом, «великодушності над невдячністю».* *Шанобливе ставлення до творчості І.Франка – як до великого надбання українського народу. Усвідомлення внеску І.Франка у світову культуру, поступ.*	
УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА 1910-х років Домінуючі особистісні чинники у світогляді людини на рубежі віків. Посилення зв'язку з культурою Європи, активні націотворчі процеси. Основні риси українського модернізму (О. Кобилянська, М. Коцюбинський, В. Стефаник, Леся Українка, М. Вороний, В. Винниченко). Альманах «З-над хмар і з долин», угрупування «Молода муза» – зв'язок із зарубіжною літературою, «нова	6	Мати загальне уявлення про модерністські тенденції в українській літературі 1910-х років. Учитися знаходити необхідну інформацію в довідкових виданнях і користуватися нею. Знати основні події життєвого і творчого шляху письменника. Уміти розпізнавати і характеризувати новелістичний твір. Мати уявлення про імпресіонізм у літературі та образотворчому мистецтві. Визначити проблематику	Зарубіжна література початку XX ст. Європейський літературний імпресіонізм (К.Гамсун, А.Чехов). Малярство художників-імпресіоністів П. Сезанна, К.Моне, К.Піссаро, О.Ренуара. Український імпресіонізм (М.Бурачек, "Овини") (образотворче мистецтво). «Ромео і Джульєтта» В.Шекспіра.

школа» у прозі, «нова» драма на рубежі століть. **Михайло Коцюбинський «Intermezzo», «Тіні забутих предків»** Життя і творчість, гуманізм світогляду. Жанр новели у творчості М. Коцюбинського. Еволюція художньої свідомості: від просвітницьких орієнтацій і реалізму до модернізму. Значення стильового новаторства М. Коцюбинського для української літератури. Психологічна новела «Intermezzo» з жанровими ознаками «поезії у прозі». Автобіографічна основа. Проблеми душевної рівноваги, повноцінного життя, специфіки творчого процесу. Психологічно переконливе розкриття внутрішнього стану людини. Символічні образи, ускладнена метафора. Поетика імпресіонізму. Повість «Тіні забутих предків»**.** Трагічна доля Івана й Марічки як наслідок суперечності між мрією та дійсністю.		«Intermezzo», пояснити глибокий психологізм новели, особливості її композиції. Аналізувати імпресіоністичну поетику: роль пейзажу, звукових образів, світлотіні. Знайти й пояснити символічні образи, ускладнені метафори. Розкрити образотворчі засоби: внутрішній монолог, прийом контрасту. Знати зміст повісті «Тіні забутих предків». Уміти пояснювати образи і символи твору, аналізувати образи Марічки та Івана, розкрити пантеїзм світобачення героїв, виражений через побут, звичаї, обряди, почуття, мораль. Уміти показати протиставлення реалій життя внутрішньому світові душевно багатих натур. Пояснити роль образу природи у творі. Схарактеризувати мовний колорит повісті. *Усвідомлення гуманізму як основи світоглядних переконань розвиненої особистості, оптимізму і життєствердження як важливих духовних цінностей буття. Усвідомлення краси природи, її благотворного впливу на людину. Співчуття, співпереживання як важливі риси*	«Intermezzo» М. Скорика (музика).

Світ людини у зв'язку зі світом природи. Фольклорне тло твору. Образи й символи твору. Образи Івана та Марічки як втілення романтичної ідеї незнищенності кохання. ТЛ: психологічна новела, «поезія в прозі», імпресіонізм.		*гуманістичних поглядів людини. Усвідомлення краси глибокого почуття, краса природи гуцульського краю.*	
Ольга Кобилянська «Земля» Життя і творчість. Формування світогляду письменниці (вплив європейської культури, українського феміністичного руху). Її проза – модель раннього українського модернізму. Жанрові особливості, провідні теми та ідеї. Краса вільної душі, аристократизм духу як провідні мотиви. «Земля» – психологічне трактування вічних проблем: людини і землі, злочину та кари. Модерністське трактування сакрально-містичного зв'язку людини із землею. Трагічна історія родини Федорчуків – новітня інтерпретація християнського	5	Знати основні віхи життєвого і творчого шляху О. Кобилянської. Знати сюжет повісті «Земля». Уміти визначати основні проблеми твору, характеризувати образи-персонажі у їхньому порівнянні (Михайло, Сава, Марійка, Івоніка, Анна, Рахіра, Петро та ін.), аналізувати соціальні та біологічні фактори характеротворення, виділяти елементи детективного сюжету, пояснювати символіку твору (образ землі), пояснювати композиційно-характеротворчий принцип контрасту. *Усвідомлення глибинної пов'язаності, шанобливого ставлення до землі, поваги до праці селянина. Усвідомлення неможливості для людини бути щасливою, досягнувши мети шляхом*	Твори Ф.Ніцше, Ф.Шіллера, Й.-В.Гете, Г.Ібсена, Г.Гейне, К.Гамсуна, І.Тургенєва, Ф.Достоєвського, М.Метерлінка.

мотиву братовбивства. Михайло і Сава – протилежні психологічні типи; Марійка та Івоніка – уособлення цінності народної моралі, Сава і Рахіра – духовної деградації. Трагедія шляхетної, чутливої душі в жорстоких обставинах тогочасного сільського життя (образ Анни). Глибокий психологізм і символізм твору як новаторство О. Кобилянської.		*злочину.* *Осудження злочину як протиправної, ворожої для людини дії, як духовної деградації особистості.*	
Василь Стефаник «Камінний хрест» Життя і творчість. Новаторство письменника. «Камінний хрест» – психологічне розкриття теми еміграції. Історична основа твору. Сюжетно-композиційні особливості. Трагічна подія – композиційний центр новел Стефаника. Драматизм конфлікту, емоційна загостреність зображуваного. Багатозначність символічних образів. Камінний хрест – уособлення долі людини. Ідея нерозривної єдності Івана Дідуха з полем, рідною землею.	2	Знати основні віхи життєвого і творчого шляху письменника. Уміти прокоментувати зміст новели «Камінний хрест» як модерністського твору, пояснювати сюжетно-композиційні особливості, емоційно напружений драматизм ситуації. Схарактеризувати образ головного героя Івана Дідуха. Уміти розкрити історичну основу новели, пояснити багатозначність символіки камінного хреста, горба, прізвища головного героя. *Виховання співчуття, співпереживання до людини в драматичних напружених життєвих ситуаціях. Усвідомлення того, що прагнення готовності допомогти є*	Європейський експресіонізм (Ф.Кафка, М.Шагал, Г.Кайзер) (зарубіжна література). Еміграція українців за кордон наприкінці XIX – початку XX ст. (історія України). Віршовий цикл «До Бразилії» І. Франка.

Останній танець Івана Дідуха перед від'їздом з села як символ трагізму і розпачу прощання з рідним краєм. ТЛ: експресіонізм.		*виявом громадянської позиції людини.*	
Леся Українка (Лариса Косач) **«Contra spem spero!», «І все-таки до тебе думка лине...», «Хвиля», «Стояла я і слухала весну…», «Уста говорять: "Він навіки згинув!.."», «Лісова пісня»** Життєвий і творчий шлях. Роль родини, культурного оточення і самоосвіти у формуванні світобачення письменниці. Збірка поезій «На крилах пісень», її висока оцінка І. Франком. Основні цикли поезій. Неоромантизм як основа естетичної позиції Лесі Українки. «Contra spem spero!» як світоглядна декларація сильної вольової особистості. Символічність, романтичні образи, образотворчий прийом контрасту. Громадянська лірика («І все-таки до тебе думка лине...»). Пейзажна та інтимна	8	Знати основні віхи життєвого і творчого шляху письменниці. Уміти розкрити основні теми і мотиви віршів, схарактеризувати композиційні й ритмомелодичні особливості, образи-символи, алегоричні образи. Уміти визначити основні проблеми, порушені в «Лісовій пісні», розкрити фольклорну основу сюжету, схарактеризувати образи. Порівнювати образи Мавки й Килини. Уміти показати на прикладах з тексту духовну бідність Килини й матері Лукаша, їхню меркантильність, байдужість до краси, природи, мистецтва. Розкрити красу глибокого почуття, антигуманність меркантильності та користолюбства. Висловити власні судження про життя і творчість Лесі Українки. **Вивчити напам'ять: «Contra spem spero!».**	Поезія Г.Гейне. Типологічна спільність «Лісової пісні» із західно-європейською драмою (М.Метерлінк, Г.Гауптман). «Лісова пісня» Лесі Українки і «Тіні забутих предків» М.Коцюбинського. Музика П.Чайковського, Ф.Шопена, Т.Шумана, Л.Бетховена – улюблених композиторів Лесі Українки. Живопис І.Айвазовського, О.Мурашка, який любила Леся Українка.

лірика («Стояла я і слухала весну…», «Хвиля», «Уста говорять: “Він навіки згинув!..”»). Драма-феєрія «Лісова пісня». Фольклорно-міфологічна основа сюжету. Символічність образів Мавки і дядька Лева – уособлення духовності і краси. Мати Лукаша й Килина – антиподи головній героїні Мавці. Симбіоз високої духовності і буденного прагматизму в образі Лукаша. Природа і людина у творі. Неоромантичне утвердження духовно-естетичної сутності людини, її творчих можливостей. Конфлікт між буденним життям і високими пориваннями душі особистості, дійсністю і мрією. Почуття кохання Мавки й Лукаша як розквіт творчих сил людини. Художні особливості драми-феєрії. ТЛ: неоромантизм, драма-феєрія.		*Виховання шани і поваги до життя-подвигу славетної українки.* *Усвідомлення духовної цінності неоромантичного світогляду.* *Розуміння того, що любити «слово у вірші» – могутній засіб впливу на духовність, інтелект людини. Розвиток естетичного смаку.* *Усвідомлення кохання як життєствердного почуття, творчої сили, що стимулює духовне піднесення, збагачення, розквіт людини.* *Вміти бачити переваги високої духовності над буденністю.*	
Микола Вороний «Іванові Франкові», «Блакитна Панна», «Інфанта» Життя і творчість,	2	Знати основні віхи життєвого і творчого шляху М. Вороного. Уміти розпізнати	Вплив французького (Ш.Бодлер, А.Рембо, П.Верлен,) і російського

багатогранна діяльність. М. Вороний – ідеолог модернізації української літератури. Його творчість – перша декларація ідей і форм символізму. Зміст і художні особливості поезії М. Вороного. Мотив необхідності для поета бути «цілим чоловіком» («Іванові Франкові»). Єдність краси природи і мистецтва («Блакитна Панна»). Узагальнено-ідеалізований жіночий образ як сюжетний центр вірша. Згадка про революцію як данина естетиці доби соціальних перетворень («Інфанта»). ТЛ: символізм.		символічний твір серед інших, характеризувати тематику і проблематику віршів М. Вороного, визначати їхні жанрові і ритмомелодичні особливості. Уміти вказати на художні ознаки символізму у творі. Розкрити неоромантичне звеличення краси природи у вірші «Блакитна Панна». Передати власні почуття від вірша. Аналізувати поетику символізму у вірші «Інфанта». **Вивчити напам'ять: «Блакитна Панна».** *Розуміння того, що національна свідомість – важливий фактор громадянської позиції кожного. Цінування краси поетичного слова, його здатності об'єднувати людей роздумами над вічними проблемами життя.*	(К.Бальмонт, О.Блок, В.Брюсов) символізму на творчість М.Вороного.
Олександр Олесь (О. Кандиба) **«З журбою радість обнялась...», «Чари ночі», «О слово рідне! Орле скутий!..», «По дорозі в Казку»** Життя і творчість, світоглядні переконання. Неоромантичні, символістські тенденції у творчості («З журбою радість обнялась...»). Прагнення гармонії	3	Знати основні події життєвого і творчого шляху письменника. Уміти визначати провідні мотиви поезій, пояснювати ритмомелодичні особливості, художні засоби (контраст, антитеза, символіка тощо), визначати поетичні жанри, проаналізувати образи. Висловлювати власні судження з приводу художніх особливостей поезії митця.	Шевченківські мотиви, біблійно-християнська символіка в поезії Олександра Олеся. Перегуки з творчістю Дж.Байрона, П.Б.Шеллі. «По дорозі в Казку» Олександра Олеся і «Мойсей» І. Франка. Перегуки з творчістю М.Метерлінка,

людини і природи («Чари ночі»). Музичність, звукова виразність поезій. Майстерність у відтворенні настрою і почуття. Експресивне висловлювання патріотичних почуттів («О слово рідне! Орле скутий!..») Символізм драматичного етюду «По дорозі в Казку». Дорога в казку – символ духовних поривань людини до кращого життя. Проблема вождя і маси. Лідер – духовно сильна особистість. Трагічна суперечність між духовністю, мрією і жорстокістю. ТЛ: драматичний етюд.		Знати зміст етюду «По дорозі в Казку». Уміти визначити його тему, проблеми, розкрити власне розуміння образів-символів, зокрема символ дороги в Казку. Сформулювати відповідь на питання: «Казка життя людства – вимисел чи реальність?». Порівняти драматичний етюд «По дорозі в Казку» і поему «Мойсей» І.Франка. Уміти висловити власні міркування з приводу порушених у творі проблем (лідерства, шляхів успішного досягнення мети). **Вивчити напам'ять: «Чари ночі».** *Розуміння, що свобода і незалежність особистості є обов'язковою умовою творчості митця. Усвідомлення того, що любов до рідного краю – джерело творчої наснаги. Усвідомлення мрії як прагнення людини жити краще, спонуки до активної діяльності. Осмислення благородства вчинків, які здійснюються заради щастя людей.*	Г.Гауптмана, Г.Ібсена, М. Горького (ранній період) (зарубіжна література). Ідеї філософії Ф.Ніцше.
Володимир Винниченко «Момент» Життя і творчість, громадська і політична діяльність.	3	Знати основні моменти життєвого і творчого шляху письменника, про його громадську та політичну діяльність.	Науково-фантастичний роман у зарубіжній літературі (О.Толстой, Г.Уеллс,

Прозові і драматичні твори. Перший український науково-фантастичний роман «Сонячна машина». Популярність Винниченка-драматурга на світовій сцені. Поєднання в новелі «Момент» реалістичного змалювання дійсності та філософського підтексту (плинність життя, щастя людини, мить – частинка вічності тощо). Образ Панни – утілення ідеї вічної жіночності, краси. Імпресіонізм новели. Значення літературно-художньої спадщини В.Винниченка. ТЛ: неореалізм, психологічна драма.		Знати зміст, тематику й проблематику новели «Момент». Уміти розкрити філософський підтекст новели. Схарактеризувати образ Панни, роль героя-оповідача, аргументовано передати власні роздуми, судження про миттєве і вічне, сенс життя, щастя людини; розкрити імпресіоністичну поетику твору. Висловлювати свої судження про актуальність для нашого часу порушених письменником проблем, аргументувати їх прикладами з тексту. Уміти означити місце В.Винниченка в українській та зарубіжній літературах. *Усвідомлення художнього слова як увічненого для поколінь досвіду життя людини, її думок, переживань, театру як школи виховання почуттів.*	Р.Бредбері, С.Лем) і “Сонячна машина” В.Винниченка. Західноєвропейський і російський модернізм (Г.Ібсен, М.Метерлінк, Г.Гауптман, А.Чехов) (зарубіжна література).
Література рідного краю Ознайомлення з художніми творами митців рідного краю (відповідно до вікових зацікавлень десятикласників).	2	Уміти самостійно характеризувати твори письменників-земляків, висловлювати свої судження про них.	
Узагальнення та систематизація вивченого Бесіда про вивчені твори української літератури.	4	Уміти характеризувати вивчений період української літератури з точки зору ідейно-художніх особливостей найпоказовіших творів,	

		висловлювати власні судження про них, пояснювати їхню актуальність для нашого часу.	

Для додаткового (самостійного) читання:

І.Нечуй-Левицький. «Дві московки», «Микола Джеря», «Хмари», «Над Чорним морем».
Панас Мирний. «Лихі люди», «Повія».
І.Карпенко-Карий. «Хазяїн», «Сава Чали», «Наймичка» .
Б.Грінченко. Оповідання.
М.Старицький. Поезії, «Молодість Мазепи», «Кармелюк», «Богдан Хмельницький», «Талан».
І.Франко. «Перехресні стежки», «Терен у нозі».
М.Коцюбинський. «Сміх», «Сон», «Дебют», «Хвала життю», «На острові», «Під мінаретами».
О.Кобилянська. «Людина», «Царівна», «Некультурна», «Valse melancolique», «Битва», «У неділю рано зілля копала».
В.Стефаник. «Новина», «Марія», «Катруся», «Святий вечір».
Леся Українка. Поезії, «Кассандра», «Одержима», «Бояриня».
М.Вороний. Поезії.
Олександр Олесь. Поезії.
В.Винниченко. «Раб краси», «Чорна Пантера і Білий Ведмідь», «Сонячна машина», «Записки кирпатого Мефістофеля».
Я.Щоголев. Поезії.
В.Самійленко. Поезії.
О.Маковей. Оповідання.
П.Карманський. Поезії.
В.Пачовський. Поезії.
С.Васильченко. «Талант».
С.Черкасенко. «Казка старого млина».
Г.Хоткевич. «Авірон», «Камінна душа».
Р.Горак. «Тричі мені являлася любов».
Р.Іваничук. «Шрами на скалі».
Н.Бічуя. «Біла вілла».
М. Олійник. «Дочка Прометея».
В. Суходольський. «Народна артистка».

11 клас

Усього – 70 год. На тиждень – 2 год.
Текстуальне вивчення – 62 год.
Розвиток мовлення – 4 год.
Позакласне читання – 2 год.
Резервний час – 2 год.

Зміст навчального матеріалу	Год.	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Додатки: Мистецький контекст. Міжпредметні зв'язки
УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА 1920-1930 рр. **ВСТУП** Складні суспільно-історичні умови розвитку української літератури ХХ ст., основні стильові напрями (модернізм, соцреалізм, постмодернізм). Українська література ХХ ст. як новий етап в історії національної культури. Актуалізація проблем: митець і влада, свобода творчості. Стильове розмаїття мистецтва 1920-х років. Поняття «розстріляне відродження», домінування соцреалістичної естетики в 1930-ті роки. ТЛ: «розстріляне відродження».	1	Знати про історичні та суспільні умови розвитку літератури в ХХ ст., основні напрями, стильове розмаїття мистецтва 1920-х років. Пригадати імена і твори письменників ХХ ст., що вивчалися раніше. Називати основні літературні організації, угруповання 1920-х років. Знати і вміти розповідати про масові репресії письменників в 1930-ті роки, втручання влади в мистецький процес. Уміти пояснювати поняття «розстріляного відродження». *Розвиток допитливості, вміння шукати необхідну інформацію.*	Український живопис 1910-1930-х років. Зарубіжна література цього періоду.
ПОЕЗІЯ Провідна роль поезії у 1920-ті роки. Потужне		Розуміти основні тенденції української поезії 1920-х	Творчість поетів Ш.Бодлера,

ліричне самовираження, емоційне переживання пореволюційної епохи, її духовних катаклізмів. **Павло Тичина** **«Арфами, арфами...», «О панно Інно...», «Ви знаєте, як липа шелестить...», «Одчиняйте двері…», «Пам'яті тридцяти»** Найбільший модерніст 1920-х років. Звернення до «вічних» тем, культура віршування, потужне ліричне «Я» як символ нової людини, життєствердний пафос, поєднання тенденцій символізму, неоромантизму, експресіонізму, імпресіонізму. Феномен «кларнетизму». Наскрізна оптимістична тональність, життєствердна настроєвість (зб. «Соняшні кларнети»). Художнє відтворення національно-визвольного пробудження народу, уславлення борців за вільну Україну («Пам'яті тридцяти»). ТЛ: вітаїстичність, експресіонізм	3	років, її «вітаїстичність», уміти це пояснити. Називати провідних поетів 1920-х років. Розвивати навички аналізу ліричних творів. Знати й уміти розповідати про трагізм творчої долі П. Тичини. Називати його ранні збірки. Характеризувати основні мотиви і стильові тенденції ранньої творчості. Аналізувати поезії, виокремлювати основні мотиви, особливі ознаки індивідуального стилю. Уміти давати власну оцінку творчості П. Тичини. **Вивчити напам'ять: «Арфами, арфами...», «О панно Інно...»** *Розвиток естетичного смаку, культури образного бачення.* *Осмислення зв'язку внутрішньої свободи митця з процесом його творчості.*	Т.С.Еліота, Р.М. Рільке, П.Верлена, А.Рембо; художників М.Жука, А.Петрицького, В. і Ф. Кричевських та ін. Малярські роботи П.Тичини, музика в його житті. Музика Б.Фільца, М.Вериківського, П.Синиці, Г.Ляшенка та ін. на слова П.Тичини.

(повторення), кларнетизм.			
Літературний авангард (Михайль Семенко) Авангардні тенденції в українській поезії 1920-х років. Поет-футурист, сміливий експериментатор, впроваджувач Урбаністичні мотиви його лірики, їхня змістова новизна, деструкція класичної форми («Бажання», «Місто», «Запрошення») ТЛ: авангард, футуризм, деструкція.	1	Розуміти авангардні експерименти поезії 1920-х років, їхній новаторський, пошуковий характер, уміти розповідати про це. Розвивати вміння виокремлювати основні мотиви, головну думку, характеризувати настрій, ритм поезій. Пояснити розуміння термінів «авангард», «футуризм», «деструкція», значення творчості М.Семенка для розвитку української поезії. *Розвиток креативного мислення.*	Український малярський футуро-авангард. О.Архипенко, «Карусель П'єро». Італійський і російський поетичний футуризм. М.Семенко – скрипаль.
«Київські неокласики». Микола Зеров («Київ − традиція»), Максим Рильський («Молюсь і вірю…», «Солодкий світ!..») Група «київських неокласиків». Їхнє творче кредо, орієнтація на традицію, класичну форму вірша. Приналежність до групи М. Зерова, М. Рильського. Різногранний творчий шлях митців. Філософічність, афористичність їхньої лірики. Мотиви	2	Знати про групу і творчість «київських неокласиків», основне з творчих біографій М. Зерова й М. Рильського. Розвивати вміння виразно й усвідомлено читати, аналізувати поезії, навички визначення основних ознак індивідуального почерку, провідних мотивів і настроїв. Уміти пояснювати смислову і настроєву значущість деталі, образу. Висловлювати власні думки з приводу поетичної майстерності, філософічності поетичного самовираження М. Зерова й М. Рильського.	Традиція Ш.Бодлера, А.Рембо, П.Верлена.

пошуків душевної рівноваги, краси в житті та в душі, вітаїзм, сповідальність. ТЛ: філософічність, сонет.		**Вивчити напам'ять: 1 поезію (на вибір).** *Розвиток відчуття естетики поетичного образу, урівноваженості і філософської самозаглибленості при зіткненні з життєвими проблемами.*	
Євген Плужник «Для вас, історики майбутні...», «Вчись у природи творчого спокою...», «Ніч... а човен – як срібний птах!..», «Річний пісок...» Один із провідних поетів "розстріляного відродження". "Громадянський інтим", сповідальність, ліричність, філософічність лірики. Урівноваженість душевного стану ліричного героя, мотив туги за минущістю краси, гармонією світу і людини, мить і вічність у чуттєвому вираженні. ТЛ: поглиблення поняття про ліричного героя.	2	Знати творчу біографію Є. Плужника, про його основні твори. Розповідати про поета, його трагічну долю. Аналізувати вірші. Визначати спільне і відмінне у поезіях Є. Плужника і М.Рильського, П.Тичини. **Вивчити напам'ять: 1 поезію (на вибір).** *Усвідомлення зовнішнього спокою, урівноваженості як ознак душевного стоїцизму, опірності неприйнятним життєвим обставинам. Розвиток уміння сприймати явища, події у зіставленні, порівнювати їх.*	Герметична поезія В.Свідзінського. Імпресіонізм в українському живописі 1920-х років (П.Нілус, Д.Бурлюк, М.Бурачек, О.Мурашко та ін.) (образотворче мистецтво).
ПРОЗА Жанрово-стильове розмаїття. Нові теми, проблеми. Часткова ідеологічна заангажованість, її експериментаторські	2	Знати про розвиток української прози 1920-х років, її представників.	Типологічний зв'язок та вплив прози К.Гамсуна, М.Пруста, С.Пшибишевського. Вплив

модерністичні пошуки, опертя на національну і європейську традиції. Зв'язок із поезією. **Микола Хвильовий** (М. Фітільов) **«Я (Романтика)»** Життєвий і творчий шлях. Провідна роль у літературному житті 1920-х років. Романтичність світобачення. Участь у ВАПЛІТЕ, у дискусії 1925-1928 рр. «Я (Романтика)» – новела про добро і зло в житті та в душі. Проблема внутрішнього роздвоєння людини між гуманізмом і обов'язком.		Розповідати біографію Миколи Хвильового, про його провідну роль у літературному житті 1920-х років. Пояснювати присвяту до новели. Розкрити символічність образу матері, проблему вибору між гуманізмом і фанатизмом. Уміти визначати жанр твору, відрізняти реальне та уявне в ньому, характеризувати образ ліричного «Я». *Усвідомлення переваги гуманізму над будь-якими ідеологіями, складності морально-етичного вибору, вміння передбачити його наслідки.*	Ф.Достоєвського, А.Бєлого, Б.Пільняка, Максима Горького, французького модернізму на Миколу Хвильового (зарубіжна література).
Юрій Яновський **«Шаланда в морі», «Дитинство»** (з роману «Вершники») Творча біографія митця. Роман у новелах «Вершники». Ідея нетлінної вартості національних основ буття, спадковості поколінь, духовної пам'яті («Дитинство»). Ствердження високих загальнолюдських ідеалів вірності й кохання, відданості громадянському обов'язку («Шаланда в морі»). ТЛ: роман у новелах.	2	Знати творчу біографію письменника. Удосконалювати навички аналізу художнього твору, уміння пояснювати роль художніх засобів у ньому. Висловлювати своє ставлення до проблеми збереження своїх коренів, небезпеки їхньої втрати; до високих загальнолюдських ідеалів. *Усвідомлення важливості збереження родових, родинних зв'язків, духовного опертя на вселюдські, гуманістичні цінності.*	Ю.Яновський і Микола Хвильовий. Вплив європейського неоромантизму (Р.Кіплінг, Джек Лондон, Дж.Конрад) (зарубіжна література). Типологічна спорідненість із поетикою українського народного епосу.
Валер'ян	3		

Підмогильний «Місто» Автор інтелектуально-психологічної прози, перекладач. Світовий мотив підкорення людиною міста, самоутвердження, інтерпретовані на національному матеріалі. Зображення «цілісної» людини: в єдності біологічного, духовного, соціального. ТЛ: екзистенціалізм, маргінальність, іронія.		Знати творчу біографію письменника. Розуміти вплив цивілізаційних процесів на людину, психологічну мотивацію вчинків Степана Радченка та інших дійових осіб, іронічність авторської оповіді. Характеризувати маргінальний образ українського інтелігента. Уміти аналізувати світоглядну і психологічну еволюцію його характеру, пояснювати роль жіночих образів у романі. Висловлювати власну думку про способи самоствердження людини. *Усвідомлення моральних, психологічних аспектів самоствердження людини.*	Вплив А.Франса, Г.Флобера, Гі де Мопассана, Оноре де Бальзака (зарубіжна література). Філософія Ф.Ніцше, А.Шопенгауера, С.К'єркегора.
Остап Вишня (Павло Губенко) **«Моя автобіографія», «Сом»** Трагічна творча доля українського гумориста, велика популярність і значення його усмішок у 1920-ті роки. Оптимізм, любов до природи, людини, м'який гумор як риси індивідуального почерку Остапа Вишні. ТЛ: усмішка.	2	Знати про гумористичну, сатирично-викривальну традицію української літератури (фольклор, С.Руданський, Л.Глібов, І.Нечуй-Левицький, І.Карпенко-Карий, В.Самійленко). Аналізувати усмішки, пояснювати їх жанрові особливості. *Усвідомлення оптимістичної ролі гумору в житті людини. Розвиток самокритичності, спроможності проводити доречні аналогії.*	«Записки мисливця» І.Тургенєва.
ДРАМАТУРГІЯ Розвиток національного театру		Розуміти особливості розвитку драматургії й	Національний і зарубіжний театр 20-

(«Березіль» Леся Курбаса, Харківський театр ім. І.Франка), драматургії 1920−1930 рр. (від ідеологічних агіток до психологічної драми). П'єси В.Винниченка, М.Куліша, І.Дніпровського, І.Кочерги, Я.Мамонтова на перетині традицій «корифеїв», зарубіжної класики і модерної драматургії. **Микола Куліш** **«Мина Мазайло»** Життєвий і творчий шлях митця. Зв'язок із театром Л.Курбаса. Національний матеріал і вселюдські, «вічні» мотиви та проблеми у п'єсах . Сатирична комедія «Мина Мазайло». Особливості сюжету. Розвінчання національного нігілізму, духовної обмеженості на матеріалі українізації (Мина, Мокій, дядько Тарас, тьотя Мотя). Сатиричне викриття бездуховності обивателів, що зрікаються своєї мови, культури, родового коріння. Драматургічна майстерність автора у створенні комічних характерів і ситуацій, у	3	театру 1920-х років. Уміти розповісти про це, проводити аналогії з іншими явищами культури. Знати і вміти розповісти творчу біографію драматурга, про його зв'язок з театром Леся Курбаса. Знати і розуміти зміст п'єси. Розуміти умовність часу і місця дії у ній. Аналізувати п'єсу, визначати і коментувати проблеми, порушені в ній, характеризувати образи дійових осіб, засоби створення комічних ситуацій. Обговорювати актуальність проблем, порушених у п'єсах М. Куліша. *Розвиток гнучкості і логічності мислення, застосування відомостей, отриманих раніше. Усвідомлення своєї приналежності до рідного народу.*	30-х років. Спорідненість із драматургією Г.Ібсена, Б.Шоу, Б.Брехта (зарубіжна література).

побудові діалогів та ремарок, у мовній характеристиці героїв. Сценічне втілення. Актуальність п'єси у наш час. ТЛ: сатирична комедія.			
ЛІТЕРАТУРА В ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ (до 1939 р.) Автономність, відкритість зарубіжним традиціям і новітнім процесам, високий розвиток літератури в Західній Україні до 1939 р. **Богдан-Ігор Антонич «Зелена євангелія», «Різдво»** Коротко про митця. Аполітичність, наскрізна життєствердність, метафоричність і міфологізм поезій. Лемківська конкретика як джерело образних асоціацій. Поєднання язичницьких мотивів із християнськими; міфологічність образу, екзотика лемківського краю в контексті вселюдських мотивів. ТЛ: міфологізм, асоціативність.	1	Мати загальне уявлення про розвиток української літератури в Західній Україні до 1939 р., називати її основних представників. Творчо використовувати довідкові матеріали, словники для поглиблення знань із певної теми. Розповідати про митця. Удосконалювати вміння давати загальну характеристику творчості письменника. Виразно й усвідомлено читати поезії, визначати головні мотиви, ідеї, коментувати їх, давати власну оцінку. **Вивчити напам'ять: 1 вірш (на вибір).** *Розвиток уміння знаходити необхідну інформацію, порівнювати різні явища, сприймати і розуміти естетику образного слова, його значення для розвитку загального естетичного смаку, естетичної розвиненості людини. Усвідомлення європейської єдності естетичних*	Західна Україна до 1939 року (історія України). Традиції В.Вітмена, Р.Тагора, Р.-М.Рільке. Творчість раннього П.Тичини.

		цінностей із морально-етичними.	
Осип Турянський «Поза межами болю» Коротко про письменника. Історичний матеріал Першої світової війни як предмет художнього узагальнення. Поема у прозі, що хвилює, єднає людські серця, звільняє і просвітлює душу. Умовність зображення (події поза конкретним часом і простором). Загальнолюдські мотиви і гуманістичні цінності. Біологічні інстинкти і духовна воля до життя. Ідея перемоги духу над матерією. Гуманістичний, життєствердний пафос поеми у прозі, його вселюдська значимість і всеохопність. ТЛ: поема у прозі.	2	Розуміти й уміти пояснити умовність зображення, створення іншої, художньої реальності на конкретному матеріалі. Розглядати ідейно-художній зміст окремих фрагментів твору, уміти коментувати їх. Уміти виділяти основні ідеї, пояснювати особливість і роль композиції, пейзажу, інших художніх засобів для втілення головних думок. Осмислювати вартість мистецтва, грошей, почуттів людини тощо; спираючись на текст, висловлювати власні міркування, проводячи аналогії з сучасним життям. *Усвідомлення переваги в житті духовного над матеріальним.*	Дж.Лондон, «Воля до життя»; Е.Хемінгвей, «Старий і море» (зарубіжна література).
ЕМІГРАЦІЙНА ЛІТЕРАТУРА «Празька школа» української поезії та її представники. **Євген Маланюк «Під чужим небом», «Стилет чи стилос?..»** Коротко про митця. Художнє осмислення	2	Знати й уміти розповісти про історичні умови і функціонування української літератури за кордоном, про «празьку школу» української поезії та її представників. Розповідати про Є. Маланюка як одного з «пражан», аналізувати його	Еміграція українців за кордон в 1920-1940 рр. (історія України).

трагічної історії України, ностальгічні мотиви, філософічність поезій. Вірші про призначення поета і поезії. Символічні образи. **Іван Багряний (І.Лозов'ягін) «Тигролови»** Основні віхи життя й творчості митця. «Тигролови» як український пригодницький роман. Проблема свободи й боротьби за своє визволення. Жанрові особливості.	2	поезію, визначати її основні ідеї, мотиви, пояснювати їх. Характеризувати образ України. Пояснювати зміст образів-символів. Удосконалювати вміння висловлювати власні міркування. *Виховання патріотичних почуттів, які проявляються на відстані, усвідомлення їхньої щирості і безпосередності.* Знати основні віхи життя письменника, його творчість. Уміти коментувати зміст роману, визначати його жанрові особливості, характеризувати образи. Висловлювати своє ставлення до основних проблем, порушених у творі. *Усвідомлення значення свободи для духовного розвитку людини, активної життєвої позиції як вияву європейськості.*	
УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА 1940−1950 рр. Участь українських письменників у Другій світовій війні. Активізація патріотичної тематики, героїчного пафосу, посилення філософічності в літературі цього	4	Знати про літературу воєнного і повоєнного періоду . *Розвиток уміння знаходити необхідну інформацію і творчо, компетентно її використовувати.* Знати творчу біографію	Події Другої світової війни на території України (історія України). Друга світова війна в зарубіжній і українській літературі (Г.Белль, О.Твардовський,

періоду. Засилля соцреалізму в мистецтві повоєнного періоду. **Олександр Довженко «Україна в огні», «Зачарована Десна»** Відомий у світі кінорежисер, засновник поетичного кіно. Романтичне світобачення. Національні та загальнолюдські проблеми. Поєднання лірико-романтичного, виражального начала з публіцистикою, доля народу крізь призму авторського бачення і оцінки («Україна в огні»). Історія написання «Зачарованої Десни», автобіографічна основа, сповідальність оповіді. Поєднання минулого і сучасного. Два ліричні герої: малий Сашко і зріла людина. Морально-етичні проблеми, порушені в кіноповісті. ТЛ: кіноповість, публіцистичність.		митця, розуміти її трагізм. Знати тексти творів, розуміти особливості жанру кіноповісті, специфіку публіцистичного тексту. Уміти розповідати про Довженка-кінорежисера, основні події його творчого життя. Знати історію написання та опублікування «України в огні». Вдумливо читати текст, коментувати найосновніші фрагменти, публіцистичні відступи. Удосконалювати вміння виокремлювати провідні мотиви, проблеми, обговорювати їх з позицій сьогодення, дискутувати про їх актуальність. Коментувати текст «Зачарованої Десни», визначати основні теми й мотиви, характеризувати образи-персонажі. Уміти пояснити роль пейзажу та засобів індивідуалізації героїв. Висловлювати власні міркування про творчу спадщину митця. *Розвиток уміння сприймати життєві явища, події, людей у контексті загальнолюдських понять і цінностей, розуміти взаємозв'язок конкретного із загальним..*	Г.Тютюнник та ін.). Автопортрет О. Довженка періоду війни (образотворче мистецтво).
УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА другої половини XX – початку XXI ст.	5	Знати і розуміти найголовніші тенденції розвитку української	Україна у другій половині XX ст. (історія України). Дисидентський рух

ПОЕТИ-ШІСТДЕСЯТНИКИ Українська література у другій половині ХХ ст. Нова хвиля відродження української літератури на початку1960-х років. «Шістдесятництво» як явище культурологічне і соціальне. Його зв'язок із дисидентським рухом. Ідейно-стильове розмаїття, тематична і формотворча новизна. **Василь Симоненко «Задивляюсь у твої зіниці…», «Я…»** Творча біографія митця («витязь молодої української поезії»). Традиційність його лірики. Образ України, громадянський вибір поета. Мотив самоствердження людини у складному сучасному світі, її самодостатність і самоцінність («Я...»). ТЛ: віршові розміри (повторення). **Дмитро Павличко «Два кольори»** Основні відомості про поета, перекладача. Громадянські мотиви лірики. Образно-притчевий зріз часу, історії народу,		літератури в другій половині ХХ – початку ХХІ ст. Розуміти зв'язок українського дисидентського руху з явищем «шістдесятництва». Уміти з'ясовувати зв'язок світогляду із творчістю, називати поетів-шістдесятників, давати загальну характеристику їхньої творчості. Розповідати про митця. Пригадати його твори, вивчені раніше. Характеризувати стильові особливості поезій, визначати й уміти прокоментувати основні мотиви. Дискутувати про патріотичні, громадянські мотиви, порушені у творі. *Формування власної думки про порушені у творах мотиви, проблеми. Пошуки життєвої позиції. Розвиток уміння її відстоювати. Удосконалення навичок аргументованого, толерантного ведення дискусії.* Розповідати про митця. Характеризувати основні мотиви його лірики. Уміти виокремити найактуальніші з них, пояснити свій вибір. Обґрунтувати популярність	1960-х років (історія України). Композитори Л.Грабовський, В.Губа, В.Сильвестров; художники А.Горська, О.Заливаха, Л.Семикіна, Г.Севрук, В.Зарецький, І. Марчук, актори І.Миколайчук, Б.Ступка, Л.Кадирова; режисери С. Параджанов, Л.Танюк, К.Муратова, Л.Осика, М.Ільєнко. Живопис і музика М.Чурльоніса. Пісні О.Білаша, З.Слободян, Л. Дичко та ін. на слова Д.Павличка (музичне мистецтво). Західноєвропейський модернізм (зарубіжна література).

проблеми нації, окремої людини. Пісня «Два кольори», яка стала народною. **Іван Драч** **«Балада про соняшник»** Невтомний шукач нового змісту і нової форми в поезії. Переосмислення жанру балади. «Балада про соняшник» – поетичний роздум про суть мистецтва, процес творчості. Символічність образу соняшника, сонця. ТЛ: балада (повторення) **Микола Вінграновський** **«Сеньйорито акаціє, добрий вечір...»** Коротко про поета, прозаїка, кіномитця. Учень О. Довженка. Вселюдські, національні мотиви крізь призму «інтимного самозосередження». Вируюча пристрасть, несподівана асоціативність, буйна фантазія, образна деталь поезії. Інтимна лірика митця. Збірка інтимної лірики «Цю жінку я люблю».		пісенної лірики поета. *Розвиток відчуття краси форми і змістової глибини поетичного образу. Формування національної свідомості громадянина України.* Розповідати про митця. Розкрити роль І. Драча у реформуванні жанру балади. Удосконалювати вміння аналізу поетичного твору. Пояснювати власне розуміння образів-символів балади. *Усвідомлення філософських категорій доброти, широти світогляду і світосприйняття, моральних переваг творчої, душевно щедрої людини.* Розповідати про митця. Виокремлювати і пояснювати засоби поетичної мови. Відшукувати образну деталь, пояснювати її роль. Висловлювати власне ставлення до розглянутої поезії. **Вивчити напам’ять: 1 вірш поета-«шістдесятника» (на вибір).** *Усвідомлення специфіки ліричного самовираження творчою особистістю, великого значення почуття*	

		любові в житті людини. Розвиток асоціативного мислення.	
Ліна Костенко «Страшні слова, коли вони мовчать…», «Українське альфреско», «Хай буде легко. Дотиком пера…», «Я вранці голос горлиці люблю…», «Недумано, негадано…», «Маруся Чурай» Творчий шлях. Особливості індивідуального стилю (філософічність, історизм мислення, традиційність, інтелектуалізм, публіцистичність). «Страшні слова, коли вони мовчать» – ліричний роздум про значення слова в житті людини, суть мистецтва. «Вічні» українські фольклорні типи, новітнє переосмислення традиційної ситуації («Українське альфреско»). Інтимна лірика як спонука до роздумів про суть кохання. Її сповідальність. Пейзажна і філософська лірика. Історико-фольклорна основа історичного роману у віршах «Маруся Чурай».	5	Знати про життя Ліни Костенко. Уміти схарактеризувати її творчість у порівнянні з іншими поетами. Закріплювати навички аналізу ліричного твору, його образної системи, художніх засобів, виокремлення в них провідних мотивів. Уміти визначати жанр «Марусі Чурай», історично-фольклорну основу твору. Коментувати особливості сюжету, композиції. Словесно створювати образний портрет Марусі. Порівнювати цей образ із іншими, спираючись на приклади з тексту. Висловлювати своє ставлення до вчинків героїні, її морального вибору. **Вивчити напам’ять: 1 вірш (на вибір).** *Виховання почуття відповідальності за вчинки, усвідомлення права на власний моральний вибір. Розвиток духовних якостей.*	Музика З.Слободян, О.Богомолець на слова Л.Костенко. Доба козаччини, Хмельниччини (історія України). Пісні Марусі Чурай (повторення вивченого в попередніх класах).

Духовне життя нації крізь призму нещасливого кохання. Центральні проблеми: митець і суспільство, індивідуальна свобода людини. ТЛ: роман у віршах.			
Василь Стус «Господи, гніву пречистого...», «О земле втрачена, явися…», «Як добре те, що смерті не боюсь я…» Поет як символ незламного духу, збереження людської гідності. Загальний огляд творчості. Узагальнені образи крізь призму індивідуальної долі. Основні тематично-проблемні лінії: душа людини «перед вічністю високого неба» (відчуження від світу, проблема вибору, стан трагічної самотності і активної дії, формування себе); атмосфера розтлінного духу тоталітарної системи; Україна-мрія і Україна знищена, скорена. Поезія Стуса – зразок «стоїчної» поезії у світовій ліриці. ТЛ: метафора (поглиблено).	2	Знати трагічну долю поета. Уміти схарактеризувати його творчість: визначати провідні мотиви, ідеї, аналізувати образи-символи. Удосконалювати навички порівняльного аналізу (образ України у В.Симоненка і В.Стуса). Самостійно аналізувати вірші поета, висловлювати власні роздуми з приводу порушених у них проблем. **Вивчити напам'ять: «Як добре те, що смерті не боюсь я…»** *Виховання рис «стоїцизму», активної життєвої позиції. Усвідомлення понять честі, людської гідності, мужності, сили духу на прикладі життя В.Стуса.*	Поезія Р.-М.Рільке, Т.Еліота, Г.Лорки, Б. Пастернака, М.Цвєтаєвої (зарубіжна література).
ПРОЗА ДРУГОЇ	2		

ПОЛОВИНИ ХХ ст. Розвиток української прози. Її новаторські особливості. **Олесь Гончар «За мить щастя», «Залізний острів»** (із роману «Тронка») Загальна характеристика доробку О. Гончара - романтика. Творчий злет у 1960-ті роки. Його громадянська і життєва позиція, роль у духовному відродженні нації. Краса і сила кохання як матеріал художнього осмислення. Узагальнений образ миті життя, філософія миті щастя людини («За мить щастя»). Новела-засторога «Залізний острів» (з роману «Тронка»). Символіка танку юних Віталика і Тоні на розпеченій палубі затонулого крейсера (гуманістичні цінності під загрозою цивілізаційних процесів).		Мати уявлення про українську прозу другої половини ХХ ст. Розповідати про письменника. Уміти проаналізувати його твори, визначати жанр. Пояснювати роль кольорової гами, прояви романтичного в стильовій палітрі новели «За мить щастя». Визначити провідну ідею, схарактеризувати образи-символи в новелі «Залізний острів». *Усвідомлення філософської сутності щастя людини, його відносності і короткочасності. Усвідомлення небезпеки цивілізаційних процесів, здатності сучасної людини зберегти в собі свою сутність, свої почуття.*	Живопис К.Білокур (образотворче мистецтво).
Григір Тютюнник «Три зозулі з поклоном» Коротко про письменника. «Вічна» тема «любовного трикутника» в новітній	2	Розповідати про письменника. Пригадати його твори, вивчені раніше. Розвивати навички визначення теми твору, його жанру, визначення провідної думки, аналізу	Твори Гр. Тютюнника, вивчені в попередніх класах («Дивак», «Климко» та ін.).

інтерпретації. Образ любові як втілення високої християнської цінності, яка вивищує людину над прагматичною буденністю, очищає її душу. Зміщення часових площин як художній засіб. Роль художньої деталі в розкритті характеру, ідеї. ТЛ: художня деталь (поглиблено).		образів, художніх засобів, особливостей композиції. Висловлювати власні роздуми про поведінку героїв і проблеми, порушені в новелі. *Виховання краси почуттів, християнських взаємин між людьми. Усвідомлення високого сенсу почуття любові, вміння берегти її і цінувати.*	
Валерій Шевчук **«Дім на горі»** (повість-преамбула) Життя і творчість митця. Особливості світобачення, громадянська позиція. Зв'язок із давньою українською літературою. Композиція роману-балади «Дім на горі» (повість-преамбула і збірка новел «Голос трави»). Використання традиції європейської балади (сюжет кохання жінки і демонічної сили, трагізм). Розгалуженість сюжету. Барокове поєднання високого (духовного) і низького (буденного): дім на горі як фортеця нашої духовності, душі, підніжжя гори як поле боротьби добра і зла, світла і темряви.	4	Знати основні відомості про письменника. Повторити відомості про епоху бароко і його культуру. Вдумливо й уважно прочитати повість-преамбулу до роману "Дім на горі". Визначити основні сюжетні лінії, пов'язані з різними долями людей. Виокремити притчові мотиви, пояснювати їхню бароковість. Характеризувати образи, коментувати притчовий підтекст епізодів. Удосконалювати навички розшифровування символів, алегоричних образів. *Усвідомлення великого значення духовності для повноцінного розвитку і утвердження особистості.*	Епоха Бароко і його культура. Екзистенційна проза А.Камю, Ж.-П.Сартра (зарубіжна література).

Барокові притчеві мотиви і символи (самотність, роздвоєння людини, блудний син, дорога). Жіноче начало і чоловіче у творі. Притчевість образів, епізодів. ТЛ: бароко, притчевість, символічність (поглиблено), роман-балада.			
УКРАЇНСЬКА ІСТОРИЧНА ПРОЗА **Павло Загребельний «Диво»** (розділи: «Рік 992. Великий сонцестій. Пуща», «Рік 1004. Весна. Київ», «Рік 1004. Літо. Радогость», «Рік 1028. Теплінь. Київ», «Рік 1032. Київ», «Рік 1037. Осінній сонцеворот. Київ») Коротко про письменника. Загальна характеристика історичної прози. Історична основа й художній вимисел у романі «Диво». Софія Київська як історична пам'ятка та художній символ. Образ Сивоока (проблема творчого начала в людині, свободолюбства, людської гідності). Князь Ярослав Мудрий	3	Розуміти складні історичні умови розвитку жанру історичної романістики. Називати найвідоміші взірці української історичної прози. Самостійно прочитати розділи з роману, знати їхній зміст. Уміти розрізняти історичну достовірність і художній домисел. Удосконалювати вміння аналізу образів-персонажів, розшифровувати їхній ідейний зміст. Уміти розглядати порушені проблеми крізь призму образів-персонажів. Учитися обґрунтовувати власну думку прикладами з художнього тексту. *Розвиток уміння бачити крізь наскрізні проблеми твору власні. Формування інтересу до національної*	Софіївський собор у Києві (архітектура).

(проблема влади й людини). Наскрізні проблеми: людина перед вибором, людина у процесі самопізнання та самоствердження, людина-творець. ТЛ: історична правда і художній вимисел (повторення).		*історичної романістики.*	
СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА (огляд) Історико-культурна картина літератури кінця ХХ – початку ХХІ ст. (на шляху до нового відродження). Літературні угруповання (Бу-Ба-Бу, «Нова дегенерація», «Пропала грамота», «ЛуГоСад» та ін.). Творчість Г. Пагутяк, Ю. Андруховича, О. Забужко, І. Римарука, В. Слапчука та ін. Утворення АУП (Асоціації українських письменників). Література елітна і масова. Постмодернізм як один із художніх напрямів мистецтва 1990-х років, його риси. Сучасні часописи та альманахи. ТЛ: постмодернізм.	2	Розуміти й уміти пояснити вияв постмодернізму в українській художній літературі останнього часу. Запам’ятати її найвідоміших представників. Засвоїти значення поняття постмодернізму. *Формування сучасного погляду на світ, людину в ньому.*	Й.Бродський, У.Еко, П.Зюскінд, Дж.Фаулз, М.Кундера, М.Павич та ін. (зарубіжна література).

ЛІТЕРАТУРА РІДНОГО КРАЮ Ознайомлення з письменниками-земляками та їхніми творами.	2	Знати про письменників-земляків та їхні твори, прочитати взірці, уміти висловлювати власну оцінку. *Виховання шанобливого ставлення до людей творчих професій.*	
УЗАГАЛЬНЕННЯ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ВИВЧЕНОГО Бесіда про твори, вивчені упродовж навчального року. Зосередження уваги на їхніх художніх особливостях, новаторстві (на тлі відповідного відрізка часу).	3	Провести дискусію довкола питань розвитку сучасної української літератури та її перспектив. Висловлювати власні міркування про вивчені твори. *Закріплення вміння виділяти явища одиничні, конкретні серед загальних.*	

Для додаткового (самостійного) читання:

П.Тичина. «Ой не крийся, природо, не крийся», «Енгармонійне», «Скорбна мати», «Дума про трьох вітрів», «І Бєлий, і Блок», «Мадонно моя...», «Золотий гомін» та ін.

М.Зеров. Поезії, переклади.

Юрій Клен. Поезії, поеми, «Спогади про неокласиків».

П.Филипович. Поезії.

В.Свідзинський. Поезії.

Є.Плужник. Поезії, «Галілей», «Недуга».

М.Бажан. «Гофманова ніч», «Сліпці», «Будівлі», «Нічні концерти».

Микола Хвильовий. «Повість про санаторійну зону», «Дорога й ластівка», «Сентиментальна історія», «Іван Іванович», «Кіт у чоботях», «Вальдшнепи».

Ю.Яновський. «Голлівуд на березі Чорного моря», «Байгород», «Майсте корабля», «Чотири шаблі».

І.Сенченко. «Із записок», «Нотатки про літературне життя 20–40-х років».

В.Підмогильний. «Невеличка драма», «Повість без назви...».

Г.Косинка. «Серце», «В житах», «Змовини», «Гармонія», «На золотих богів», «Місячний сміх», «Фавст».

М.Куліш. «Маклена Граса», «Патетична соната».

В.Домонтович. «Романи Куліша», «Аліна і Костомаров», «Дівчина з ведмедиком», «Доктор Серафікус», «Болотяна Лукроза».

М.Йогансен. Поезії, «Подорож доктора Леонардо та його коханки Альчести у Слобожанську Швейцарію».
Г.Михайличенко. «Блакитний роман».
В. Гжицький. «Чорне озеро».
А.Любченко. «Вертеп», оповідання.
О.Слісаренко. «Чорний ангел».
Д.Гуменна. «Діти Чумацького шляху», «Мана», «Дар Евдотеї».
О. Довженко. «Земля», «Щоденник», «Ніч перед боєм».
Б.-І.Антонич. Поезії, «На другому березі».
Є.Маланюк. Поезії; «Нариси з історії нашої культури».
В.Бобинський. Поезії.
С.Гординський. Поезії.
К.Гриневичева. «Шоломи в сонці», «Шестикрилець».
Наталена Королева. «Предок», «1313», «Сон тіні».
Ірина Вільде. Новели, оповідання.
Н.Лівицька-Холодна. Поезії.
О.Лятуринська. Поезії.
Ю.Дараган. Поезії.
О.Стефанович. Поезії.
Іван Багряний. «Огненне коло», «Сад Гетсиманський», «Людина біжить над прірвою».
Т.Осьмачка. «Старший боярин», «Ротонда душогубців», «План до двору».
У.Самчук. «Волинь», «Юність Василя Шеремети», «Морозів хутір» (перша частина трилогії «Ост»), «Марія».
Ю. Косач. «Володарка Понтиди».
Б.Певний. «Змова», «Дійство у п’ятому вимірі».
Н.Бічуя. «Десять слів поета».
В.Симоненко. Поезії, проза.
І.Драч. Поезії.
М.Вінграновський. Зб. «Цю жінку я люблю».
Д.Павличко. Зб. «Таємниця твого обличчя», «Покаянні псалми».
І.Жиленко. Поезії.
Л.Костенко. Поезії, «Берестечко», «Сніг у Флоренції», «Дума про трьох братів неазовських».
О.Гончар. «Тронка», «Людина і зброя», «Модри Камень», «Ілонка», «Собор».
М.Стельмах. «Дума про тебе», «Чотири броди».
Г.Тютюнник. Новели, оповідання.
І.Калинець. Поезії.
В.Голобородько. Поезії, зб. «Українські птахи в українському краєвиді».
М.Воробйов. Поезії.
В.Кордун. Поезії.
П.Мовчан. Поезії.
В.Герасим’юк. Поезії.
І.Римарук. Поезії.
Б.Нечерда. Поезії.

Л.Талалай. Поезії.
А.Мойсієнко. Поезії.
В.Стус. Поезії, листи.
В.Марченко. «Листи до матері».
В.Земляк. «Зелені млини».
В.Дрозд. «Спектакль», «Самотній вовк», «Листя землі».
Г.Тютюнник. «Вир».
Є.Гуцало. «Позичений чоловік», оповідання.
П.Загребельний. «Роксолана», «Я, Богдан (Сповідь у славі)».
В.Шевчук. «Дім на горі» (повністю), «Юнаки з огненної печі», «Місяцева зозулька з ластів'ячого гнізда» та ін.
Р.Іваничук. «Черлене вино», «Журавлиний крик».
А.Дімаров. «Містечкові історії», «Ідол», «Прожити й розповісти".
Василь Барка. Зб. «Океан», «Жовтий князь».
Я. Стельмах «Синій автомобіль».
Ю.Мушкетик. «Яса», «Гетьманський скарб».
Ю.Андрухович. Поезії, «Рекреації», «Московіада», «Дванадцять обручів», «Моя остання територія».
С. Андрухович. «Фелікс Австрія».
О.Жовна. Оповідання, повісті.
Є.Кононенко. «Імітація», «Ностальгія», оповідання.
Г.Пагутяк. «Слуга з Добромиля», «Королівство», «Урізька готика», «Магнат», «Сентиментальні мандрівки Галичиною» та ін.
В.Медвідь. «Збираючи каміння», «Льох».
О.Забужко. Поезії, «Дівчатка», «Інопланетянка», зб. «Тут могла б бути ваша реклама».
О.Лишега. Поезії, «Брате Лі Бо, друже Ду Фу».
Є.Пашковський. «Щоденний жезл».
Ю. Винничук. «Місце для дракона» та ін.
Л. Пономаренко. Зб. «Синє яблуко для Ілонки».
С.Процюк. «Інфекція», «Десятий рядок», «Під крилами великої Матері» та ін.
Ю.Іздрик. «Воццек».
В.Діброва Оповідання.
Т. Малярчук. «Божественна комедія».
В. Шкляр. «Залишенець», «Маруся».

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ПРОГРАМА
для загальноосвітніх навчальних закладів

ФІЗИКА
10-11 класи

Рівень стандарту

(зі змінами, затвердженими наказом МОН України № 826 від 14.07.2016)

2016

Пояснювальна записка

Фізика є фундаментальною наукою, яка вивчає загальні закономірності перебігу природних явищ, закладає основи світорозуміння на різних рівнях пізнання природи і дає загальне обґрунтування природничо-наукової картини світу. Сучасна фізика, крім наукового, має важливе соціокультурне значення. Вона стала невід'ємною складовою культури високотехнологічного інформаційного суспільства. Фундаментальний характер фізичного знання як філософії науки і методології природознавства, теоретичної основи сучасної техніки і виробничих технологій визначає освітнє, світоглядне та виховне значення шкільного курсу фізики як навчального предмета. Завдяки цьому в структурі освітньої галузі він відіграє роль базового компонента природничо-наукової освіти і належить до інваріантної складової загальноосвітньої підготовки учнів в основній і старшій школах.

Фізика як навчальний предмет структурно може бути представлена у такий спосіб.

Загальновизнаною ідеєю сучасного навчання вважається його відповідність розвитку науки, а також тим методам пізнання, які в науці є вирішальними. Історично у класичній фізиці склалося так, що спочатку нагромаджувалися факти, які потім систематизувалися й узагальнювалися. На їх підставі вчені висловлювали концептуальні ідеї, пропонували теоретичні моделі, завдяки яким факти отримували певну інтерпретацію. Згодом встановлювалися закони, формулювалися принципи, на основі яких створювалися теорії. Такий пізнавальний цикл фізики спрямовувався на пояснення фізичних явищ і процесів навколишнього середовища загалом, а також супроводжувався практичним використанням знань з фізики для створення технічних засобів діяльності людини і виробничих технологій.

Головна мета навчання фізики в середній школі полягає в розвитку особистості учнів засобами фізики як навчального предмета, зокрема завдяки формуванню в них фізичного знання, наукового світогляду й відповідного стилю мислення, екологічної культури, розвитку в них експериментальних умінь і дослідницьких навичок, творчих здібностей і схильності до креативного мислення. Відповідно до цього зміст фізичної освіти спрямовано на опанування учнями наукових фактів і фундаментальних ідей, усвідомлення ними суті понять і законів, принципів і теорій, які дають змогу пояснити перебіг фізичних явищ і процесів, з'ясувати їхні закономірності, характеризувати сучасну фізичну картину світу, зрозуміти наукові основи сучасного виробництва, техніки і технологій, оволодіти основними методами наукового пізнання і використати набуті знання в практичній діяльності. Його наскрізними змістовими лініями є категоріальні структури, що узгоджуються із загальними змістовими лініями освітньої галузі «Природознавство», а саме:

— речовина та поле;
— рух і взаємодії;
— закони й закономірності фізики;
— фізичні методи наукового пізнання;
— роль фізичних знань у житті людини та суспільному розвитку.

Шкільний курс фізики побудовано за двома логічно завершеними концентрами, зміст яких узгоджується зі структурою середньої загальноосвітньої школи: в основній школі (7–9 кл.) вивчається логічно завершений базовий курс фізики, який закладає основи фізичного знання; у старшій школі вивчення фізики відбувається залежно від обраного профілю навчання: на рівні стандарту, академічному або профільному.

Навчання фізики в старшій школі ґрунтується на засадах гуманітаризації й демократизації освіти, врахування пізнавальних інтересів і намірів учнів щодо обрання подальшого життєвого шляху, диференціації змісту і вимог щодо його засвоєння залежно від здібностей і освітніх потреб старшокласників.

Загальноосвітня підготовка з фізики відбувається за умов профільного навчання. Зміст фізичної освіти та вимоги до засвоєння цього змісту залежать від обраної навчальної програми: на рівні стандарту курс фізики обмежується обов'язковими результатами навчання, тобто мінімально необхідними знаннями, які мають головним чином світоглядне спрямування; на академічному рівні — основами системи фізичних знань, достатніх для продовження навчання за напрямами, де потрібна відповідна підготовка з фізики; на рівні профільного навчання в учнів формуються фундаментальні знання з фізики, оскільки з їх удосконаленням учні здебільшого пов'язують своє майбутнє професійне зростання.

Завданнями курсу фізики старшої школи є:

— формування в учнів системи фізичного знання на основі сучасних фізичних теорій (наукових фактів, понять, теоретичних моделей, законів, принципів) і розвиток у них здатності застосовувати набуті знання в пізнавальній практиці;

— оволодіння учнями методологією природничо-наукового пізнання і науковим стилем мислення, усвідомлення суті фізичної картини світу та застосування їх для пояснення різних фізичних явищ і процесів;

— формування в учнів загальних методів та алгоритмів розв'язування фізичних задач різними методами, евристичних прийомів пошуку розв'язку проблем адекватними засобами фізики;

— розвиток в учнів узагальненого експериментального вміння вести природничо-наукові дослідження методами фізичного пізнання (планування експерименту, вибір методу дослідження, вимірювання, обробка та інтерпретація одержаних результатів);

— формування наукового світогляду учнів, розкриття ролі фізичного знання в житті людини й суспільному розвитку, висвітлення етичних проблем наукового пізнання, формування екологічної культури людини засобами фізики.

Програму обов'язкових результатів навчання фізики (рівень стандарту) орієнтовано головним чином на світоглядне сприйняття фізичної реальності, розуміння основних закономірностей перебігу фізичних явищ і процесів, загального уявлення про фізичний світ, його основні теоретичні засади й методи пізнання, усвідомлення ролі фізичного знання у житті людини й суспільному розвитку. За цією програмою навчаються, як правило, учні, які обрали суспільно-гуманітарний та художньо-естетичний напрями профілізації.

Програма академічного рівня навчання фізики передбачає більш глибоке засвоєння фізичних законів і теорій, оволодіння навчальним матеріалом, необхідним для широкого застосування у поясненні хімічних, геофізичних, біологічних, екологічних та інших природних явищ, цілісного уявлення про природничо-наукову картину світу, розуміння значення і місця фізики в структурі природничих наук. Її зміст достатній для продовження вивчення фізики як навчального предмета у вищих навчальних закладах. За цими програмами навчаються учні, для яких фізика є базовим предметом або таким, що тісно пов'язаний із профільними предметами, а також здійснюється загальноосвітня підготовка учнів, які не визначилися щодо напряму профільної підготовки.

Програма профільного рівня навчання фізики передбачає систематизоване вивчення основних фізичних теорій, формування світогляду та наукового стилю мислення учнів на основі фізичної картини світу, оволодіння методами наукового пізнання та усвідомлення фізичного знання на рівні, необхідному для подальшого його використання в професійній діяльності та продовженні фізичної освіти. Основними профілями навчання, де фізика вивчається на такому рівні, є фізичний, фізико-математичний і фізико-технічний. Проте курс фізики може бути профільним і в інших напрямах профілізації (наприклад, технологічному), якщо фізика в них відіграє роль базового навчального предмета.

Незважаючи на те, що програма рівня профільного навчання значно перевищує за обсягом навчальних годин програму академічного рівня, її зміст спрямований головним чином на поглиблення знань, а не екстенсивне їх розширення. Адже структура курсу фізики цих рівнів має бути ідентичною, проте вона відрізняється від програми рівня стандарту. Це зумовлено тим, що завдання академічної і профільної програм по суті близькі і мають прагматичний характер, на відміну від програми рівня стандарту, яка по суті світоглядна. Тому шкільний курс фізики старшої школи структуровано за фундаментальними фізичними теоріями — класична механіка, молекулярно-кінетична теорія та феноменологічна термодинаміка, електродинаміка, релятивістська та квантова фізика.

У побудові змісту курсу фізики академічного й профільного рівнів використовувався принцип мінімального доповнення: до програми вищого рівня вносилися лише ті компоненти змісту, без яких цілісність системи фізичних знань даного розділу порушується. Щоб легше було орієнтуватися в тому, що саме доповнено, у тексті програми використано різні шрифтові форми: напівжирний шрифт відображає зміст програми рівня стандарту, звичайний — доповнення для академічного рівня, *курсив* — доповнення для рівня профільного навчання.

Засвоєння учнями системи фізичних знань та здатність застосовувати їх у процесі пізнання й в практичній діяльності є одним із головних завдань навчання фізики в середній школі. Ядро змісту фізичної освіти складають наукові факти й фундаментальні ідеї, методи фізичної науки, поняття й моделі, закони й теорії, покладені в основу побудови шкільного курсу фізики. Його системоутворюючими елементами є:

— чуттєво усвідомлені уявлення про основні властивості та явища навколишнього світу, які стають предметом вивчення в певному розділі фізики

(наприклад, механічний рух у його буденному сприйнятті як переміщення в просторі, просторово-часові уявлення тощо);

— основні поняття теоретичного базису (наприклад, для механіки — це швидкість, прискорення, сила, маса, імпульс, енергія), ідеї та принципи, що їх об'єднують (наприклад, відносність руху), необхідні для усвідомлення суті перебігу фізичних явищ і процесів;

— абстрактні моделі, покладені в основу теоретичної системи (матеріальна точка, інерціальна система відліку тощо);

— формули, рівняння й закони, що відтворюють співвідношення між фізичними величинами (рівняння руху, закони Ньютона тощо);

— різноманітні застосування фізичних знань до розв'язання практичних завдань та наслідки їх використання в пізнавальній практиці (розрахунок гальмівного шляху, відкриття планети Уран тощо).

Ключовою ознакою фізичної, як і загальної середньої освіти загалом є компетентнісний підхід до навчання. Зазначимо, що модернізація методичної системи навчання фізики в загальноосвітній школі на засадах особистісно зорієнтованого, діяльнісного і компетентнісного підходів має відбуватися без очікувань до повного переходу до другого покоління державного стандарту й нових навчальних програм. Як в основній, так і у старшій школі ці підходи в тій чи іншій мірі слід запроваджувати.

Здійснення переходу до компетентнісної моделі навчання передусім передбачає: принципово нове цілепокладання у педагогічному процесі; оновлення структури та змісту навчання фізики; визначення та оцінювання результатів навчання через ключові та предметну компетентності учня; запровадження компетентнісно орієнтованих форм і методів навчання. Компетентнісно зорієнтоване навчання дає можливість кожному учневі, спираючись на його здібності, схильності, інтереси, ціннісні орієнтації та суб'єктивний досвід, можливість реалізувати себе в пізнанні та навчальній діяльності. Значущими стають ті складники навчально-виховного процесу, які розвивають індивідуальність учня, створюють належні умови для його саморозвитку й самовираження.

Предметна компетентність з фізики є цілісною системою знань, здібностей, умінь і ціннісних ставлень, набутих учнями під час навчання фізики, що актуалізуються згодом у специфічних контекстах і ситуаціях з якими учень зустрічається в повсякденному житті. Найважливішим завданням розвитку предметної компетентності з фізики є формування в них наукового світогляду, наукового стилю мислення та природничо-наукової картини світу, які складають системотвірну основу природничо-наукової компетентності. Формування предметної компетентності з фізики передбачає оволодіння учнями сукупністю фундаментальних знань про природу, склад яких залежить від бажаного результату; розвиток навичок та вміння користуватися фізичними знаннями в певних ситуаціях; набуття досвіду вирішення різних проблемних ситуацій для усвідомлення рівня своїх функціональних знань; набуття досвіду вирішення значущих ситуацій в різних контекстах; виявлення ціннісного ставлення або поведінки відповідно до очікуваних результатів.

Необхідною умовою формування компетентностей є діяльнісна спрямованість у навчальному процесі, яка передбачає постійне включення учнів у різні види педагогічно доцільною активної навчально-пізнавальної діяльності з метою здобуття нових знань, а також практична її спрямованість на їх використання.

Ефективним засобом формування предметної й ключових компетентностей учнів у процесі навчання фізики є навчальні проекти, які вже тривалий час впроваджуються в шкільну практику. Оскільки цей вид діяльності вперше увійшов до програми з фізики як обов'язковий, зупинимося на ньому докладніше.

Метою навчального проектування є створення педагогом таких умов під час освітнього процесу, за яких результатом є індивідуальний досвід проектної діяльності учня. Учитель здійснює управління такою діяльністю і спонукає до пошукової діяльності учнів, допомагає у визначенні мети та завдань навчального проекту, орієнтовних прийомів дослідницької діяльності та пошуку інформації для розв'язання окремих навчально-пізнавальних задач.

Під час виконання навчальних проектів вирішується ціла низка різнорівневих дидактичних, виховних і розвивальних завдань: розвиваються пізнавальні навички учнів, формується вміння самостійно конструювати свої знання, вміння орієнтуватися в інформаційному просторі, активно розвивається критичне мислення, сферу комунікації тощо. У проектній діяльності важливо зацікавити учнів здобуттям знань, які обов'язково знадобляться в житті. Для цього необхідно зважати на проблеми реального життя, для розв'язання яких дітям потрібно застосовувати здобутті знання. У такому випадку учні відчувають потребу в знаннях.

У проектній роботі учні здобувають ключові навички: постановка проблеми, планування роботи, пошук, збирання, обробка інформації та презентація результатів роботи.

Таким чином, проектне навчання сприяє розв'язанню таких педагогічних цілей:

створення позитивної мотивації під час навчання;

формування навичок розумової праці, розвиток умінь аналізувати, виокремлювати найважливіше, робити висновки;

формування прийомів групової роботи в колективі;

розвиток індивідуальних здібностей та особливостей мислення;

удосконалення навичок писемного та усного мовлення.

Розрізняють такі види проектів.

Дослідницькі проекти – потребують добре обміркованої структури, повністю підпорядковані логіці дослідження і мають відповідну структуру: визначення методології дослідження, тобто теми дослідження, аргументація її актуальності, предмета й об'єкта, завдань і методів дослідження, формулювання гіпотез, розв'язання проблеми і вибір шляхів її розв'язання.

Творчі проекти – не мають детально опрацьованої структури спільної діяльності учасників, вона розвивається, підпорядковуючись кінцевому результату й формі його представлення (стіннівка, відеофільм, свято тощо)

Інформаційні проекти – спрямовані на збирання інформації про який-небудь об'єкт, явище, на ознайомлення учасників проекту з цією інформацією, її аналіз і узагальнення фактів.

Практичні проекти – розв'язання практичних завдань «замовника» проекту і як результат – розробка наочного посібника, макету, приладу, обладнання, рекомендацій щодо їх використання.

Ігрові (рольові) проекти – образне відображення реальних процесів і явищ в сценічних формах, ігрових ситуаціях – як результат, моделювання реального об'єкту.

Інколи розв'язання фізичних проблем може поєднувати одночасно вказані типи проектів.

Можна виокремити кілька загальних етапів виконання проектів.

1. Організаційно-підготовчий. Учитель: мотивує учасників, формує мікрогрупи, допомагає у визначенні мети і завдань проекту кожному учневі, розробленні плану реалізації ідеї, визначає критерії оцінки діяльності учнів на всіх етапах. *Учень*: визначає мету і завдання проекту, розробляє план роботи, шукає необхідну для початку проектування інформацію.

2. Пошуковий. Учитель: консультує за змістом проекту, допомагає в систематизації, узагальненні матеріалів, знайомить з правилами оформлення проекту, стимулює розумову активність учнів, відстежує практичні дії виконавців і оцінює проміжні результати кожного учасника, проводить моніторинг спільної діяльності. *Учень*: збирає, аналізує й систематизує інформацію, обговорює її в мікрогрупах, висуває і перевіряє гіпотези, виконує практичну частину проекту, оформляє макет або модель проекту, проводить самоконтроль.

3.Підсумковий. Учитель: консультує з питань підготовки звіту про виконану роботу, захисту проекту, виступає в ролі експерта на захисті проекту, бере участь в аналізі виконаної роботи, оцінює внесок кожного з виконавців. *Учень*: оформляє пакет документів, інформаційний стенд за результатами проекту, готує презентацію результатів роботи.

4. Презентація результатів. Учитель: оцінює результати роботи. *Учень*: усвідомлює отримані результати і способи їх отримання, викладає зміст проекту (презентує проект), відповідає на запитання.

Найважливішою здобутком, який учні отримують в ході проектної діяльності, є формування здатності їх до пошукової діяльності, формування навичок публічного виступу та презентації результату своєї роботи (проектного продукту) і підтвердження власної компетентності. Уміння коротко і переконливо розповісти про себе і свою роботу є вимогою сучасного суспільства.

Захист проектів, як правило, відбувається у формі презентації (7-10 хвилин), у ході якої учень має ознайомити присутніх з результатами своєї роботи. Готуючи презентацію, учень повинен висловитися з таких основних питань: вступ (тема, мета, завдання навчального проекту), результати навчального проекту, висновки.

Оскільки виконання навчальних проектів передбачає інтегровану дослідницьку, творчу діяльність учнів, спрямовану на отримання самостійних результатів за консультативної допомоги вчителя, то найвищої оцінки за такий

вид навчальної роботи може заслуговувати учень, що не лише виявляє знання, а й демонструє здатність і досвід ефективного застосування цих знань. Оцінювання здійснюється індивідуально, за самостійно виконане учнем завдання. Окрім оцінювання продукту проектної діяльності, необхідно врахувати психолого-педагогічний ефект: формування особистісних якостей, самооцінки, уміння робити усвідомлений вибір й осмислювати його наслідки.

У зв'язку з цим оцінки за навчальні проекти і творчі роботи виконують накопичувальну функцію, можуть фіксуватися в портфоліо і враховуються при виставлені тематичної оцінки.

Шкільний курс фізики спрямований на засвоєння учнями наукових методів пізнання природи. Завдяки навчальному фізичному експерименту учні оволодівають досвідом практичної діяльності людства в галузі здобуття фактів та їхнього попереднього узагальнення на рівні емпіричних уявлень, понять і законів. За таких умов фізичний експеримент виконує функцію методу навчального пізнання, завдяки якому у свідомості учнів утворюються нові зв'язки та відношення, формуються суб'єктивно нове особистісне знання. Саме через навчальний фізичний експеримент найефективніше здійснюється діяльнісний підхід до навчання фізики.

З іншого боку, навчальний фізичний експеримент дидактично забезпечує процесуальну складову навчання фізики, зокрема формує в учнів експериментальні вміння й дослідницькі навички, озброює їх інструментарієм дослідження, який стає засобом навчання.

Таким чином, навчальний фізичний експеримент як органічна складова методичної системи навчання фізики забезпечує формування в учнів необхідних практичних умінь, дослідницьких навичок та особистісного досвіду експериментальної діяльності, завдяки яким вони стають спроможними у межах набутих знань розв'язувати пізнавальні завдання засобами фізичного експерименту. У шкільному навчанні він реалізується у формі демонстраційного й фронтального експерименту, лабораторних робіт, робіт фізичного практикуму, позаурочних дослідів і спостережень тощо й виконує такі функції:

— формування конкретно-чуттєвого досвіду й розвиток знань учнів про навколишній світ на основі цілеспрямованих спостережень за перебігом фізичних явищ і процесів, вивчення властивостей тіл та вимірювання фізичних величин, усвідомлення їхніх суттєвих ознак;

— встановлення й перевірка засобами фізичного експерименту законів природи, відтворення фундаментальних дослідів та їхніх результатів, які стали вирішальними у розвитку і становленні конкретних фізичних теорій;

— залучення учнів до наукового пошуку, висвітлення логіки наукового дослідження, що сприяє виробленню в них дослідницьких прийомів, формуванню експериментальних умінь і навичок;

— ознайомлення учнів із конкретними проявами і засобами експериментального методу дослідження, зокрема зрізними способами й методами вимірювань: порівняння з мірою, заміщення та метод безпосередньої оцінки, а також калориметричний, стробоскопічний, осцилографічний, зондовий, спектральний тощо;

— демонстрація прикладного спрямування фізики, розвиток політехнічного світогляду і конструкторських здібностей учнів.

У системі навчального фізичного експерименту особливе місце належить фронтальним лабораторним роботам і роботам фізичного практикуму, які здійснюють практичну підготовку учнів. За змістом експериментальної діяльності вони можуть бути об'єднані в такі групи:

— спостереження фізичних явищ і процесів (броунівського руху, дії магнітного поля на струм, інтерференції та дифракції світла, суцільного та лінійчастого спектрів тощо);

— вимірювання фізичних величин і констант (густини та питомої теплоємності речовини, прискорення вільного падіння, коефіцієнта тертя ковзання, модуля пружності, питомого опору провідників, показника заломлення світла тощо);

— вивчення вимірювальних приладів (мензурки, важільних терезів, термометра, амперметра, вольтметра, психрометра, омметра тощо) і градуювання шкал (динамометра, спектроскопа, термістора тощо);

— з'ясування закономірностей і встановлення законів (умов рівноваги важеля, закону збереження енергії, закону Ома, другого закону Ньютона, закону збереження імпульсу тощо);

— складання простих технічних пристроїв і моделей та дослідження їхніх характеристик (електромагніта, двигуна постійного струму, напівпровідникового діода й транзистора, радіоприймача, дифракційної ґратки, лінз тощо).

Виконання лабораторних робіт передбачає володіння учнями певною сукупністю умінь, що забезпечують досягнення необхідного результату. У кожному конкретному випадку цей набір умінь залежатиме від змісту досліду й поставленої мети, оскільки визначається конкретними діями учнів під час виконання лабораторної роботи. Разом з тим вони є відтворенням узагальненого експериментального вміння, яке формується всією системою навчального фізичного експерименту і має складну структуру, що містить:

а) уміння планувати експеримент, тобто формулювати його мету, визначати експериментальний метод і давати йому теоретичне обґрунтування, складати план досліду й визначати найкращі умови його проведення, обирати оптимальні значення вимірюваних величин та умови спостережень, враховуючи наявні експериментальні засоби;

б) уміння підготувати експеримент, тобто обирати необхідне обладнання й вимірювальні прилади, збирати дослідні установки чи моделі, раціонально розміщувати приладдя, домагаючись безпечного проведення досліду;

в) уміння спостерігати, визначати мету й об'єкт спостереження, встановлювати характерні ознаки перебігу фізичних явищ і процесів, виділяти їхні суттєві ознаки;

г) уміння вимірювати фізичні величини, користуючись різними вимірювальними приладами й мірами, тобто визначати ціну поділки шкали приладу, її нижню та верхню межу, знімати показання приладу;

д) уміння обробляти результати експерименту, знаходити значення величин, похибки вимірювань (у старшій школі), креслити схеми дослідів,

складати таблиці одержаних даних, готувати звіт про проведену роботу, вести запис значень фізичних величин у стандартизованому вигляді тощо;

е) уміння інтерпретувати результати експерименту, описувати спостережувані явища та процеси, вживаючи фізичну термінологію, подавати результати у вигляді формул і рівнянь, функціональних залежностей, будувати графіки, робити висновки про проведене дослідження, виходячи з поставленої мети.

Очевидно, що формування такого узагальненого експериментального вміння — процес довготривалий, який вимагає планомірної роботи вчителя й учнів протягом усього часу вивчення фізики в основній і старшій школах. Перелічені в програмі демонстраційні досліди й лабораторні роботи є мінімально необхідними й достатніми щодо вимог Державного стандарту базової й повної загальної середньої освіти. Проте залежно від умов і наявної матеріальної бази кабінету фізики вчитель може замінювати окремі роботи або демонстраційні досліди рівноцінними, використовувати різні їхні можливі варіанти. Він може доповнювати цей перелік додатковими дослідами, короткочасними експериментальними завданнями, збільшувати їхню кількість під час виконання фронтальних лабораторних робіт або фізпрактикуму, об’єднувати кілька робіт в одну тощо.

Навчальна діяльність учнів у процесі виконання фізичного експерименту може мати різний характер:

а) репродуктивний, коли відповідні експериментальні завдання формують уміння, не вимагаючи самостійного здобуття нових знань з фізики, а лише підтверджують уже відомі факти й істини або ілюструють теоретично встановлені твердження;

б) частково-пошуковий, коли під виявляється новий елемент знання як результат напівсамостійної пошукової діяльності учнів;

в) дослідницький, коли в результаті самостійного виконання експерименту учні роблять висновки та узагальнення, що мають статус суб’єктивно нового для них знання.

Кожний із цих видів діяльності реалізується засобами шкільного фізичного експерименту залежно від конкретної мети та завдань уроку фізики. Відтворювальний експеримент, як правило, використовують під час попереднього ознайомлення учнів із фізичним явищем або в процесі підтвердження їхнього повсякденного досвіду (наприклад, досліди, що ілюструють явища інерції та взаємодії тіл, теплопровідність тіл, вимірювання довжини й маси, спостереження інтерференції та дифракції світла), під час вивчення технічних пристроїв та їх моделей (наприклад, вивчення електричного двигуна постійного струму, будова й дія фотореле на фотоелементі). У процесі виконання лабораторних робіт він використовується з метою вироблення початкових експериментальних умінь (наприклад, складання електричного кола та вимірювання сили струму в різних його ділянках) або на етапі закріплення навчального матеріалу, наприклад, з метою перевірки вивченого закону (вивчення закону збереження механічної енергії, вимірювання заряду електрона електролітичним способом тощо).

Частково-пошуковий експеримент вимагає особливої організації пізнавальної діяльності учнів, коли за незначної допомоги вчителя вони встановлюють закономірності природи або характерні риси фізичного явища (порівняння кількості теплоти при змішуванні води різної температури, властивості насиченої пари, залежність ЕРС індукції від швидкості зміни магнітного потоку тощо), вивчають певний спосіб вимірювання фізичної величини (визначення опору провідника за допомогою амперметра й вольтметра, визначення ЕРС і внутрішнього опору джерела струму, визначення показника заломлення скла тощо). Найчастіше цей вид навчального фізичного експерименту застосовують одразу після вивчення відповідного явища, закономірності, поняття фізичної величини, а також у фізичному практикумі, який має важливе значення для закріплення знань. Проте інколи його використовують на етапі вивчення нового навчального матеріалу, особливо коли учням необхідно усвідомити суттєві ознаки фізичних явищ (вивчення одного з ізопроцесів, спостереження дії магнітного поля на струм тощо).

Фізичний експеримент дає можливість учням виявляють високий рівень пізнавальної самостійності в процесі дослідницької діяльності, а отже, вони повинні володіти відповідними знаннями й мати певну практичну підготовленість, що дають змогу складати план досліджень, самостійно готувати та виконувати їх, інтерпретувати одержані результати та робити необхідні висновки. Тому виконання такого фізичного експерименту потребує від учителя особливого вміння керувати пізнавальною діяльністю учнів, адже самостійне здобуття ними нового знання не повинно піти хибним шляхом, а тому має відбуватися під неухильним контролем з боку вчителя. Найчастіше даний вид експерименту застосовують під час узагальнення й систематизації знань або в процесі вивчення нового навчального матеріалу, коли учні встановлюють певну закономірність чи закон (наприклад, виявлення умови рівноваги важеля, з’ясування умов плавання тіл у рідині, дослідження залежності між тиском, об’ємом і температурою газу, дослідження залежності опору металів і напівпровідників від температури).

Кількісне співвідношення між цими видами навчального фізичного експерименту не можна визначити нормативно, оскільки на їхній вибір впливає багато чинників. Це й відповідність обраного рівня самостійності учнів меті уроку, і підготовленість їх до сприймання навчального матеріалу на відповідному рівні, і сам зміст досліду, й уміння вчителя забезпечити на уроці належний рівень пізнавальної активності учнів. У виборі конкретного його виду вчитель мусить керуватися тими міркуваннями, що кожна демонстрація, кожне спостереження або лабораторна робота, кожний дослід повинен, з одного боку, забезпечити виконання програмних вимог до експериментальної підготовки учнів на певному освітньому рівні, з іншого — розвивати в учнів готовність сприймати навчальний матеріал на оптимальному для них за пізнавальними можливостями рівні активності.

Самостійне експериментування учнів необхідно розширювати, використовуючи найпростіше обладнання, інколи навіть саморобні прилади й побутове обладнання. Такі роботи повинні мати пошуковий характер, завдяки

чому учні збагачуються новими фактами, узагальнюють їх і роблять висновки. У процесі такої діяльності учні мають навчитися ставити мету дослідження, обирати адекватні методи й засоби дослідження, планувати та здійснювати експеримент, обробляти його результати й робити висновки.

Разом з тим, варто враховувати, що важливим завданням курсу фізики старшої школи є розвиток умінь учнів формувати теоретичні узагальнення, засвоювати не лише фактологічний матеріал та емпіричні методи пізнання, але й усвідомлювати теоретичні моделі, закони й принципи фізики. Як зазначав А. Ейнштейн, у розвитку сучасної фізики неможливо відокремити експериментальний і теоретичний методи, оскільки вони завжди поруч, невід'ємні та взаємопов'язані один з одним. Оволодіти теоретичним знанням і вмінням його застосовувати в практичній діяльності людини — одне з основних завдань курсу фізики. Тому шкільний курс фізики, зокрема старшої школи, структуровано за *фундаментальними фізичними теоріями* — класична механіка, молекулярно-кінетична теорія й феноменологічна термодинаміка, електродинаміка, квантова фізика.

Засвоєння знань з фізики значно поліпшується, якщо в основу навчально-пізнавальної діяльності учнів покласти плани узагальнюючого характеру, за якими розкривається суть того чи іншого поняття, закону, факту тощо.

Так, зміст *наукового факту (фундаментального досліду)* визначають:

— суть наукового факту чи опис досліду;

— хто з учених встановив даний факт чи виконав дослід;

— на підставі яких суджень встановлено даний факт або схематичний опис дослідної установки;

— яке значення вони мають для становлення й розвитку фізичної теорії.

Для пояснення *фізичного явища* необхідно усвідомити:

— зовнішні ознаки перебігу даного явища, умови, за яких воно відбувається;

— зв'язок даного явища з іншими;

— які фізичні величини його характеризують;

— можливості практичного використання даного явища, способи попередження шкідливих наслідків його прояву.

Сутність *поняття фізичної величини* визначають:

— властивість, яку характеризує дана фізична величина;

— її означення (дефініція);

— формула, покладена в основу означення, зв'язок з іншими величинами;

— одиниці фізичної величини;

— способи її вимірювання.

Для *закону* це:

— формулювання закону, зв'язок між якими явищами він встановлює;

— математичне вираження закону;

— дослідні факти, що привели до встановлення закону або підтверджують його справедливість;

— межі застосування закону.

Для *моделей* необхідно:

— дати її опис або навести дефініцію, що її визначає як ідеалізацію;

— встановити, які реальні об'єкти вона заміщує;

— з'ясувати, до якої конкретно теорії вона належить;

— визначити, від чого ми абстрагуємося, чим нехтуємо, вводячи цю ідеалізацію;

— з'ясувати наслідки застосування даної моделі.

Загальна характеристика *фізичної теорії* має містити:

— перелік наукових фактів, які стали підставою розроблення теорії, її емпіричний базис;

— понятійне ядро теорії, визначення базових понять і моделей;

— основні положення, ідеї та принципи, покладені в основу теорії;

— рівняння й закони, що визначають математичний апарат теорії;

— коло явищ і властивостей тіл, які дана теорія може пояснити або передбачити їхній перебіг;

— межі застосування теорії.

Однією з найважливіших ділянок роботи в системі навчання фізики в школі є розв'язування фізичних задач. Задачі різних типів можна ефективно використовувати на всіх етапах засвоєння фізичного знання: для розвитку інтересу, творчих здібностей і мотивації учнів до навчання фізики, під час постановки проблеми, що потребує розв'язання, у процесі формування нових знань учнів, вироблення практичних умінь учнів, з метою повторення, закріплення, систематизації та узагальнення засвоєного матеріалу, з метою контролю якості засвоєння навчального матеріалу чи діагностування навчальних досягнень учнів тощо. Слід підкреслити, що в умовах особистісно орієнтованого навчання важливо здійснити відповідний добір фізичних задач, який би враховував пізнавальні можливості й нахили учнів, рівень їхньої готовності до такої діяльності, розвивав би їхні здібності відповідно до освітніх потреб.

Розв'язування фізичних задач, як правило, складається з трьох етапів діяльності учнів:

1) аналізу фізичної проблеми або опису фізичної ситуації;

2) пошуку математичної моделі розв'язку;

3) реалізації розв'язку та аналізу одержаних результатів.

На першому етапі фактично відбувається побудова фізичної моделі задачі, що подана в її умові:

• аналіз умови задачі, визначення відомих параметрів і величин та пошук невідомого;

• конкретизація фізичної моделі задачі за допомогою графічних форм (рисунки, схеми, графіки тощо);

• скорочений запис умови задачі, що відтворює фізичну модель задачі в систематизованому вигляді.

На другому, математичному етапі розв'язування фізичних задач, відбувається пошук зв'язків і співвідношень між відомими величинами і шуканим:

• вибудовується математична модель фізичної задачі, робиться запис загальних рівнянь, що відповідають фізичній моделі задачі;

• враховуються конкретні умови фізичної ситуації, що описується в задачі, здійснюється пошук додаткових параметрів (початкові умови, фізичні константи тощо);

• загальні рівняння приводяться до конкретних умов, що відтворюються в умові задачі, та записуються співвідношення між шуканим і відомими величинами у формі часткового рівняння.

На третьому етапі здійснюються такі дії:

• аналітичне, графічне або чисельне розв'язання рівняння відносно невідомого;

• аналіз одержаного результату щодо його вірогідності й реальності, запис відповіді;

• узагальнення способів діяльності, які властиві даному типу фізичних задач, пошук інших шляхів розв'язку.

Слід зазначити, що в навчанні фізики важливою формою роботи з учнями є складання ними задач, які за фізичним змістом подібні до тих, що були розв'язані на уроці, наприклад, обернених задач. Цей прийом досить ефективний для розвитку творчих здібностей учнів, їхнього розумового потенціалу.

Наведений у програмі розподіл кількості годин, що відводиться на вивчення окремих тем, є орієнтовним, і при необхідності може бути змінений учителем. Також учитель може замінювати порядок вивчення питань у межах однієї теми, тематику окремих робіт на рівноцінні з огляду на стан матеріальної бази фізичного кабінету, але без зменшення тієї кількості лабораторних робіт, що передбачено програмами для різних рівнів профільного навчання.

Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з фізики

Під час визначення рівня навчальних досягнень з фізики оцінюється:

— володіння теоретичними знаннями;

— уміння використовувати теоретичні знання під час розв'язування задач чи вправ різного типу (розрахункових, експериментальних, якісних, комбінованих тощо);

— володіння практичними вміннями та навичками під час виконання лабораторних робіт, спостережень і фізичного практикуму.

Критерії оцінювання рівня володіння учнями теоретичними знаннями

Рівні навчальних досягнень учнів	Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів
початковий	1	Учень/учениця володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ природи, з допомогою вчителя відповідає на запитання, що потребують відповіді «так» чи «ні»
	2	Учень/учениця описує природні явища на основі свого попереднього досвіду, з допомогою вчителя відповідає на запитання, що потребують лаконічної відповіді
	3	Учень/учениця з допомогою вчителя зв'язно описує явище або його частини без пояснень відповідних

		причин, називає фізичні явища, розрізняє буквені позначення окремих фізичних величин
середній	4	Учень/учениця з допомогою вчителя описує явища, без пояснень наводить приклади, що ґрунтуються на його власних спостереженнях чи матеріалі підручника, розповідях учителя тощо
	5	Учень/учениця описує явища, відтворює значну частину навчального матеріалу, знає одиниці окремих фізичних величин і формули з теми, що вивчається
	6	Учень/учениця може зі сторонньою допомогою пояснювати явища, виправляти допущені неточності (власні, інших учнів), виявляє елементарні знання основних положень (законів, понять, формул)
достатній	7	Учень/учениця може пояснювати явища, виправляти допущені неточності, виявляє знання й розуміння основних положень (законів, понять, формул, теорій)
	8	Учень/учениця вміє пояснювати явища, аналізувати, узагальнювати знання, систематизувати їх, зі сторонньою допомогою (вчителя, однокласників тощо) робити висновки
	9	Учень/учениця вільно володіє вивченим матеріалом у стандартних ситуаціях, наводить приклади його практичного застосування та аргументи на підтвердження власних думок
високий	10	Учень/учениця вільно володіє вивченим матеріалом, уміло використовує наукову термінологію, вміє опрацьовувати наукову інформацію: знаходити нові факти, явища, ідеї, самостійно використовувати їх відповідно до поставленої мети
	11	Учень/учениця на високому рівні опанував програмовий матеріал, самостійно, у межах чинної програми, оцінює різноманітні явища, факти, теорії, використовує здобуті знання та вміння в нестандартних ситуаціях, поглиблює набуті знання
	12	Учень/учениця має системні знання, виявляє здібності до прийняття рішень, уміє аналізувати природні явища і робить відповідні висновки й узагальнення, уміє знаходити й аналізувати додаткову інформацію

Визначальним показником для оцінювання вміння розв’язувати задачі є їхня складність, яка залежить від:

1) кількості правильних, послідовних, логічних кроків та операцій, здійснюваних учнем; такими кроками можна вважати вміння (здатність):

— усвідомити умову задачі;

— записати її у скороченому вигляді;

— зробити схему або рисунок (за потреби);

— виявити, яких даних не вистачає в умові задачі, та знайти їх у таблицях чи довідниках;

— виразити всі необхідні для розв’язку величини в одиницях СІ;

— скласти (у простих випадках — обрати) формулу для знаходження шуканої величини;

— виконати математичні дії й операції;

— здійснити обчислення числових значень невідомих величин;

— аналізувати й будувати графіки;

— користуватися методом розмінностей для перевірки правильності розв’язку задачі;

— оцінити одержаний результат та його реальність.

2) раціональності обраного способу розв’язування;

3) типу завдання: з одної або з різних тем (комбінованого), типового (за алгоритмом) або нестандартного розв’язку.

Рівні навчальних досягнень учнів	Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів
Початковий (1-3 бали)	Учень/учениця вміє розрізняти фізичні величини та їх одиниці з певної теми, розв'язувати задачі з допомогою вчителя лише на відтворення основних формул; здійснює найпростіші математичні дії
Середній (4-6 балів)	Учень/учениця розв'язує типові прості задачі (за зразком), виявляє здатність обґрунтувати деякі логічні кроки з допомогою вчителя
Достатній (7-9 балів)	Учень/учениця самостійно розв'язує типові задачі й виконує вправи з одної теми, обґрунтовуючи обраний спосіб розв'язку
Високий (10-12 балів)	Учень/учениця самостійно розв'язує комбіновані типові задачі стандартним або оригінальним способом, розв'язує нестандартні задачі

Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів під час виконання лабораторних і практичних робіт

Оцінювання рівня володіння учнями практичними вміннями та навичками під час виконання фронтальних лабораторних робіт, експериментальних задач, робіт фізичного практикуму повинно враховувати знання алгоритмів спостереження, етапів проведення дослідження (планування дослідів чи спостережень, збирання установки за схемою; проведення дослідження, вимірювання фізичних величин), оформлення результатів дослідження — обробка даних експерименту, складання таблиць, побудова графіків тощо; обчислювання похибок вимірювання (за потребою), обґрунтування висновків проведеного експерименту чи спостереження.

Рівні складності лабораторних робіт можуть задаватися:

— змістом та кількістю додаткових завдань і запитань відповідно до теми роботи;

— різним рівнем самостійності виконання роботи (за умови постійної допомоги вчителя, виконання за зразком, докладною або скороченою інструкцією, без інструкції);

— організацією нестандартних ситуацій (формулювання учнем мети роботи, складання ним особистого плану роботи, обґрунтування його, визначення приладів та матеріалів, потрібних для самостійного виконання роботи та оцінки її результатів).

Обов'язковим у ході оцінювання є врахування дотримання учнями правил безпеки життєдіяльності під час виконання фронтальних лабораторних робіт чи робіт фізичного практикуму. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів під час виконання лабораторних та практичних робіт

Рівні навчальних досягнень учнів	Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів
Початковий (1-3 бали)	Учень/учениця знає назви і призначення приладів, пристроїв, демонструє вміння користуватися окремими з них, може скласти схему досліду лише з допомогою вчителя, виконує частину роботи без належного оформлення
Середній (4-6 балів)	Учень/учениця виконує роботу за зразком (інструкцією) або з допомогою вчителя, результат роботи учня дає можливість зробити правильні висновки або їх частину, під час виконання та оформлення роботи допущені помилки
Достатній (7-9 балів)	Учень/учениця самостійно монтує необхідне обладнання, виконує роботу в повному обсязі з дотриманням необхідної послідовності проведення дослідів та вимірювань. У звіті правильно й акуратно виконує записи, таблиці, схеми, графіки, розрахунки, самостійно робить висновок
Високий (10-12 балів)	Учень/учениця виконує всі вимоги, передбачені для достатнього рівня, визначає характеристики приладів і установок, здійснює грамотну обробку результатів, розраховує похибки (якщо потребує завдання), аналізує та обґрунтовує отримані висновки дослідження, тлумачить похибки проведеного експерименту чи спостереження. Більш високим рівнем вважається виконання роботи за самостійно складеним оригінальним планом або установкою, їхнє обґрунтування.

10 КЛАС

(70 год, 2 год на тиждень, 4 год — резервний час)

Зміст навчального матеріалу	**Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки**
МЕХАНІКА	
ВСТУП (1год) Роль фізичного знання в житті людини і суспільному розвитку. -Світоглядний потенціал природничих наук.	Учень (учениця): - *називає* принцип відносності механічного руху, прізвища творців механіки, вчених,які пояснили вільне падіння тіл, окремі види рухів за формою їхньої траєкторії, одиниці переміщення, швидкості, прискорення, приклади швидкостей тіл мікро-, макро-, і мегасвіту; - *розрізняє* фізично тіло й матеріальну точку, прямолінійний і криволінійний рухи; - *формулює* означення рівномірного та рівноприскореного рухів уздовж прямої; - *може описати* явище вільного падіння тіл, вид механічного руху за його кінематичними рівняннями; *обґрунтувати* суть методу фізичного моделювання, зміст основної задачі механіки, рівняння руху як залежності координати від часу; *характеризувати* роль фізики у житті людини, рух тіла під час вільного падіння, вид механічного руху за його рівняннями швидкості; *пояснити*, що таке кутова швидкість та її зв'язок із частотою обертання; суть фізичних ідеалізацій – матеріальної точки, системи відліку; *порівняти* основні кінематичні характеристики різних видів руху за відповідними їм рівняннями рухів; - *здатний (а) спостерігати* рух тіла вздовж прямої, по колу та кинутого горизонтально; *користуватися* вимірювальними приладами (лінійкою, мірною стрічкою, секундоміром) під час визначення прискорення; *оцінити* абсолютну й відносну похибки вимірювання, *дотримуватися* правил експлуатації названих вище приладів, узагальнених планів відповіді про фізичну величину і фізичне явище під час узагальнення й систематизації знань із кінематики; - *може розв'язувати* задачі, застосовуючи кінематичні рівняння руху.
Розділ 1. Кінематика (11 год) Механічний рух та його види. Основна задача механіки та способи її розв'язання в кінематиці. Фізичне тіло й матеріальна точка. Система відліку. Відносність механічного руху. Траєкторія руху. Рівномірний прямолінійний рух. Шлях і переміщення. Швидкість руху. Закон додавання швидкостей. Рівноприскорений рух. Прискорення. Швидкість і пройдений шлях тіла під час рівноприскореного прямолінійного руху. Вільне падіння тіл. Прискорення вільного падіння. Рівномірний рух матеріальної точки по колу. Період і обертова частота. Кутова швидкість. *Лабораторні роботи* 1. Визначення прискорення тіла під час рівноприскореного руху. *Демонстрації* 1. Відносність руху. 2. Прямолінійний і криволінійний рухи. 3. Падіння тіл у повітрі та розрідженому просторі (трубка Ньютона). 4. Напрям швидкості під час руху по колу. 5. Обертання тіла з різною частотою.	
Розділ 2. Динаміка (22 год)	Учень (учениця): - *наводить приклади:* прояву законів

Механічна взаємодія тіл. Сила. Види сил у механіці. Вимірювання сил. Додавання сил. Закони динаміки. Перший закон Ньютона. Інерція та інертність. Другий закон Ньютона. Третій закон Ньютона. Межі застосування законів Ньютона. Гравітаційна взаємодія. Закон всесвітнього тяжіння. Сила тяжіння. Вага й невагомість. Рух тіла під дією кількох сил. Рівновага тіл. Умова рівноваги тіла. Імпульс тіла. Закон збереження імпульсу. Реактивний рух. Механічна робота та потужність. Механічна енергія. Кінетична і потенціальна енергія. Закон збереження механічної енергії. Основні положення спеціальної теорії відносності. <u>Лабораторні роботи</u> 2. Дослідження рівноваги тіла. *Демонстрації* 1. Вимірювання сил. 2. Додавання сил, що діють під кутом одна до одної. 3. Вага тіла під час прискореного піднімання та падіння. 4. Рівновага тіл під дією кількох сил. 5. Дослід із «жолобом Галілея». 6. Закони Ньютона. 7. Реактивний рух. 8. Пружний удар двох кульок. 9. Про теорію відносності (фрагменти відео)	збереження та імпульсу в природі й техніці; підтвердження справедливості спеціальної теорії відносності; практичних застосувань законів динаміки; - *розрізняє* рівняння кінематики й рівняння динаміки руху тіла; - *формулює* умови рівноваги тіла, основні положення спеціальної теорії відносності, закони динаміки Ньютона, закон всесвітнього тяжіння, закони збереження механічної енергії, імпульсу, записує їх формули; - *може описати* явище всесвітнього тяжіння, рух тіла під дією кількох сил, *обґрунтувати* реактивний рух як прояв дії закону збереження імпульсу, історичний характер виникнення й становлення теорії відносності; *пояснити* значення теорії відносності в сучасній науці й техніці; *характеризувати* універсальність законів Ньютона; *порівняти* різні методи вимірювання сил; - *здатний* (*а*) спостерігати залежність ваги тіла від руху опори чи підвісу, користуватися динамометром і визначати конкретні умови рівноваги тіла під дією кількох сил, оцінити похибки вимірювання й дотримуватися правил експлуатації приладів, які при цьому використовуються; робити висновки про зв'язок фізичних характеристик тіл і явищ із властивостями простору й часу; - *може розв'язувати задачі*, застосовуючи умови рівноваги тіла, закони динаміки для опису окремих прикладів руху тіл та їхньої взаємодії, законів збереження імпульсу, енергії, представляти результати вивчення умов рівноваги тіла та застосування законів руху для розв'язування навчальних задач за допомогою таблиць, графіків, формул; *систематизувати* знання про закони динаміки та межі їхнього застосування; досліджувати можливі шляхи та екологічні проблеми використання механічної енергії;.
Навчальний проект (1 год) Штучні супутники Землі. Розвиток космонавтики. Реактивний рух в природі й техніці	

МОЛЕКУЛЯРНА ФІЗИКА І ТЕРМОДИНАМІКА

РОЗДІЛ 1. ВЛАСТИВОСТІ ГАЗІВ, РІДИН, ТВЕРДИХ ТІЛ (18 год) Основні положення молекулярно-кінетичної теорії будови речовини та її дослідні обґрунтування. Маса та розміри атомів і молекул. Кількість речовини. Властивості газів. Ідеальний газ. Газові закони. Тиск газу. Рівняння стану ідеального газу. Ізопроцеси. Пароутворення й конденсація. Насичена й ненасичена пара. Вологість повітря. Властивості рідин. Поверхневий натяг рідини. Змочування. Капілярні явища. Будова й властивості твердих тіл. Кристалічні й аморфні тіла. <u>Лабораторні роботи</u> 3. Методи вимірювання вологості повітря. *Демонстрації* 1. Властивості насиченої пари. 2. Кипіння води за зниженого тиску. 3. Будова й принцип дії психрометра. 4. Поверхневий натяг рідини. 5. Скорочення поверхні мильних плівок. 6. Капілярне піднімання рідини. 7. Пружна й залишкова деформації. 8. Вирощування кристалів. 9. Властивості та застосування рідких кристалів і полімерів.	Учень (учениця): - *називає* творців молекулярно-кінетичного учення про будову речовини, учених, які зробили вагомий внесок у створення теорії рідин, твердих тіл і матеріалів; - *наводить* приклади рідких кристалів, аморфних і кристалічних тіл та полімерів; - *розрізняє* ідеальний і реальні гази, ізопроцеси, насичену й ненасичену пару; - *формулює* основні положення молекулярно-кінетичної теорії, основне рівняння молекулярно-кінетичної теорії, рівняння стану ідеального газу, газові закони, означення поверхневого натягу рідини й вологості повітря та записує відповідні формули для їх визначення; - *може описати* гіпотезу Демокріта про атомну будову речовини та основні етапи її розвитку, молекулярну будову рідин і полімерів, кристалічну будову тіл та їхні загальні властивості; *обґрунтувати* суть поняття «ідеальний газ» як фізичної моделі реального газу, *характеризувати* зміст понять: кількість речовини, відносна вологість, коефіцієнт поверхневого натягу; *пояснити* визначальну роль взаємного розміщення, руху і взаємодії молекул щодо будови та фізико-хімічних властивостей тіл; пароутворення й конденсацію, тверднення й плавлення тіл на основі атомно-молекулярних і термодинамічних підходів; - *здатний* (*а*) *спостерігати* змочування й капілярні явища, пароутворення й конденсацію, тверднення та плавлення тіл як фізичних явищ; *робити висновки* про можливість отримання матеріалів з наперед заданими фізико-хімічними властивостями; *користуватися* манометрами різного типу, психрометром і визначати ним вологість повітря; *дотримуватися* правил їхньої експлуатації; - *може розв'язувати* задачі на застосування рівняння стану ідеального газу, відносної вологості повітря; *представляти* графічно ізопроцеси, результати спостережень за допомогою таблиць та графіків, *оцінювати* роль і практичне значення води і водяної пари в процесах утворення живих організмів та забезпечення умов їхньої життєдіяльності.

Навчальний проект (1 год.) Рідкі кристали та їхні властивості. Полімери: їх властивості і застосування.	
Розділ 2. ОСНОВИ ТЕРМОДИНАМІКИ (6год) Внутрішня енергія тіл. Два способи зміни внутрішньої енергії тіла. Перший закон термодинаміки. Робота термодинамічного процесу. Теплові машини. Холодильна машина. *Демонстрації.* 1. Залежність між об'ємом, тиском і температурою. 2. Зміна внутрішньої енергії тіла внаслідок виконання роботи. 3. Необоротність теплових процесів. 4. Принцип дії теплового двигуна. 5. Моделі різних видів теплових двигунів. 6. Будова холодильної машини.	Учень (учениця): – *називає* винахідників теплових машин; наводить приклади використання теплових машин, – *розрізняє* роботу і теплообмін, нагрівник, робоче тіло і охолоджувач; – *формулює* перший закон термодинаміки і записує його формулу; – *може описати* будову теплових двигунів, побутового холодильника та розрізняє їхні основні конструктивні елементи; обґрунтувати необоротність теплових процесів; характеризувати зміст понять: внутрішня енергія, кількість теплоти, робота; – *здатний (а) спостерігати* прояви теплових процесів у природі; робити висновки про можливі шляхи вивільнення, трансформації й використання внутрішньої енергії тіла; – *може розв'язувати* задачі на застосування першого закону термодинаміки; *досліджувати* екологічні проблеми, пов'язані із вивільненням, передачею й використанням теплової енергії та оцінювати їхній стан.
ФІЗИЧНИЙ ПРАКТИКУМ (5 год) (орієнтовні теми робіт) 1. Дослідження руху тіла під дією сили тяжіння. 2. Дослідження механічного руху тіл із застосуванням закону збереження енергії 3. Вивчення одного з ізопроцесів 4. Визначення коефіцієнта поверхневого натягу рідини. 5. Визначення коефіцієнту жорсткості різних пружин.	Учень (учениця): - *називає* прилади й матеріали, які використовувалися в експерименті; *формулює* мету і завдання дослідження і його теоретичні положення; - *може описати й обґрунтувати* суть методу дослідження (ідею досліду); - *здатний(а)* самостійно вивчити або повторити фізичні основи дослідження, самостійно зібрати установку й виконати дослідження згідно з інструкцією та в разі необхідності неодноразово повторити дослід; *користуватися* приладами, *визначати* їхні загальні характеристики, *дотримуватися* правил експлуатації приладів; - *може представляти* результати виконання експериментально-практичних завдань за допомогою формули, таблиці, графіка; *оцінювати й перевіряти* ступінь вірогідності отриманих результатів; оцінювати практичне значення набутого досвіду
УЗАГАЛЬНЮЮЧІ ЗАНЯТТЯ (1 год) Сучасні погляди на простір і час.	За результатами проведення узагальнюючих занять про простір і час учні усвідомлюють взаємозв'язок між класичною і релятивіською

Універсальність законів збереження.	механікою. На прикладі взаємних перетворень механічної і теплової енергії роблять висновки про універсальність законів збереження в природі.
Резерв (4 год)	

11 КЛАС

,

(70 год, 2 год на тиждень, 4 год — резервний час)

ЕЛЕКТРОДИНАМІКА	
Зміст навчального матеріалу	**Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів**
Електричне поле та струм (10 год) Електричне поле. Напруженість електричного поля. Речовина в електричному полі. Потенціал електричного поля. Електроємність. Використання конденсаторів у техніці. Енергія електричного поля. Електричний струм. Електричне коло. Джерела і споживачі електричного струму. Електрорушійна сила. Закон Ома для повного кола. Робота та потужність електричного струму. Безпека під час роботи з електричними пристроями. Електричний струм у різних середовищах (металах, рідинах, газах) та його використання. Електропровідність напівпровідників та її види. Власна і домішкова провідності напівпровідників. Напівпровідниковий діод. <u>Лабораторні роботи</u> 1. Визначення ЕРС і внутрішнього опору джерела струму *Демонстрації* 1. Електричне поле заряджених кульок. 2. Будова й дія конденсатора постійної та змінної ємності. 3. Енергія зарядженого конденсатора. 4. Залежність сили струму від ЕРС джерела та повного опору кола.	Учень (учениця): - *називає* основні етапи становлення вчення про електрику та магнетизм, його творців, основні елементи електричного кола, носії електричного заряду в різних середовищах, допустимі норми безпеки життєдіяльності людини під час роботи з електричними пристроями; - *наводить приклади* практичних застосувань конденсаторів, реостатів, напівпровідникових приладів та їхнє застосування у природі й техніці; - *розрізняє* ЕРС і напругу, види електропровідності напівпровідників; - *формулює* закон Ома для повного кола та записує його формулу; - *може описати* механізм електропровідності металів і напівпровідників *p*- і *n*-типу,*p-n*-переходу, обґрунтовувати вплив електричного поля на живі організми; *характеризувати* напруженість і потенціал електричного поля, електроємність, ЕРС джерела струму як фізичні величини; пояснити принцип дії джерела електричного струму, напівпровідникового діода; - - *здатний(а) спостерігати* прояви електричних явищ у природі, відтворення ліній напруженості електричного поля; *користуватися* амперметром, вольтметром, *дотримуватися* правил роботи з ними; *визначати* силу струму, напругу й електроємність, *оцінити* похибки вимірювання; *робити висновок* про історичний характер фізичного пізнання; - *може розв'язувати* задачі, застосовуючи формули для визначення напруженості електричного поля, ємності конденсатора, енергії зарядженого конденсатора, закону Ома для повного кола; *представляти* результати експерименту з дослідження електричних кіл; *систематизувати* знання про

	електричні поля та закони постійного струму; *досліджувати* екологічні проблеми регіону, пов'язані з виробництвом, передачею і споживанням електричної енергії.
Навчальні проекти (2 год) Вплив електричного поля на живі організми. Напівпровідникові прилади та їх застосування.	

ЕЛЕКТРОМАГНІТНЕ ПОЛЕ (12 год) Електрична та магнітна взаємодії. Взаємодія провідників зі струмом. Індукція магнітного поля. Дія магнітного поля на провідник зі струмом. Сила Ампера. Сила Лоренца. Магнітні властивості речовини. Застосування магнітних матеріалів. Електромагнітна індукція. Закон електромагнітної індукції. Індуктивність. Енергія магнітного поля ~~котушки зі струмом.~~ Змінний струм. Генератор змінного струму. Трансформатор. Виробництво, передача та використання енергії електричного струму. <u>Лабораторні роботи</u> 2. Дослідження явища електромагнітної індукції *Демонстрації* 1. Дія магнітного поля на струм. 2. Магнітний запис звуку. 3. Електромагнітна індукція. Правило Ленца. 4. Залежність ЕРС індукції від швидкості зміни магнітного потоку. 5. Залежність ЕРС самоіндукції від швидкості зміни сили струму в колі та індуктивності провідника. 6. Утворення змінного струму у витку під час його обертання в магнітному полі. 7. Осцилограми змінного струму.	Учень (учениця): - *називає* основні етапи становлення вчення про магнетизм, його творців, умови виникнення явища електромагнітної індукції; - *наводить* приклади дії сили Ампера, сили Лоренца, закону електромагнітної індукції, дії трансформаторів, магнетиків у природі й техніці; - *розрізняє* електричне і магнітне поля та джерела їх утворення, ЕРС індукції й ЕРС джерела струму; - *формулює* означення сили Ампера й сили Лоренца та правила визначення напрямків їхньої дії, закон електромагнітної індукції, правило визначення напрямку індукційного струму й записує формули названих вище законів; - *може описати* механізми намагнічування речовини, утворення ЕРС індукції; *обґрунтовувати* вплив магнітного поля на живі організми; *характеризувати* фізичні величини: ЕРС індукції, індуктивність, магнітну індукцію; *пояснити* принцип дії та будову генератора змінного струму, підвищувального й понижувального трансформаторів; - *здатний(а)спостерігати* прояви магнітних явищ у природі; *визначати* напрямки дії сил Ампера й Лоренца та індукційного струму в конкретних прикладах; *оцінити* історичний характер становлення знань про електрику й магнетизм; *робити висновок* про соціальну обумовленість розвитку фізичних знань; - *може розв'язувати* задачі, застосовуючи закон про електромагнітну індукцію; графічно представляти результати визначення напрямків магнітного поля, сил Ампера й Лоренца, індукційного струму; *систематизувати* знання про

	електричне й магнітне поле їхній взаємозв'язок; *досліджувати* екологічні проблеми, пов'язані з виробництвом, передачею та застосуванням електричної енергії.
Навчальні проекти (1 год) Вплив магнітного поля на живі організми.	
КОЛИВАННЯ ТА ХВИЛІ (12 год) Коливальний рух. Вільні коливання. Гармонічні коливання. Амплітуда, період і частота коливань. Вимушені коливання. Резонанс. Математичний маятник. Період коливань математичного та маятника. Поширення механічних коливань у пружному середовищі. Поперечні та поздовжні хвилі. Довжина хвилі. Звук. Коливальний контур. Виникнення електромагнітних коливань у коливальному контурі. Частота власних коливань контуру. Утворення і поширення електромагнітних хвиль. Швидкість поширення, довжина і частота електромагнітної хвилі. Шкала електромагнітних хвиль. <u>Лабораторні роботи</u> 3. Виготовлення маятника й визначення періоду його коливань. *Демонстрації* 1. Вільні коливання вантажу на нитці та вантажу на пружині. 2. Вимушені коливання. 3. Резонанс. 4. Коливання тіл як джерел звуку. 5. Роль пружного середовища у передачі звукових коливань. 6. Залежність гучності звуку від амплітуди коливань. 7. Залежність висоти тону від частоти коливань. 8. Відбивання звукових хвиль. 9. Вільні електромагнітні коливання низької частоти в коливальному контурі та залежність їхньої частоти від електроємності та індуктивності контуру. 10. Випромінювання й приймання електромагнітних хвиль. 11. Шкала електромагнітних хвиль.	Учень (учениця): - *називає* види механічних коливань і механічних хвиль, вчених, які зробили вагомий внесок у становлення теорії коливань, види електромагнітних хвиль за їх довжиною (частотою), основні елементи коливального контуру; - *наводить приклади* проявів і застосувань коливальних і хвильових явищ у природі й техніці, застосування електромагнітних хвиль; - *розрізняє* поперечну й поздовжню хвилі, основні характеристики й властивості електромагнітних хвиль різного діапазону; - *формулює* ознаки гармонічних коливань; - *записує* рівняння гармонічних коливань і формулу періоду коливань у коливальному контурі; - *може описати* основні характеристики коливального й хвильового рухів, власні й вільні коливання, коливання маятника, поширення пружної хвилі, перетворення енергії в коливальному контурі на основі закону збереження й перетворення енергії, утворення й поширення електромагнітних хвиль; *обґрунтовувати* механічну хвилю як особливий вид руху на прикладі передачі коливань у пружному середовищі, екологічні проблеми, пов'язані з використанням радіотехнічних пристроїв; *характеризувати* суть методу фізичних ідеалізацій на прикладі гармонічних коливань, швидкість поширення, довжину і період електромагнітної хвилі як фізичні величини; *порівняти* властивості електромагнітних хвиль залежно від довжини хвилі; *представляти* електромагнітну хвилю схематично; *оцінити* внесок вітчизняної науки в розвиток радіотехніки; *систематизувати* знання про електромагнетизм як фізичну теорію; - *здатний(а) спостерігати* коливання маятника, *визначати* період коливань

	маятника, довжину електромагнітної хвилі за її частотою; *дотримуватися* правил проведення спостережень коливальних і хвильових процесів, а також правил безпеки життєдіяльності під час роботи з радіотехнічними приладами; *досліджувати* залежність періоду коливань нитяного маятника від довжини його підвісу; - *може розв'язувати задачі* на застосування формули взаємозв'язку довжини, періоду й швидкості поширення хвилі; *представляти* отримані результати графічно і за допомогою формул.
Навчальні проекти (1 год) Електромагнітні хвилі в природі і техніці.	
ХВИЛЬОВА І КВАНТОВА ОПТИКА (~~12~~10 год) Розвиток уявлень про природу світла. Поширення світла в різних середовищах. Швидкість світла у вакуумі. Поглинання і розсіювання світла. Відбивання світла. Заломлення світла. Світло як електромагнітна хвиля. Інтерференція й дифракція світлових хвиль. Поляризація й дисперсія світла. Неперервний спектр світла. Спектроскоп. Квантові властивості світла. Гіпотеза М.Планка. Світлові кванти. Енергія та імпульс фотона. Фотоефект. Рівняння фотоефекту. Застосування фотоефекту. - Корпускулярно-хвильовий дуалізм світла. <u>Лабораторні роботи</u> 4. Спостереження оптичних явищ. *Демонстрації* 1. Світловод. 2. Одержання інтерференційних смуг. 3. Дифракція світла від вузької щілини та дифракційної гратки. 4. Дисперсія світла під час його проходження крізь тригранну призму. 5. Фотоефект та пристрої з цинковою пластинкою.	Учень (учениця): - *називає* основні етапи розвитку оптики як науки та прізвища її творців, розмір сталої Планка, значення швидкості поширення світла у вакуумі, повітрі й воді; - *наводить приклади* застосування оптичних явищ у техніці й виробництві; - *розрізняє* хвильові й квантові властивості світла; формулює закони заломлення світла, рівняння Ейнштейна для фотоефекту; - *може описати* корпускулярно-хвильовий дуалізм світла, обґрунтовуючи його суть та місце в сучасній фізичній картині світу; *характеризувати* суть оптичних явищ: поширення світла в різних середовищах, розсіювання й поглинання світла, інтерференцію й дифракцію світлових хвиль, поляризацію й дисперсію світла; *пояснити* принцип дії квантових генераторів світла, квантово-хвильову природу світла; *порівняти* енергію, масу, імпульс фотона з відповідними характеристиками одного з макротіл; - *здатний(а) спостерігати* оптичні явища в атмосфері, пояснюючи їхню суть; *користуватися* оптичними приладами, дотримуватися правил їхньої експлуатації; *оцінити* історичний характер становлення знань про природу світла; *робити висновок* про корпускулярно-хвильову природу світла; - *може розв'язувати* задачі на розрахунок маси, енергії та імпульсу фотона,

	застосовуючи формулу Планка та рівняння Ейнштейна для фотоефекту.
Навчальні проекти (1 год) Квантові генератори та їх застосування.	
АТОМНА І ЯДЕРНА ФІЗИКА	
АТОМНА І ЯДЕРНА ФІЗИКА (10 год) Історія вивчення атома. Ядерна модель атома. Квантові постулати М.Бора. Випромінювання та поглинання світла атомами. Атомні і молекулярні спектри. Спектральний аналіз та його застосування. Рентгенівське випромінювання. Атомне ядро. Протонно-нейтронна модель атомного ядра. Нуклони. Ядерні сили та їх особливості. Стійкість ядер. Взаємозв'язок маси та енергії. Енергія зв'язку атомного ядра. Способи вивільнення ядерної енергії: синтез легких і поділ важких ядер. Ланцюгова реакція. Фізичні основи ядерної енергетики. Ядерна енергетика та екологія. Радіоактивність. Види радіоактивного випромінювання. Період напіврозпаду. Отримання і застосування радіонуклідів. Радіоактивний захист людини. Елементарні частинки. Загальна характеристика елементарних частинок. Класифікація елементарних частинок. Кварки. Космічне випромінювання. <u>Лабораторні роботи</u> 5. Спостереження неперервного і лінійчатого спектрів речовини Демонстрації 1. Модель досліду Резерфорда. 2. Будова й дія лічильника йонізуючих частинок. 3. Фотографії треків частинок.	Учень (учениця): - *називає* основні етапи розвитку ядерної фізики та її творців, загальні параметри атомних електростанцій України; - *наводить* приклади застосування радіоактивних ізотопів у виробництві та в інших науках; - *розрізняє* природну й штучну радіоактивність, ядерні реакції поділу важких ядер і синтезу ядер легких ізотопів; *формулює* постулати Бора й записує їх; - *може описати* дослід Резерфорда й механізми походження різних видів випромінювання; *обґрунтовувати* можливість вивільнення атомної енергії та *робити висновок* про сучасні екологічні проблеми її використання; *характеризувати* ядерну модель атома, будову атома ядра, *порівнювати* властивості протонів і нейтронів; *пояснити* природу радіоактивного випромінювання, механізм ядерних реакції поділу й синтезу; - *здатний(а) спостерігати й користуватися* фотографіями треків елементарних частинок; *оцінити* внесок українських учених у дослідження будови атомів і ядер атомів та становлення атомної енергетики; *формулювати висновок* про історичний характер та суспільну зумовленість розвитку фізичної науки; - *може розв'язувати задачі*, застосовуючи формулу взаємозв'язку маси та енергії; - *досліджувати й узагальнювати* екологічні проблеми регіону, пов'язані із природним і техногенним радіоактивним фоном та застосуванням радіоактивних ізотопів і рентгенівського випромінювання в медицині, на виробництві.

ФІЗИЧНИЙ ПРАКТИКУМ (5 год) (орієнтовні теми робіт) 1. Визначення енергії зарядженого конденсатора. 2. Дослідження електричних кіл. 3. Визначення довжини світлової хвилі 4. Визначення прискорення вільного падіння за допомогою маятника. 5. Вивчення явища поляризації світла 6. Дослідження властивостей електромагнітних хвиль 7. Вивчення треків заряджених частинок за готовими фотографіями.	Учень (учениця): - *називає* прилади й матеріали, які використовувалися в експерименті; - *формулює* мету й завдання дослідження, а також його теоретичні положення; - *може* описати та обґрунтувати суть методу дослідження (ідею досліду); - *здатний(а)* самостійно вивчити або повторити теорію роботи, самостійно зібрати установку й виконати дослідження згідно з інструкцією та в разі необхідності неодноразово повторити дослід; *користуватися* приладами, визначати їхні загальні характеристики, дотримуватися правил експлуатації приладів; - *може представляти* результати виконання завдань за допомогою формули, таблиці, графіка; *оцінювати й перевіряти* ступінь достовірності отриманих результатів; оцінювати практичне значення набутого досвіду
УЗАГАЛЬНЮЮЧІ ЗАНЯТТЯ (2 год) Фізична картина світу як складова природничо-наукової картини світу. Роль науки і техніки в житті людини та суспільному розвитку.	Учень (учениця): - *називає* основні етапи становлення фізичного знання та вчених, що зробили значний внесок у розвиток фізики; - *наводить приклади* застосувань фізичної науки в житті сучасної цивілізації, в побуті й техніці; - *розрізняє* фізичну й природничо-наукову картини світу; - *може описати* зміст фундаментальних фізичних теорій; *обґрунтовувати* історичний характер та соціальну обумовленість розвитку фізичної науки; *характеризувати* провідну роль сучасної науки в розвитку людської цивілізації; *оцінити вплив* досягнень сучасної фізичної науки на розвиток виробництва, технологій та інших наук, у тому числі й суспільно-економічних; - *здатний(а) робити висновок* про визначальний вплив фізичної науки на розвиток сучасного природознавства; - *може систематизувати* знання з фізики на основі сучасної фізичної картини світу; досліджувати екологічні проблеми регіону, пов’язані з виробництвом.
РЕЗЕРВ (4 год)	

ПРОГРАМА

для загальноосвітніх навчальних закладів

ФІЗИКА

10-11 класи Академічний рівень

10 КЛАС

(105 год, 3 год на тиждень, 4 год — резервний час)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки
МЕХАНІКА	
ВСТУП (2 год) **Зародження й розвиток фізики як науки. Роль фізичного знання в житті людини і суспільному розвитку. Методи наукового пізнання.** Теорія та експеримент. Вимірювання. Похибки вимірювання. (Фізичні величини. Одиниці фізичних величин. Міжнародна система одиниць (СІ).Утворення кратних і частинних одиниць.)* Математика – мова фізики. Скалярні та векторні величини. (Дії з векторами.) Наближені обчислення. Графіки функцій та правила їхньої побудови.	Учні: – знають основні етапи розвитку фізики як науки, основні одиниці СІ, методи обчислення похибок вимірювання, правила побудови графіків; – розуміють сутність фізичної моделі; – здатні пояснити роль фізичного знання в житті людини й суспільному розвитку; – вміють утворювати кратні й частинні одиниці, виконувати дії з векторами; – вміють класифікувати фізичні величини на скалярні та векторні.
РОЗДІЛ 1. КІНЕМАТИКА (18 год) **Механічний рух та його види. Основна задача механіки та способи її розв'язання в кінематиці. Фізичне тіло й матеріальна точка. Система відліку.** (Способи вимірювання довжини і часу.) **Відносність механічного руху. Траєкторія руху.**	Учні: – знають способи вимірювання довжини й часу, закон додавання швидкостей, кінематичні величини, що характеризують механічний рух, зв'язок лінійних і кутових величин, що характеризують рух матеріальної точки по колу; – розуміють сутність основної задачі механіки; – здатні пояснити відносність механічного руху;

* *Примітка: На розсуд учителя питання програми, що наведено у дужках, можуть бути винесені на оглядове або самостійне* опрацювання, домашнє виконання.

Рівномірний прямолінійний рух. Шлях і переміщення. **Швидкість руху.** Рівняння рівномірного прямолінійного руху. **Закон додавання швидкостей.** Графіки залежності кінематичних величин від часу для рівномірного прямолінійного руху. Нерівномірний рух. Середня та миттєва швидкість**. Рівноприскорений рух.** **Вільне падіння тіл. Прискорення вільного падіння.** Рівняння руху під час вільного падіння тіл. **Рівномірний рух матеріальної точки по колу. Період і обертова частота. Кутова швидкість.** Зв'язок лінійних і кутових величин, що характеризують рух матеріальної точки по колу. Доцентрове прискорення. Лабораторні роботи **1. Визначення прискорення тіла під час рівноприскореного руху.** **2.** (Дослідження руху тіла по колу.)	– вміють записувати рівняння рівномірного прямолінійного та рівноприскореного рухів; – вміють класифікувати види механічного руху; – володіють експериментальними способами визначення прискорення тіла; – здатні будувати графіки рівномірного прямолінійного та рівноприскореного рухів; – можуть розв'язувати фізичні задачі на визначення кінематичних величин під час рівномірного, нерівномірного і рівноприскореного рухів, в т.ч. вільного падіння, рівномірного руху по колу; – здатні аналізувати графіки рівномірного прямолінійного та рівноприскореного рухів і визначати за ними параметри руху.
РОЗДІЛ 2. ДИНАМІКА (24 год) **Механічна взаємодія тіл. Сила. Види сил у механіці.** **Вимірювання сил. Додавання сил.** **Закони динаміки. Перший закон Ньютона.** Інерціальні системи відліку. **Інерція та інертність.** Маса та імпульс тіла. **Другий закон Ньютона. Третій закон Ньютона. Межі застосування законів Ньютона.** **Гравітаційна взаємодія. Закон всесвітнього тяжіння.** Гравітаційна стала. **Сила тяжіння. Вага й невагомість.** Рух тіла, кинутого вертикально вгору. Рух тіла, кинутого горизонтально. Рух тіла, кинутого під кутом до горизонту.	Учні: – знають закони динаміки Ньютона, закон всесвітнього тяжіння, закон Гука, умови рівноваги тіла, що має вісь обертання, етапи розвитку космонавтики; – розуміють сутність механічної взаємодії тіл, інерціальної системи відліку, гравітаційної сталої; – здатні пояснити межі застосування законів Ньютона; – вміють записувати рівняння руху тіла під дією кількох сил у векторній і скалярній формі; – вміють класифікувати види взаємодії, рівноваги тіла; – володіють експериментальними способами вимірювання сил, коефіцієнта тертя ковзання, дослідження пружних властивостей тіл,

Штучні супутники Землі. Перша космічна швидкість. **Розвиток космонавтики.** Внесок український учених у розвиток космонавтики (Ю. Кондратюк, С. Корольов та ін.). Деформація тіл. Сила пружності. Механічна напруга. Закон Гука. Модуль Юнга. Сили тертя. Коефіцієнт тертя ковзання. **Рух тіла під дією кількох сил. Рівновага тіл.** Види рівноваги тіл. **Умова рівноваги тіла, що має вісь обертання. Момент сили.** Центр тяжіння. Лабораторні роботи **3. (Вимірювання сил.)** **4.** Вимірювання жорсткості пружного тіла. **5.** (Вимірювання коефіцієнта тертя.) **6. Дослідження рівноваги тіла під дією кількох сил.**	рівноваги тіла під дією кількох сил; – здатні розв'язувати задачі динаміки, зокрема на рух тіла, кинутого вертикально вгору, кинутого горизонтально і під кутом до горизонту, під дією кількох сил, рівновагу тіла, що має вісь обертання.

Розділ 3. Закони збереження в механіці (10 год) **Імпульс тіла. Закон збереження імпульсу. Реактивний рух. Механічна робота та потужність. Механічна енергія. Кінетична і потенціальна енергія.** Взаємні перетворення потенціальної і кінетичної енергії в механічних процесах. Повна механічна енергія. **Закон збереження енергії.** Абсолютно пружний удар двох тіл. Лабораторна робота 7. (Дослідження пружного удару двох тіл.)	Учні: – знають поняття імпульс тіла, імпульс сили, робота та потужність, закон збереження імпульсу, закон збереження механічної енергії; – розуміють сутність перетворення енергії в механічних процесах; – здатні пояснити реактивний рух, перетворення енергії в механічних процесах; – вміють записувати рівняння закону збереження імпульсу та енергії під час пружного зіткнення тіл; – вміють класифікувати види механічної енергії; – володіють експериментальними способами дослідження пружного удару; – здатні розв'язувати фізичні задачі на застосування понять імпульс тіла, імпульс сили, робота й потужність, закону збереження імпульсу та закону збереження механічної енергії.
Розділ 4. Механічні коливання й хвилі (8 год) **Коливальний рух.** Умови виникнення коливань. **Вільні коливання. Гармонічні коливання. Амплітуда, період і частота коливань. Рівняння гармонічних коливань.** Фаза коливань. **Математичний маятник. Період коливань математичного маятника.** Пружинний маятник та період його коливань. Перетворення енергії під час коливань математичного й пружинного маятників. **Вимушені коливання. Резонанс.** Енергія коливального руху. (Автоколивання.) **Поширення механічних коливань у пружному середовищі. Поперечні та поздовжні хвилі. Довжина хвилі.** Швидкість поширення хвиль. Лабораторна робота **8. Виготовлення маятника і визначення періоду його**	Учні: – знають умови виникнення коливань, величини, що характеризують гармонічні коливання; – розуміють сутність гармонічних коливань, вільних і вимушених коливань; – здатні пояснити резонанс, поширення механічних коливань у пружному середовищі; – вміють записувати рівняння гармонічних коливань; – здатні аналізувати перетворення механічної енергії під час коливань математичного й пружинного маятників; – володіють експериментальними способами визначення періоду коливань нитяного маятника і вимірювання за його допомогою прискорення вільного падіння; – здатні розв'язувати фізичні задачі на визначення параметрів гармонічних коливань маятників, довжини хвилі.

коливань	
РОЗДІЛ 5. РЕЛЯТИВІСТСЬКА МЕХАНІКА (4 год) Принцип відносності А.Ейнштейна. **Основні положення спеціальної теорії відносності (СТВ). Швидкість світла у вакуумі. Відносність одночасності подій.** Відносність довжини і часу. Релятивістський закон додавання швидкостей. **Взаємозв'язок маси та енергії.**	Учні: – знають основні положення спеціальної теорії відносності, релятивістський закон додавання швидкостей, взаємозв'язок маси та енергії; – розуміють сутність принципу відносності А.Ейнштейна; – здатні пояснити відносність довжини і часу, відносність одночасності подій в рухомій і нерухомій системі відліку; – здатні розв'язувати фізичні задачі на релятивістський закон додавання швидкостей, формулу взаємозв'язку маси та енергії.
УЗАГАЛЬНЮЮЧІ ЗАНЯТТЯ (2 год) **Сучасні уявлення про простір і ч** Зв'язок механіки з іншими фізичними теоріями, науками, технікою. Роль механіки в соціально-економічному розвитку суспільства. Внесок українських учених у розвиток механіки.	За результатами проведення узагальнюючих занять в учнів формуються сучасні уявлення про простір і час, зв'язок класичної та релятивістської фізики. Учні усвідомлюють роль фізичного знання, зокрема з механіки, у суспільному розвитку, науково-технічному прогресі, поглиблюють свої знання про досягнення українських учених у розвитку фізичної науки й техніки.
МОЛЕКУЛЯРНА ФІЗИКА І ТЕРМОДИНАМІКА	
РОЗДІЛ 1. ВЛАСТИВОСТІ ГАЗІВ, РІДИН, ТВЕРДИХ ТІЛ (18 год) **Основні положення молекулярно-кінетичної теорії будови речовини та її дослідні обґрунтування**. **Маса та розміри атомів і молекул. Кількість речовини.** Молярна маса. Стала Авогадро. Вимірювання швидкості руху молекул. (Дослід О.Штерна.) Пояснення будови твердих тіл, рідин і газів на основі атомно-молекулярного вчення про будову речовини. **Модель ідеального газу. Газові закони. Тиск газу.** Основне рівняння молекулярно-кінетичної теорії ідеального газу. **Рівняння стану ідеального газу.** Рівняння Менделєєва- Клапейрона. **Ізопроцеси.** (Зрідження газів, їх отримання і	Учні: – знають основні положення молекулярно-кінетичної теорії будови речовини, ознаки ідеального газу, газові закони; – розуміють сутність сталої Авогадро, основного рівняння молекулярно-кінетичної теорії, рівняння стану ідеального газу; – здатні пояснити будову і властивості твердих тіл, рідин і газів на основі атомно-молекулярного вчення; – здатні будувати й аналізувати графіки ізопроцесів; – вміють розрізняти насичену і ненасичену пару, кристалічні й аморфні тіла; – володіють експериментальними способами дослідження ізопроцесів, вимірювання вологості повітря;

використання.) **Пароутворення й конденсація. Насичена й ненасичена пара.** Кипіння. **Вологість повітря.** Точка роси. **Методи вимірювання вологості повітря.** **Властивості рідин. Поверхневий натяг рідини. Змочування.** **Капілярні явища.** **Будова й властивості твердих тіл. Кристалічні й аморфні тіла.** Анізотропія кристалів. (Утворення кристалів у природі.) **Рідкі кристали та їхні властивості.** Застосування рідких кристалів у техніці. **Полімери: їх властивості і застосування.** (Наноматеріали.) Лабораторні роботи 1. **Дослідження одного з ізопроцесів** 2. **Вимірювання відносної вологості повітря**	– здатні розв'язувати фізичні задачі на розрахунок кількості речовини, застосування рівняння стану ідеального газу, рівняння Менделєєва-Клапейрона, газові закони, поверхневий натяг.
РОЗДІЛ 2. **ОСНОВИ ТЕРМОДИНАМІКИ** (8 год) Теплові явища. Статистичний і термодинамічний підходи до пояснення теплових явищ. Термодинамічна рівновага. Температура. (Способи вимірювання температури.) **Внутрішня енергія тіл. Два способи зміни внутрішньої енергії тіла.** Робота й кількість теплоти. **Робота термодинамічного процесу.** Теплоємність. **Перший закон термодинаміки.** Адіабатний процес. **Теплові машини.** Принцип дії теплових двигунів. (Двигун внутрішнього згоряння. Дизель.) Необоротність теплових процесів. **Холодильна машина.**	Учні: – знають способи зміни внутрішньої енергії тіла, перший закон термодинаміки, принцип дії теплових двигунів; – розуміють сутність статистичного і термодинамічного підходів до пояснення теплових явищ, термодинамічної рівноваги, адіабатного процесу, необоротності теплових процесів; – здатні пояснити природу теплових явищ, фізичний зміст температури, принцип дії двигунів; – здатні розв'язувати фізичні задачі на розрахунок роботи термодинамічного процесу, визначення кількості теплоти за зміною температури, ККД теплової машини, на використання першого закону термодинаміки.
УЗАГАЛЬНЮЮЧІ ЗАНЯТТЯ (1 год) Розвиток теплоенергетики. Екологічні проблеми, пов'язані	За результатами проведення узагальнюючих занять учні усвідомлюють роль теплоенергетики в економіці та суспільному житті країни, розуміють екологічні загрози щодо використання теплових машин.

з використанням теплових машин і двигунів.	
ФІЗИЧНИЙ ПРАКТИКУМ (6 год) 1. Дослідження прямолінійного рівноприскореного руху 2. Дослідження вільного падіння тіл 3. Дослідження руху тіла, кинутого під кутом до горизонту 4. Вивчення руху тіла по колу 5. Дослідження пружних властивостей тіл 6. Визначення гальмівного шляху тіла та коефіцієнта тертя ковзання 7. Дослідження механічного руху тіл із застосуванням закону збереження енергії 8. Дослідження нитяного маятника 9. Вимірювання прискорення вільного падіння 10. Дослідження коливань тіла на пружині 11. Вивчення одного з ізопроцесів 12. Визначення поверхневого натягу рідини.	За результатами виконання фізичного практикуму учні оволодівають експериментальними методами дослідження механічних явищ, удосконалюють навички роботи з фізичними приладами, удосконалюють здатність узагальнювати дослідні факти і робити висновки про спостережувані явища і процеси.
РЕЗЕРВ (4 год)	

11 КЛАС

(105 год, 3 год на тиждень, 3 год — резервний час)

ЕЛЕКТРОДИНАМІКА	
ЕЛЕКТРИЧНЕ ПОЛЕ (11 год) **Електричне поле. Напруженість електричного поля.** Силові лінії електричного поля. Накладання електричних полів. Електричне поле точкових зарядів. **Речовина в електричному полі.** Провідники в електричному полі. Діелектрики в електричному полі. Поляризація діелектриків. Діелектрична проникність речовини. (**Вплив електричного поля на живі організми.)** **Робота під час переміщення заряду в однорідному електростатичному полі. Потенціал електричного поля.** Різниця потенціалів. Зв'язок напруженості електричного поля з різницею потенціалів. **Електроємність.** Електроємність плоского конденсатора. Види конденсаторів. З'єднання конденсаторів. **Енергія електричного поля. Використання конденсаторів у техніці.** Лабораторна робота **3.** (Дослідження взаємодії електризованих тіл)	Учні: – знають властивості електричного поля, принцип суперпозиції, зв'язок напруженості електричного поля з різницею потенціалів; – розуміють сутність силової та енергетичної характеристик електричного поля, поляризації діелектриків; – здатні пояснити вплив провідників і діелектриків на електричне поле; – вміють зображувати електричне поле за допомогою силових ліній, схеми з'єднань конденсаторів; – вміють класифікувати електричні поля на однорідні і неоднорідні; – (володіють експериментальними способами дослідження електричної взаємодії); – здатні розв'язувати фізичні задачі на розрахунок напруженості і потенціалу електричного поля, взаємодію електричних зарядів, здійснену роботу під час переміщення заряду, електроємність, електроємності при послідовному і паралельному з'єднанні конденсаторів, енергію електричного поля.

ЕЛЕКТРИЧНИЙ СТРУМ (16 год) **Електричний струм. Електричне коло. Джерела і споживачі електричного струму. Електрорушійна сила. Закон Ома для повного кола.** Електричні кола з послідовним і паралельним з'єднанням провідників. **Робота та потужність електричного струму.** (Теплова дія струму.) **Міри та засоби безпеки під час роботи з електричними пристроями.** Електричний струм у різних середовищах (металах, рідинах, газах) та його використання. Плазма та її властивості. (Практичне застосування плазми) **Електропровідність напівпровідників та її види. Власна і домішкова провідності напівпровідників.** Електронно-дірковий перехід: його властивості і застосування. **Напівпровідниковий діод.** **Напівпровідникові прилади та їх застосування.** Струм у вакуумі та його застосування. Електронні пучки та їх властивості. Електронно-променева трубка. <u>Лабораторні роботи</u> **2. Визначення ЕРС і внутрішнього опору джерела струму** **3. (Дослідження електричного кола з напівпровідниковим діодом)**	Учні: – знають природу електричного струму в металах, електролітах, газах, напівпровідниках, вакуумі, закон Ома для повного кола, технічне застосування напівпровідникових приладів; – наводять приклади використання електричного струму в різних середовищах; – розуміють сутність електронної провідності металів та електропровідності напівпровідників, залежності опору провідників та напівпровідників від температури, поняття плазми; – здатні пояснити електропровідність металів, електролітів і напівпровідників, властивості електронно-діркового переходу, міри та засоби безпеки під час роботи з електричними пристроями; – вміють складати прості електричні кола; – вміють розрізняти послідовне і паралельне з'єднання провідників в електричному колі; – володіють експериментальними способами вимірювання ЕРС джерела струму, дослідження електричних кіл з різними елементами; – здатні розв'язувати фізичні задачі на закон Ома для повного кола, розрахунок електричних кіл з послідовним і паралельним з'єднанням провідників, визначення роботи та потужності електричного струму.
ЕЛЕКТРОМАГНІТНЕ ПОЛЕ (16 год) **Електрична і магнітна взаємодії. Взаємодія провідників зі струмом.** Магнітне поле струму. Лінії магнітного поля прямого і колового струмів. **Індукція магнітного поля. Потік магнітної індукції.** **Дія магнітного поля на провідник зі струмом. Сила Ампера.** Дія магнітного поля на рухомі заряджені частинки. **Сила**	Учні: – знають природу електромагнітної взаємодії, дію магнітного поля на провідник зі струмом, принцип дії електродвигуна, закон електромагнітної індукції, будову трансформатора; – розуміють сутність явища електромагнітної індукції, змінного струму як вимушених електромагнітних коливань; – здатні пояснити дію магнітного поля на рухомі заряджені частинки, магнітні властивості речовини, утворення індукційного

Лоренца. Момент сил, що діє на прямокутну рамку зі струмом у магнітному полі. Принцип дії електродвигуна. **Магнітні властивості речовини.** Діа-, пара- і феромагнетики. **Застосування магнітних матеріалів. (Магнітний запис інформації. Вплив магнітного поля на живі організми.)** **Електромагнітна індукція.** Досліди М.Фарадея. Напрям індукційного струму. **Закон електромагнітної індукції.** Самоіндукція. ЕРС самоіндукції. **Індуктивність. Енергія магнітного поля котушки зі струмом.** Обертання прямокутної рамки в однорідному магнітному полі. З**мінний струм.** Одержання змінного струму. **Генератор змінного струму.** Діючі значення напруги і сили струму. **Трансформатор. Виробництво, передача та використання енергії електричного струму.** Взаємозв'язок електричного і магнітного полів як прояв єдиного електромагнітного поля. <u>Лабораторні роботи</u> 4. (Дослідження магнітних властивостей речовини) **5. Дослідження явища електромагнітної індукції**	струму, дію трансформатора; – вміють зображувати магнітні поля за допомогою силових ліній, визначати напрям індукційного струму, сили Лоренца та Ампера; – володіють експериментальними способами дослідження явища електромагнітної індукції та магнітних властивостей речовини; – здатні розв'язувати фізичні задачі на взаємодію магнітного поля з провідником зі струмом, застосування формул сили Ампера, сили Лоренца, закон електромагнітної індукції, ЕРС самоіндукції, енергії магнітного поля, на визначення характеристик змінного струму, коефіцієнта трансформації.
ЕЛЕКТРОМАГНІТНІ КОЛИВАННЯ І ХВИЛІ (16 год) **Коливальний контур. Виникнення електромагнітних коливань у коливальному контурі. Гармонічні електромагнітні коливання.** Рівняння електромагнітних гармонічних коливань. **Частота власних коливань контуру.** Перетворення енергії в коливальному контурі. Вимушені коливання. **Резонанс.** Автоколивання. **Утворення і поширення електромагнітних хвиль.** Досліди Г.Герца. **Швидкість поширення, довжина і частота електромагнітної хвилі. Шкала електромагнітних хвиль.** **Властивості електромагнітних хвиль різних діапазонів частот.**	Учні: – знають природу електромагнітних коливань, утворення електромагнітних хвиль, властивості електромагнітних хвиль різних діапазонів частот; – розуміють сутність гармонічних електромагнітних коливань, радіомовлення і телебачення, радіолокації, стільникового зв'язку. супутникового телебачення; – здатні пояснити перетворення енергії в коливальному контурі, вимушені коливання, резонанс, принцип дії радіотелефонного зв'язку; – вміють визначати частоту власних коливань контуру; – здатні розв'язувати фізичні задачі, застосовуючи рівняння

Електромагнітні хвилі в природі і техніці. Принцип дії радіотелефонного зв'язку. Радіомовлення і телебачення. Радіолокація. Стільниковий зв'язок. Супутникове телебачення.	електромагнітних гармонічних коливань, на перетворення енергії в коливальному контурі, взаємозв'язок швидкості поширення хвилі з її довжиною і частотою.
ХВИЛЬОВА І КВАНТОВА ОПТИКА (19 год) **Розвиток уявлень про природу світла. Поширення світла в різних середовищах. Джерела і приймачі світла. Поглинання і розсіювання світла. Відбивання світла.** (Плоске і сферичне дзеркала. Одержання зображень за допомогою дзеркал. Застосування дзеркал.) **Заломлення світла. Закони заломлення світла.** Показник заломлення. Повне відбивання світла. (Волоконна оптика.) Лінзи. Побудова зображень, одержаних за допомогою лінз. Кут зору. Оптичні прилади та їх застосування. **Світло як електромагнітна хвиля.** Когерентність світлових хвиль. **Інтерференція світла.** Інтерференційні картини в тонких пластинках і плівках. (Поняття про голографію.) **Дифракція світла.** Принцип Гюйгенса-Френеля. Дифракційні картини від щілини, тонкої нитки. Дифракційна ґратка. **Дисперсія світла.** Проходження світла крізь призму. Неперервний спектр світла. **Спектроскоп.** **Поляризація світла.** Природне і поляризоване світло. (Одержання поляризованого світла.) **Квантові властивості світла. Гіпотеза М.Планка. Світлові кванти.** Стала Планка. **Енергія та імпульс фотона.** Тиск світла. Фотоефект. Досліди О.Г.Столєтова. Закони зовнішнього фотоефекту. **Рівняння фотоефекту. Застосування фотоефекту.** **Люмінесценція.** (Фотохімічна дія світла.) **Квантові генератори та їх застосування.** Принцип дії квантових генераторів. **Корпускулярно-хвильовий дуалізм світла.**	Учні: – знають особливості поширення світла в різних середовищах, закони відбивання і заломлення світла, принцип Гюйгенса-Френеля, гіпотезу М.Планка, квантові властивості світла, закони зовнішнього фотоефекту, принцип дії квантових генераторів; – розуміють сутність світла як електромагнітної хвилі, показника заломлення, інтерференції, дифракції, дисперсії та поляризації світла, голографії, фотоефекту, корпускулярно- хвильового дуалізму; – здатні пояснити поглинання і розсіювання світла, утворення інтерференційних і дифракційних картин, дисперсійний спектр світла, тиск світла, фотохімічні реакції і люмінесценцію, призначення мікроскопа і телескопа; – вміють будувати зображення, одержані за допомогою дзеркал і лінз; – володіють експериментальними способами спостереження інтерференції та дифракції світла; – здатні розв'язувати фізичні задачі, застосовуючи закони відбивання і заломлення світла, інтерференції та дифракція світла, рівняння фотоефекту, формулу енергії та імпульсу кванта світла.

Лабораторні роботи **6. Спостереження інтерференції світла** **7. Спостереження дифракції світла**	
АТОМНА І ЯДЕРНА ФІЗИКА	
АТОМНА І ЯДЕРНА ФІЗИКА (15 год) **Історія вивчення атома. Ядерна модель атома. Квантові постулати М.Бора.** (Досліди Д.Франка і Г.Герца.) Енергетичні стани атома. **Випромінювання та поглинання світла атомами. Атомні і молекулярні спектри. Рентгенівське випромінювання.** (Застосування рентгенівського випромінювання в науці, техніці, медицині, на виробництві.) **Спектральний аналіз та його застосування.** Методи реєстрації йонізуючого випромінювання. **Атомне ядро. Протонно-нейтронна модель атомного ядра. Нуклони.** Ізотопи**. Ядерні сили та їх особливості. Стійкість ядер.** Роль електричних і ядерних сил у забезпеченні стійкості ядер. **Фізичні основи ядерної енергетики. Енергія зв'язку атомного ядра.** Дефект мас. **Способи вивільнення ядерної енергії: синтез легких і поділ важких ядер.** Ядерні реакції. **Ланцюгова реакція поділу ядер урану.** Ядерний реактор. **Ядерна енергетика та екологія.** **Радіоактивність.** Природна і штучна радіоактивність. **Види радіоактивного випромінювання. Період напіврозпаду.** Закон радіоактивного розпаду. **Отримання і застосування радіонуклідів.** **(Дозиметрія. Дози випромінювання. Захист від**	Учні: – знають ядерну модель атома, квантові постулати Н.Бора, фізичні основи ядерної енергетики, види радіоактивного випромінювання, закон радіоактивного розпаду, способи радіоактивного захисту людини, загальну характеристику елементарних частинок; – розуміють сутність випромінювання і поглинання світла атомами, спектрального аналізу, ядерних реакцій, ланцюгової реакції поділу ядер урану, радіоактивності, кваркової моделі елементарних частинок; – здатні пояснити енергетичні стани атома, атомні і молекулярні спектри, природу рентгенівського випромінювання, існування ізотопів, стійкість ядер, дефект мас, протонно-нейтронну модель атомного ядра; – вміють класифікувати елементарні частинки; – володіють експериментальними способами спостереження спектрів речовини, дослідження треків заряджених частинок; – здатні розв’язувати фізичні задачі, застосовуючи квантові постулати Н.Бора, енергію зв’язку атомного ядра, закон радіоактивного розпаду, (дозиметричні величини), на ядерні реакції, (на ККД ядерних реакторів).

йонізуючого випромінювання.) **Елементарні частинки. Загальна характеристика елементарних частинок. (Класифікація елементарних частинок.) Кварки. Космічне випромінювання.** Лабораторні роботи **5. Спостереження неперервного і лінійчатого спектрів речовини** **6.** Дослідження треків заряджених частинок за фотографіями	
ФІЗИЧНИЙ ПРАКТИКУМ (7 год) 1. Дослідження магнітного поля Землі 2. Дослідження магнітного поля соленоїда 3. Вимірювання ємності конденсатора 4. Визначення енергії зарядженого конденсатора 5. Дослідження напівпровідникового діода 6. Дослідження транзистора 7. Дослідження відбиття та заломлення світла 8. Визначення довжини світлової хвилі 9. Вивчення явища поляризації світла 10. Дослідження властивостей електромагнітних хвиль 11. Вивчення будови дозиметра і складання радіологічної карти місцевості 12. Визначення фокусної відстані та оптичної сили лінзи. 13. Моделювання радіоактивного розпаду. 14. Визначення температурного коефіцієнта опору металу. 15. Дослідження залежності опору напівпровідників від температури. 16. Вимірювання індуктивності котушки.	За результатами виконання фізичного практикуму учні оволодівають експериментальними методами дослідження фізичних явищ, удосконалюють навички роботи з фізичними приладами, розвивають здатність узагальнювати дослідні факти і робити висновки про спостережувані явища і процеси.
УЗАГАЛЬНЮЮЧІ ЗАНЯТТЯ (2 год) **Фізика і науково-технічний прогрес. Фізична картина**	За результатами проведення узагальнюючих занять в учнів формуються сучасні уявлення про будову речовини, сучасну фізичну картину світу. Вони усвідомлюють роль фізичного знання, в

світу як складова природничо-наукової картини світу. Роль науки в житті людини та суспільному розвитку. **Сучасні уявлення про будову речовини.** Сучасні методи дослідження будови речовини. Нанокомпозити і нанотехнології.	суспільному розвитку, науково-технічному прогресі, поглиблюють свої знання про досягнення української науки у створенні нової техніки і наукомістких технологій.
Резерв (3 год)	

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
для загальноосвітніх навчальних закладів
10 – 11 класи

Рівень стандарту

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Фізичне виховання — важливий засіб фізичного, соціального та духовного розвитку учнівської молоді.

Основною метою навчального предмета «Фізична культура» є: формування в учнів стійкої мотивації щодо збереження свого здоров'я, фізичного розвитку та фізичної підготовки; гармонійний розвиток природних здібностей та психічних якостей; використання засобів фізичного виховання в організації здорового способу життя.

Мета реалізовується комплексом таких навчальних, оздоровчих і виховних завдань:

— формування загальних уявлень про фізичну культуру, її значення в житті людини, збереження та зміцнення здоров'я, фізичного розвитку;

— розширення рухового досвіду, вдосконалення навичок життєво необхідних рухових дій, використання їх у повсякденній та ігровій діяльності;

— розширення функціональних можливостей організму дитини через цілеспрямований розвиток основних фізичних якостей і природних здібностей;

— формування ціннісних орієнтацій щодо використання фізичних вправ як одного з головних чинників здорового способу життя;

— формування практичних навичок для самостійних занять фізичними вправами та проведення активного відпочинку.

Структура навчального процесу з фізичної культури

Навчальна програма «Фізична культура. 10-11 кл.» розроблена відповідно до вимог Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 24 від 14 січня 2004 р.

Програма характеризується спрямованістю на реалізацію принципу варіативності, який передбачає планування навчального матеріалу відповідно до віково-статевих особливостей учнів, їхніх інтересів, матеріально-технічного забезпечення навчального процесу (спортивний зал, спортивні пришкільні майданчики, стадіон, басейн тощо), кадрового забезпечення.

Навчальна програма побудована за модульною системою. Вона складається з двох інваріантних, або обов'язкових модулів: теоретико-методичні знання та загальна фізична підготовка і декількох варіативних модулів.

Змістове наповнення предмета «Фізична культура» навчальний заклад формує самостійно з варіативних модулів. При цьому обов'язковим є включення засобів теоретичної і загальнофізичної підготовки, передбачених програмою для даного класу до кожного варіативного модуля. У 10-11 класах учні мають опанувати 2-3 варіативних модулі. На їх опанування відводиться приблизно однакова кількість годин. Однак не виключається можливість мотивованого збільшення чи зменшення кількості годин на вивчення окремих модулів.

Критеріями відбору варіативних модулів є: наявність матеріально-технічної бази, регіональні спортивні традиції, кадрове забезпечення та бажання учнів. Бажання учнів визначається обов'язковим письмовим опитуванням наприкінці навчального року. Результати опитування додаються до протоколу шкільного методичного об'єднання.

За потреби, у межах одного варіативного модуля можна освоїти навчальний матеріал, передбачений на два роки вивчення.

У разі освоєння двох варіативних модулів протягом одного навчального року та у випадку, коли рік вивчення модуля не відповідає класу навчання (наприклад у 10-класі вивчається модуль баскетбол, третій рік вивчення), учитель повинен скоригувати змістове

наповнення варіативного модуля та нормативи оцінювання.

Оцінювання навчальних досягнень

Оцінювання навчальних досягнень учнів на уроках фізичної культури може здійснюватися за такими видами діяльності:

1. Засвоєння техніки виконання фізичної вправи.
2. Виконання навчального нормативу (з урахуванням динаміки особистого результату).
3. Виконання навчальних завдань під час проведення уроку.
4. Засвоєння теоретико-методичних знань.

При цьому оцінка за виконання нормативу не є домінуючою під час здійснення тематичного, семестрового чи річного оцінювання.

Для оцінювання розвитку фізичних якостей використовуються навчальні нормативи, які розроблено для кожного року вивчення. Контрольні навчальні нормативи є орієнтовними. Порядок їх проведення визначає вчитель відповідно до календарно-тематичного планування.

При складанні навчального нормативу за його показником визначають рівень досягнень (початковий, середній, достатній, високий), а потім за технічними показниками виконання рухової дії та теоретичними знаннями виставляють оцінку в балах. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів із фізичної культури затверджені наказом МОН України від 05.05.08 № 371.

Оцінюючи навчальні нормативи з фізичної підготовленості, потрібно дотримуватись таких вимог:

1. Навчальні нормативи складають учні основної медичної групи, які на момент прийняття нормативу не скаржаться на погане самопочуття та стан здоров’я.
2. Кожній заліковій вправі передує спеціальна фізична підготовка (не менше як на двох заняттях).
3. Перед складанням нормативу вчитель проводить розминку, а після — відновлювальні вправи.
4. Учні мають можливість перескласти норматив на визначеному вчителем занятті.
5. Учитель зобов’язаний забезпечити безумовне дотримання правил і виконання вимог щодо безпеки під час здачі нормативів.

При оцінюванні навчальних досягнень з фізичної культури також враховуються: особисті досягнення школярів протягом навчального року; ступінь активності учнів на уроках; залучення учнів до занять фізичною культурою в позаурочний час; участь у спортивних змаганнях усіх рівнів. На основі зазначених показників учителі можуть застосовувати різноманітні системи нарахування «бонусних» балів. Наприклад, якщо учень (учениця) викона(в/ла) залікову вправу на певний рівень, але при цьому його (її) особистий результат виконання цієї вправи поліпшився порівняно з попереднім показником, учитель може виставити оцінку на 1–2 бали вищу за ту, яка передбачається навчальними нормативами.

У період з 01.09 до 01.10 кожного навчального року з метою адаптації учнів до навантажень на уроках фізичної культури прийом навчальних нормативів не здійснюється, а заняття мають рекреаційно-оздоровчий характер з помірними навантаженнями.

Інваріантна складова.

10 клас

Зміст навчального матеріалу	**Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів**
Теоретико-методичні знання	
Особливості фізичного розвитку і функціонального стану організму в старшому шкільному віці. Характеристика фізичної підготовленості. Методики її визначення. Фізичне навантаження та відпочинок як фактори впливу на фізичний розвиток Вміння, навички та фізичні якості які необхідні для успішної самореалізації у майбутній професії (відповідно до обраного профілю чи омріяної професії) Паралімпійський рух на сучасному етапі	**Учень, учениця:** **х а р а к т е р и з у є** особливості фізичного розвитку і функціонального стану організму у старшому шкільному віці; паралімпійський рух на сучасному етапі; обсяг, інтенсивність навантаження , тривалість та характер відпочинку під час виконання фізичних вправ; вміння, навички та фізичні якості які необхідні для успішної самореалізації у майбутній професії **називає**: поняття, рівні та методики визначення рівнів фізичної підготовленості **володіє** методиками визначення рівнів фізичної підготовленості **складає та виконує:** комплекси фізичних вправ виконання яких забезпечує успішну самореалізації у майбутній професії
Загальна фізична підготовка	
Ходьба; біг; стрибки; загаль-норозвивальні вправи (вправи в русі, в парах, у трійках, у групах, із предметами — набивними м’ячами, гімнастичними лавами, джгутами); вправи для формування та корекції постави; *вправи для розвитку швидкості*: повторний біг на відрізках **30–100** м; прискорення до 30 м з різних вихідних положень; біг зі зміною швидкості й напрямку за сигналом; естафети, рухливі ігри; *вправи для розвитку спритності:* різновиди стрибків із завданнями; стрибки з поворотами, через різноманітні предмети; метання м’яча в ціль; акробатичні вправи; подолання смуги перешкод, «човниковий» біг 4×9 м; **вправи на координацію рухів**, рухливі та спортивні ігри; *вправи для розвитку витривалості:*	**в и к о н у є** організовувальні вправи, ходьбу, біг, стрибки; загальнорозвивальні вправи; вправи для формування та корекції постави та запобігання плоскотопості; вправи для розвитку швидкості, спритності, витривалості, сили, гнучкості та швидкісно-силових якостей.

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
рівномірний біг до 1500 м; біг 300–400 м з інтервалом по 1-2-3 рази; біг у перемінному темпі до 1700 м; **повільний біг до 12 хв.(хлопці) 9 хв. (дівчата), біг під гору та навпаки,** стрибки зі скакалкою; рухливі та спортивні ігри; *вправи для розвитку сили:* згинання і розгинання рук в упорі лежачи; підтягування у висі та у висі лежачи на перекладині; присідання на одній та двох ногах; **присідання на одній нозі з наступним підскоком угору**, вправи з гантелями, з подоланням ваги партнера, вправи на силових тренажерах; *вправи для розвитку гнучкості:* вправи з широкою амплітудою рухів руками й ногами; махові рухи; активні та пасивні нахили; вправи на розтягування; вправи з гімнастичною палицею або скакалкою, складеною вчетверо; **елементи ритмічної гімнастики, хореографії, аеробіки** *вправи для розвитку швидкісно-силових якостей***: біг з максимальною швидкістю після підстрибування***,* **після бігу на місці, після різкої зміни напрямку бігу**, стрибки з місця в довжину та висоту; серійні стрибки з поштовхом однієї та двох ніг; вистрибування з присіду; стрибки «в глибину» з наступним вистрибуванням угору; кидки і ловіння набивного м'яча (1 кг) в парах.	

11 клас

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Теоретико-методичні знання	
Фізична культура у сім'ї. Вплив занять фізичними вправами на гармонійний розвиток майбутньої матері Основи методик розвитку сили, витривалості , гнучкості, швидкісно-силових якостей, спритності Вправи професійно-відновлювальної спрямованості Олімпійська філософія та здоровий спосіб	**Учень, учениця:** **х а р а к т е р и з у є** фізичну культуру у сім'ї; олімпійську філософію та здоровий спосіб життя; вміння, навички та фізичні якості які необхідні для успішної самореалізації у майбутній професії **володіє** основами методик сили, витривалості,гнучкості, швидкісно-силових якостей, спритності

життя	**пояснює** вплив фізичного навантаження та відпочинку на фізичний розвиток, вплив занять фізичними вправами на гармонійний розвиток майбутньої матері **розробляє** програми з розвитку витривалості , сили, гнучкості, швидкісно-силових якостей, спритності (за вибором та допомогою вчителя); індивідуальні програми фізкультурно-оздоровчих тренувань відповідно до рівня фізичної підготовленості **складає та виконує:** комплекси професійно-відновлювальної спрямованості для різних напрямів професійної діяльності людини
Загальна фізична підготовка	
Ходьба; біг; стрибки; загаль-норозвивальні вправи (вправи в русі, в парах, у трійках, у групах, із предметами — набивними м'ячами, гімнастичними лавами, джгутами); вправи для формування та корекції постави; *вправи для розвитку швидкості*: повторний біг на відрізках **30–100** м; прискорення до **40** м з різних вихідних положень; біг зі зміною швидкості й напрямку за сигналом; естафети, рухливі ігри; *вправи для розвитку спритності:* різновиди стрибків із завданнями; стрибки з поворотами, через різноманітні предмети; метання м'яча в ціль; акробатичні вправи; подолання смуги перешкод, «човниковий» біг 4×9 м; **вправи на координацію рухів**; рухливі та спортивні ігри; *вправи для розвитку витривалості:* рівномірний біг до 1500 м; біг 300–400 м з інтервалом по 1-2-3 рази; біг у перемінному темпі до 1700 м; **повільний біг до 12 хв.(хлопці) 9 хв. (дівчата), біг під гору та навпаки,** безперервний рівномірний **біг**; стрибки зі скакалкою; рухливі та спортивні ігри; *вправи для розвитку сили:* згинання і розгинання рук в упорі лежачи; підтягування у висі та у висі лежачи на перекладині; присідання на одній та двох ногах; **присідання на одній нозі з наступним підскоком угору**, вправи з гантелями, з подоланням ваги партнера, вправи на силових тренажерах; *вправи для розвитку гнучкості:* вправи з	**в и к о н у є** організовувальні вправи, ходьбу, біг, стрибки; загальнорозвивальні вправи; вправи для формування та корекції постави та запобігання плоскотопості; вправи для розвитку швидкості, спритності, витривалості, сили, гнучкості та швидкісно-силових якостей.

широкою амплітудою рухів руками й ногами; махові рухи; активні та пасивні нахили; вправи на розтягування; вправи з гімнастичною палицею або скакалкою, складеною вчетверо; **елементи ритмічної гімнастики, хореографії, аеробіки** *вправи для розвитку швидкісно-силових якостей***: біг з максимальною швидкістю після підстрибування***,* **після бігу на місці, після різкої зміни напрямку бігу**, стрибки з місця в довжину та висоту; серійні стрибки з поштовхом однієї та двох ніг; вистрибування з присіду; стрибки «в глибину» з наступним вистрибуванням угору; кидки і ловіння набивного м'яча (1 кг) в парах;	

ВАРІАТИВНІ МОДУЛІ

Модуль «Баскетбол»

6 рік вивчення

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Теоретичні відомості	
Організація техніко-тактичних дій у процесі гри; особливості проведення та суддівство змагань; методика організації самостійних занять;	**Учень, учениця:** **характеризує** організацію варіантів техніко-тактичних дій у процесі гри; особливості проведення та суддівство змагань; методику самостійних занять;
Спеціальна фізична підготовка	
Спеціальні фізичні вправи на швидкість, витривалість, спритність.	**Учень, учениця:** **виконує** прискорення на 5, 10, 15, 20м з різних стартових положень різними способами в змаганні з партнерами і з веденням м'яча; "човниковий" біг 4х10м; серійні стрибки і з діставанням високо підвішених предметів та с зістрибуванням у глибину.
Техніко – тактична підготовка	
Стійкі, пересування, зупинки, повороті у нападі і захисту; ведення, передачі, кидки м'яча в умовах захисних дій гравців; індивідуальні, групові й командні тактичні дії у нападу і захисту.	**Учень, учениця:** **виконує** чергування різних стійок, пересувань, зупинок, поворотів у нападі і захисту; ловлю і передачу м'яча одною і двома руками зверху на велику відстань; чергування різних способів ловлі, передач і ведень м'яча без зорового контролю, в умовах опору захисників; **застосовує** серійні кидки з різних точок середньої і далекої видстоні при активному опорі захисника, після виконання технічних прийомів нападу, фінтів і з опором захисника; відбивання м'яча; накривання кидка і організація боротьби за м'яч що відскочив вид щита; добивання м'яча однією та двома руками в стрибку при відскоку його від щита; штрафний кидок і дії гравців при його виконанні; вихід та протидії виходу на вільне місця для взаємодій між гравцями*;* взаємодії та протидії заслонам; **приймає** участь в організації і протидіях варіантів позиційного нападу і швидкого прорва.

7 рік вивчення

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Теоретичні відомості	
Організація техніко-тактичних дій у процесі гри; атлетична підготовка; виховання стрибучості; розтяжка баскетболіста.	**Учень, учениця:** **характеризує** організацію нападу і протидії простіших варіантів позиційного нападу та швидкому прориву; **приводить приклади** вправ атлетичної підготовці, виховання стрибучості і гнучкості баскетболіста.
Спеціальна фізична підготовка	
Спеціальні фізичні вправи на швидкість, витривалість, спритність.	**Учень, учениця:** **виконує** прискорення на 5, 10, 15, 20, 30м з різних стартових положень різними способами в змаганні з партнерами і з веденням м'яча; "човниковий" біг 4х10м; стрибки серійні і з діставанням високо підвішених предметів та с зістрибуванням у глибину.
Техніко – тактична підготовка	
Чергування різноманітних стійок, пересувань, зупинок, поворотів, ведень, передач, кидків м'яча поєднаних із виконанням індивідуальні, групові й командні тактичних дій гравців в нападу і захисту..	**Учень, учениця:** **виконує** чергування різних стійок, пересувань, зупинок, поворотів у нападі і захисту; чергування різних прийомів ведень без зорового контролю, ловля і передача м'яча в умовах опору захисників; **застосовує** кидки м'яча вивченими способами з різних дистанцій, після виконання технічних прийомів нападу, після фінтів і з опором захисника; кидок однією рукою в стрибку зверху вниз з розбігу; серійні кидки з різної відслони від кошика з опором захисника; штрафної кидок. **виконує** техніко – тактичні прийоми захисту в умовах протидії гравцям нападаючий команди; **демонструє** вірний вибір моменту і місця для організації групових взаємодій гравців різних амплуа; активну участь в організації нападу і захисту у варіантах позиційного нападу і швидкого прорва.

ОРІЄНТОВНІ НАВЧАЛЬНІ НОРМАТИВИ І ВИМОГИ

6 рік вивчення

Зміст навчального матеріалу	Рівень навчальних досягнень учнів			
	початковий	середній	достатній	високий

Зміст навчального матеріалу	Рівень навчальних досягнень учнів			
	початковий	середній	достатній	високий
10 кидків вивченим способом (2х5) із дистанції 4,5м на рівної відстані між п'ятьма точками (кількість влучень):				
хлопці	жодного влучного кидка	1	3	5
дівчата	жодного влучного кидка	1	3	4
10 штрафних кидків на точність (кількість влучень): хлопці				
	жодної правильно виконаної передачі	2	3	5
дівчата	жодної правильно виконаної передачі	1	2	4

7 рік вивчення

Зміст навчального матеріалу	Рівень навчальних досягнень учнів			
	початковий	середній	достатній	високий
10 кидків вивченим способом (2х5) із дистанції 4,5м на рівної відстані між п'ятьма точками (кількість влучень):				
хлопці	жодного влучного кидка	1	3	6
дівчата	жодного влучного кидка	1	3	5
10 штрафних кидків на точність (кількість влучень): хлопці				
	жодної	2	3	6

Зміст навчального матеріалу	Рівень навчальних досягнень учнів			
	початковий	середній	достатній	високий
дівчата	правильно виконаної передачі жодної правильно виконаної передачі	1	2	5

Варіативний модуль
Волейбол

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА.

Варіативний модуль «Волейбол» складається із змісту навчального матеріалу, державних вимог до рівня загальноосвітньої підготовки учнів, орієнтовних навчальних нормативів та переліку обладнання.

Матеріал спрямований на вирішення виховних, освітніх та оздоровчих завдань, вдосконалення фізичних, психологічних та морально-вольових якостей учнів старших класів.

Основна мета модуля - формування фізичного та соціального здоров'я школярів, розвиток основних фізичних якостей, навчання техніки рухових дій, підвищення рівня фізичної підготовленості учнів, опанування волейболом, як базовим модулем.

Поглиблене вивчення волейболу має сприяти формуванню стійкого інтересу до предмета фізична культура в цілому та ігри у волейбол зокрема.

До розділу «Зміст навчального матеріалу» внесені теоретичні відомості, спеціальна фізична, техніко-тактична та інтегральна підготовка.

Спеціальна фізична підготовка спрямована на підвищення функціональних можливостей організму, розвиток спеціальних фізичних якостей необхідних для гри у волейбол, більш краще та швидке засвоєння технічних прийомів.

Технічна підготовка являє собою комплекс спеціальних прийомів, необхідних учневі для успішної участі в грі.

Тактична підготовка передбачає організацію спортивної боротьби за допомогою індивідуальних, групових та командних дій в залежності від конкретних умов гри суперника.

Інтегральна підготовка спрямована на подолання опору суперника. Особлива увага приділяється індивідуальній та колективній грі. Одним із найважливіших засобів інтегральної підготовки є вправи замкнутого циклу. При їх виконанні необхідно дотримуватись таких вимог:

- вправи носять кільцеподібну структуру;
- головне тренувальне завдання виконується на майданчику команди, що приймає м'яч;
- для кожного виконавця вправи визначається коло його обов'язків.

Розділ «Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів» зорієнтований на якісне засвоєння знань, умінь та навичок поданого матеріалу.

При навчанні технічних прийомів необхідно на кожному уроці використовувати вправи загальної та спеціальної фізичної підготовки, а також дотримуватися методики послідовності навчання атакуючих і захисних технічних прийомів гри.

Під час навчання необхідно застосовувати вправи ігрового характеру, навчальну гру.

Після вивчення модуля у кожному навчальному році учні складають випробування (орієнтовні навчальні нормативи) для контролю якості засвоєння ними технічних прийомів та тактичних дій у волейболі.

6 рік вивчення

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Теоретичні відомості	
Теоретична підготовка Досягнення Українських	**Учень, учениця:** **Характеризує та аналізує** досягнення

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
волейболістів. Волейбол як засіб фізичного виховання, вдосконалення фізичних і психологічних якостей. Фактори, що визначають ефективність змагальної діяльності гравців. Попередження спортивного травматизму. Основні поняття та правила гри у волейбол. Суддівство. Склад суддівської бригади. Жести та суддівська термінологія. Ведення протоколу гри.	Українських волейболістів на міжнародній арені; волейбол як засіб фізичного виховання; характерні травми волейболіста, правила техніки безпеки. **Називає та пояснює** фактори, які визначають ефект змагальної діяльності гравців; склад та обов'язки суддівської бригади; основні поняття та правила гри у волейбол. **Виконує** показ основних суддівських жестів; ведення спрощеного протоколу гри; **Дотримується** правил безпеки життєдіяльності.
Спеціальна фізична підготовка	
Вправи на розвиток навичок швидкої протидії: за сигналом (переважно зоровим) біг на 5, 10, 15 м. з різних вихідних положень; біг із зупинками та зміною напрямку руху. Вистрибування на гірку матів, багатоскоки. Зістрибування з висоти 30см. з наступним стрибком у гору. В упорі лежачі пересування на руках по колу, кидки набивного м'яча від грудей обома руками вперед, над собою, кидки обома руками з-за голови з щонайбільшим прогинанням тулуба на місці, кидки тенісного м'яча через сітку. Кидки набивного м'яча (до 1 кг.) з-за голови обома руками при активному рухові кистей рук зверху до низу стоячі на місці. Пересування уздовж сітки приставним кроком правим та лівим боком, зупинки, обрання вихідного положення для блокування.	**в и к о н у є:** повторне про бігання відрізків 5 – 10 – 15 м із різних вихідних положень, зі зміною напрямку та швидкості руху за зоровим та голосовим сигналом. Стрибки у довжину , стрибки через скакалку, багатоскоки. Згинання та розгинання рук в упорі лежачи, переміщення в упорі лежачи вправо, вліво, по колу; Багаторазові кидки набивного м'яча від грудей двома руками вперед, над собою; багаторазові передачі м'яча в стіну; передача м'яча в парах, в трійках, в русі; кидки тенісного м'яча через сітку в ціль, в задану зону. Пересування уздовж сітки приставним кроком правим та лівим боком, зупинки та обрання вихідного положення для блокування.
Техніко-тактична підготовка	

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Верхня бокова подача. Подача в ліву та праву половину майданчика Вибіркове виконання подачі: на гравця, слабшого у прийомі м'яча, на гравця що вийшов після заміни. Прийом знизу однією рукою з послідуючим падінням вперед та перекатом на стегна та живіт (для дівчат) та перекатом на груди (для юнаків); Багаторазова передача м'яча в стіну зі зміною висоти передачі та відстані до стіни; завислі передачі в ближню зону: 2-3, 3-2; передача м'яча через зону: 2-4, 4-2. Передача м'яча з пересуванням в парах, в трійках, передачі м'яча у падінні, у стрибку. за спину. Прямий нападаючий удар за ходом, сильнішою рукою з високих та середніх передач із зон 2 та 4; нападаючі удари з короткої передачі; нападаючий удар з першої передачі. Індивідуальне та групове блокування; блокування з наступною самостраховкою; Зонне блокування (закрити основний напрямок); блокування найсильнішого нападаючого; своєчасний вихід в зону удару Вибір місця при страховці партнера, що виконує прийом; розташування гравців у момент прийому м'яча в побудові «кутом вперед»; взаємодія гравців, що приймають м'яч із зв'язковим гравцем, що перебуває в зоні: 3, 2, 4. Вибір атакуючого партнера для передачі йому м'яча, взаємодія гравців. Взаємодія з гравцем, що виконує другу передачу; .	**Виконує:** верхні прямі подачі до лівої та правої частини майданчика, чергування нижніх та верхніх прямих подач. Верхню бокову подачу в межах майданчика. **Володіє:** технікою переміщень (приставним кроком, зупинка кроком та стрибком, поєднання переміщення і зупинки); прийом м'яча двома руками знизу після переміщення; прийом м'яча при передньому падінні. **Виконує:** передачу м'яча двома руками зверху для нападаючого удару; зустрічні передачі двома руками зверху в парах; передача із наступним падінням та перекатом на спину. **Застосовує**:нападаючий удар по ходу сильнішою рукою з місця та розбігу; нападаючий удар з короткої передачі; прямий нападаючий удар з переводом; боковий нападаючий удар; уміння пом'якшити прийом сильно посланого м'яча; подачу на гравця, що погано володіє навичками прийому м'яча. ***Володіє*** *технікою блокування з наступною страховкою; технікою зонного блокування;* умінням послати м'яч в задану зону, змінювати способи подачі, виконувати силові подачі обраним способом. **Здійснює**: чергування подач в праву та ліву частини майданчика; взаємодію гравців під час прийому подачі, розташування гравців у момент прийому м'яча від суперника в побудові"кутом вперед "; **Вміє** обирати місця для другої передачі; вибирати атакуючого партнера та передавати йому м'яч, узгоджувати свої дії згідно з характером передачі; самостійно визначати найнебезпечніший напрямок удару при здійсненні індивідуального блокування.

7 рік вивчення

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Теоретичні відомості	
Роль та місце спортивних ігор у вихованні морально-вольових якостей особистості. Волейбол у сучасному олімпійському русі.	**Учень, учениця:** **характеризує** роль та місце спортивних ігор у вихованні морально-вольових якостей

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Фізична підготовленість волейболіста. Суддівство змагань. Чинники, які визначають ефективність змагальної діяльності гравців. Матеріально-технічне забезпечення змагань і тренувань. Прийоми самоконтролю за фізичним навантаженням. Правила першої допомоги в разі травмування. Методика самостійних занять. Поняття про втому та перевтому. Функціональні можливості організму.	особистості. Волейбол у сучасному олімпійському русі. Фізична підготовленість волейболіста. Матеріально-технічне забезпечення змагань і тренувань. **Пояснює** суддівство змагань. Чинники, які визначають ефективність змагальної діяльності гравців. Прийоми самоконтролю за фізичним навантаженням. Правила першої допомоги в разі травмування. Методику самостійних занять фізичними вправами. **Обґрунтовує** поняття про втому та перевтому. Функціональні можливості організму.
Спеціальна фізична підготовка	
Пробігання коротких відрізків з різних вихідних положень; біг приставним кроком з виконання певного завдання: прискорення, поворот на 180°,падіння, перекат ,імітація нападаючого удару блокування тощо; . Стрибки з просуванням вперед, назад, з подоланням перешкод, з діставанням підвішених предметів; тощо. **Багаторазові передачі м'яча в стіну при повільному збільшені відстані до неї. Кидки набивного м'яча з-за голови з активним рухом кистей рук зверху донизу, стоячи на місці та в стрибку. Пересування уздовж сітки приставним кроком правим та лівим боком, імітація блокування, теж саме, але пересуваючись спиною до сітки з поворотом на 180°.**	**Учень, учениця:** **в и к о н у є** прискорення з місця на 5, 10, 15 м з різних вихідних положень; «човниковий» біг 4 × 9 м; чергування прискорень, зупинок, поворотів, бігу зі зміною напрямку за зоровим сигналом; вправи для розвитку стрибучості, сили м'язів тулуба, плечового пояса, кистей рук, гнучкості; тощо; серійні стрибки поштовхом однієї та двох ніг із діставанням предметів; подоланням перешкод, вистрибування з присіду, естафети, рухливі ігри. **з а с т о с о в у є** багаторазові передачі волейбольного м'яча а стіну з різної відстані, пересування уздовж сітки приставним кроком правим та лівим боком, спиною з поворотом на 180°
Техніко-тактична підготовка	

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Націлена подача; скорочена верхня пряма подача; планеруюча подача в межах майданчика; силові подачі. Прийом м'яча після сильних верхніх подач; прийом м'яча, що летить збоку; прийом м'яча після швидкого переміщення. взаємодія гравців, що приймають м'яч із гравцем, що перебуває в зоні 4,3,2. Передачі м'яча для нападаючого удару, для зв'язуючого; скорочені передачі; передачі в стрибку; передача м'яча із задньої лінії, передача м'яча для нападаючого удару з другої лінії. Прямий нападаючий удар з коротких та середніх передач; прямий нападаючий удар з переводом; прямий нападаючий удар з другої лінії; нападаючий удар слабшою рукою. Одиночне та групове блокування в зонах 3; 2; 4. Взаємодія з гравцем, що виконує другу передачу; імітація нападаючого удару з наступними обманними діями. Контроль за суперником; вибір місця для блокування; взаємодія з партнером по блоку.	**в и к о н у є** націлену, скорочену та планеруючу подачу в межах майданчика. Передачу м'яча з глибини майданчика під нападаючий удар; передачу двома руками зверху біля сітки, стоячи спиною до неї; передачу на точність; скорочену передачу у стрибку; прийом м'яча двома руками знизу в зоні 5,6,1 та передачу в зони 4,3,2. **з а с т о с о в у є** пересування приставним кроком, зупинку стрибком у поєднанні з виконанням технічних прийомів у нападі та захисті; одиночне блокування прямого нападаючого удару в зонах 2, 3, 4; групове блокування в зонах 2, 4. Систему гри "кутом вперед "; **Здійснює:** прямий нападаючий удар з переводом; нападаючий удар із зони4, 3, 2 з високих та середніх передач; нападаючий удар з другої лінії, нападаючий удар слабшою рукою. Вибір місця для другої передачі в зоні 2, стоячи спиною до напрямку передачі. **Уміє** «пом'якшити» прийом сильно посланого м'яча; спрямовувати м'яч в потрібному напрямку за різними траєкторіями; імітувати нападаючі удари з наступними обманними рухами; вибирати атакуючого партнера для передачі йому м'яча.

Орієнтовні навчальні нормативи

Рік вивчення	Навчальні нормативи		Рівень компетентності			
			Низький	**Середній**	**Достатній**	**високий**
6 рік вивчення	10 верхніх (хл.); нижніх (дів.) прямих подач на влучність в зазначену викладачем зону.	**Хл.**	**4**	**6**	**8**	**9**
		Дівч.	**2**	**5**	**6**	**8**
	6 передач на точність через сітку із зони 2,3,4 (в зазначену	**Хл.**	**2**	**3**	**5**	**6**
		Дівч.	**1**	**2**	**3**	**5**

	зону)					
7 рік вивчення	10 прямих верхніх подач на точність в зазначену зону (хл.); ігровий майданчик (дів.)	**Хл.**	**4**	**5**	**6**	**7**
		Дівч.	**2**	**4**	**5**	**6**
	6 передач на точність через сітку із зони 2, 3, 4 (в зазначену зону).	**Хл.**	**2**	**3**	**4**	**5**
		Дівч.	**1**	**2**	**3**	**4**

Варіативний модуль

ГАНДБОЛ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Варіативний модуль «Гандбол» є однією із основних складових навчальної програми з фізичної культури для учнів 10-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів. Модуль складається зі змісту навчального матеріалу, державних вимог до рівня загальноосвітньої підготовки учнів, орієнтовних навчальних нормативів та переліку обладнання. До розділу «Зміст навчального матеріалу» увійшли теоретичні відомості, спеціальна фізична та техніко-тактична підготовка. Розділ « Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки передбачає якісне засвоєння учнями базових знань умінь та навичок поданого навчального матеріалу.

Зміст модуля спрямований на вдосконалення фізичних, морально-вольових та психологічних якостей учнів, виховання у них стійкого інтересу та позитивного ставлення до занять фізичною культурою, дотримання норм здорового способу життя та можливого вибору професійної діяльності у майбутньому.

Основна мета модуля — формування фізичного, духовного та соціального здоров'я школярів; розвиток основних фізичних якостей; навчання техніки рухових дій; підвищення рівня фізичної підготовленості учнів; опанування гандболом як базовим модулем.

При складанні модуля були враховані вікові, анатомо-фізіологічні та статеві особливості учнів; визначені пріоритетні завдання щодо рівня загальноосвітньої підготовки, безперервності та наступності вивчення поданого матеріалу.

Головною перевагою даного модуля є те, що гандбол можна проводити як у спортивному залі так і на відкритому майданчику який має відповідну розміткою. Основною відмінністю гри в старших класах є висока швидкість переміщення гравців, швидкі та раптові дії з м'ячем, взаємодія з партнерами, колективний характер гри, ведення спортивної боротьби за м'яч, ігрову позицію тощо.

З метою профілактики та недопущення спортивного травматизму необхідно на

кожному уроці проводити інструктаж з безпеки життєдіяльності, перевіряти надійність спортивного обладнання, дотримуватись методики навчання, застосовувати загально розвивальні, спеціальні, підготовчі та підвідні вправи, здійснювати особистісно - зорієнтоване навчання.

Після вивчення модуля у кожному навчальному році учні складають випробування (орієнтовні навчальні нормативи) для контролю якості засвоєння ними технічних прийомів та тактичних дій у гандболі.

6 рік вивчення

Зміст навчального матеріалу	**Державні вимоги до рівня навчальних досягнень учнів**
Теоретичні відомості	
Досягнення Українських гандболістів на міжнародній арені. Гандбол як засіб вдосконалення фізичних і психологічних якостей. Фактори, що визначають ефективність змагальної діяльності гравців. Попередження травматизму. Суддівство змагань. Склад суддівської бригади. Жести та суддівська термінологія. Ведення протоколу гри.	**Учень, учениця:** **аналізує** досягнення Українських гандболістів на міжнародній арені; **характеризує** гандбол як засіб вдосконалення фізичних та психологічних якостей; характерні травми гандболіста , правила безпечної поведінки. **Називає та пояснює** фактори, які визначають ефект змагальної діяльності гравців; склад та обов'язки суддівської бригади; основні поняття та правила гри у гандбол. **Виконує** показ основних суддівських жестів; ведення спрощеного протоколу гри; **Дотримується** правил безпеки життєдіяльності
Спеціальна фізична підготовка	
Вправи на розвиток навичок швидкої протидії: за сигналом (переважно зоровим) прискорений біг на 10, 15 м. з різних вихідних положень; біг із зупинками та зміною напрямку руху. В упорі лежачі пересування на руках по колу, кидки набивного м'яча від грудей обома та однією рукою вперед, над собою. Різновидності стрибків.	**в и к о н у є:** повторне про бігання відрізків 10 – 15 м із різних вихідних положень, зі зміною напрямку та швидкості руху за зоровим та голосовим сигналом. Стрибки через скакалку, багатоскоки. Згинання та розгинання рук в упорі лежачи, переміщення в упорі лежачи вправо, вліво, по колу; передача м'яча в парах, в трійках, в русі;
Техніко-тактична підготовка	
Пересування різними способами. Кроком, приставним кроком, прискорення, в захисній стійці. Зупинки одним та двома кроками. Постановка заслонів, блокування та затримка суперника. Виконання заслонів на місці та в русі. Ведення м'яча без зорового контролю. Кидки м'яча в опорному	**виконує** різні способи пересувань в поєднанні з технічними прийомами у нападі та захисті. Ведення м'яча без зорового контролю. Кидки м'яча в опорному положенні з протидією суперника., кидки на точність. **застосовує** постановку заслонів, блокування та затримку суперника. Дії, що відволікають увагу суперника. Зупинки одним та двома кроками.

положенні з протидією суперника: кидки м’яча на точність, у ворота з пасивним захисником, кидки з виконанням дій, що відволікають увагу суперника, кидки у ворота після ведення та передачі партнера. Колективні дії в нападі. Напад з ходу. Гра воротаря: визначення напрямку можливого кидка, ловіння та відбивання м’яча. Навчальна та двостороння гра.	**здійснює** узгоджені дії у нападі з ходу (швидким проривом), визначає напрямок можливого кидка, ловіння та відбивання м’яча знаходячись на позиції воротаря.

7 рік вивчення

Зміст навчального матеріалу	**Державні вимоги до рівня навчальних досягнень учнів**
Теоретичні відомості	
Роль та місце спортивних ігор у вихованні морально-вольових якостей особистості. Гандбол у сучасному олімпійському русі. Фізична підготовленість гандболіста. Суддівство змагань. Чинники, які визначають ефективність змагальної діяльності гравців. Матеріально-технічне забезпечення змагань. Правила першої допомоги в разі травмування. Методика самостійних занять. Поняття про функціональні можливості організму.	**Учень, учениця:** **аналізує** місце спортивних ігор у вихованні морально-вольових якостей особистості **характеризує** гандбол у сучасному олімпійському русі **називає та пояснює** чинники, які визначають ефективність змагальної діяльності гравців. **дотримується** методики самостійних занять.
Спеціальна фізична підготовка	
Спеціальні вправи для розвитку рухових якостей та навчання техніки рухових дій. Біг з прискоренням (ривки) до 10м. з подальшим відходом назад, подолання перешкод стрибком з подальшою імітацією кидка. Вправи з набивним м’ячем. Комбіновані вправи, рухливі ігри та естафети.	**в и к о н у є** спеціальні вправи для розвитку рухових якостей; біг з прискоренням, вправи з набивним м’ячем. Комбіновані вправи, рухливі ігри та естафети.
Техніко-тактична підготовка	
Різні способи пересувань, падіння, ведення м’яча. Блокування, вибивання та перехват м’яча.	**виконує** різноманітні способи пересувань по майданчику, ведення, відбивання та перехват м’яча. Кидок з ходу, кидок збоку, кидок з падінням.

Передача та ловіння м’яча в парах з активним опором суперника. Передача м’яча в стрибку між гравцями. Кидки м’яча у ворота в стрибку з пасивним опором суперника. Кидок з ходу, кидок збоку, кидок з падінням.

Колективні дії у нападі проти організованого захисту застосовуючи систему «3-3» та «4-2». Колективні дії у захисті. Система захисту «5-1» та «4-2» персональна опіка. Узгодження дій при зонному захисті. Гра воротаря: ловіння, відбивання та гасіння м’яча. Навчальна та двостороння гра.

застосовує передачу м’яча з активним опором суперника, передачу в стрибку між гравцями

здійснює узгоджені дії у нападі проти організованого захисту.

Систему захисту «5-1» та «4-2», персональну опіку,

ловіння, гасіння та відбивання м’яча знаходячись на позиції воротаря.

Бере участь у навчальній та двосторонній грі.

Орієнтовні навчальні нормативи

Рік вивчення	Навчальні нормативи		Рівні компетентності			
			низький	середній	достатній	високий
6 рік вивчення	Передачі м’яча в стіну з відстані 3 м (кількість передач за 30 сек.)	хл.	15	16	17	18
		дів ч.	11	12	13	15
	Штрафний кидок з 7-ми метрів у верхні кути воріт (з 5-ти спроб, кількість влучних кидків)	хл.	1	2	3	4
		дів ч.	Жодного влучного кидка	1	2	3
7 рік вивчення	Передача гандбольного м’яча на дальність в коридор 2,5 м. (м)	хл.	14	15	16	17
		дів ч.	12	13	14	15
	Кидки м’яча з 9-ти м. в нижні кути воріт (з 5-ти спроб, кількість влучних кидків)	хл.	1	2	3	4
		дів ч.	Жодного влучного кидка	1	2	3

Варіативний модуль

ГІМНАСТИКА

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Варіативний модуль «Гімнастика» складається з таких розділів: зміст навчального матеріалу, державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів, орієнтовні навчальні нормативи та перелік обладнання.

До розділу «Зміст навчального матеріалу» внесені теоретичні відомості, спеціальна фізична підготовка, вправи, які виконуються на гімнастичних приладах: акробатиці, колоді, опорному стрибку, брусах та перекладині, крім цього внесені вправи лазіння по канату, стрибки зі скакалкою, елементи художньої гімнастики, ритмічна гімнастика та аеробіка для дівчат і атлетична гімнастика для юнаків, а також вправи з використанням тренажерів.

Розділ «Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів» орієнтований на якісне засвоєння знань, умінь та навичок поданого матеріалу.

У процесі вивчення акробатики у змісті навчального матеріалу подаються лише нові елементи. У залікову комбінацію елементів вправ при цьому включаються елементи, вивченні в попередні роки.

Навчаючи акробатичних комбінацій, опорних стрибків, вправ на рівновагу і вправ на брусах та перекладині (виси та упори), учитель може використовувати запропоновані комбінації, а може складати комбінації самостійно, зважаючи на наявну матеріально-технічну базу та гімнастичне обладнання. Під час складання навчальних нормативів з цих видів програми оцінюється техніка засвоєння елементів, які входять до акробатичної комбінації (правильність виконання 3–5 елементів), ступінь оволодіння технікою виконання опорного стрибка (правильність виконання розбігу, настрибування на міст, якісне виконання стрибка та приземлення), засвоєння комбінацій для рівноваги і висів та упорів, подолання відстані канату без допомоги ніг для юнаків. Вчитель може додатково оцінювати дівчат з правильності виконання комплексу вправ з ритмічної гімнастики та аеробіки.

При навчанні акробатичних вправ, лазіння по канату, опорних стрибків слід забезпечити страхування учнів. З метою профілактики травматизму на кожному уроці доцільно проводити спеціально-розвивальні та підвідні вправи до кожного гімнастичного елементу чи вправи.

Після вивчення модуля у кожному навчальному році учні складають випробування (навчальні нормативи) для контролю якості засвоєння гімнастичних вправ та комбінацій.

---

6 рік вивчення

Зміст навчального матеріалу	**Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів**
Теоретичні відомості	
Методика розвитку гнучкості.	**Учень, учениця:**

Правила техніки безпеки.	**х а р а к т е р и з у є** методику розвитку гнучкості; **д о т р и м у є т ь с я** правил техніки безпеки під час занять гімнастичними вправами;
Спеціальна фізична підготовка	
Стройові вправи і прийоми, загальнорозвивальні вправи з предметами та без предметів; перетягування каната; вправи для формування та корекції постави. Перешикування та повороти в русі; загальнорозвивальні вправи; *вправи спеціальної фізичної підготовки*	**в и к о н у є** стройові вправи і прийоми; загальнорозвивальні вправи з предметами (скакалка, гімнастична палиця, гумові джгути, набивні м'ячі) та без предметів; перетягування каната; вправи для формування та корекції постави; перешикування та повороти в русі; загальнорозвивальні вправи з предметами та без предметів; вправи для формування та корекції постави; вправи з подоланням особистої ваги та ваги партнера; вправи амплітудного характеру для розвитку гнучкості; вправи на координацію рухів **в и к о н у є** вправи з подоланням особистої ваги; з допоміжними навантаженнями: в парах із подоланням опору та ваги партнера; на тренажерах; вправи з гантелями або гирями (від 2 до 16 кг), з набивними м'ячами (1–3 кг), штангою (від 40 до 100 % особистої ваги), вправи під час ходьби та бігу з партнером на плечах; вправи з партнером на гімнастичній лаві та стінці; перештовхування та опір партнерові; пробігання коротких (20–50 м) відрізків з максимальною швидкістю; стрибкові вправи з великою кількістю повторень та частотою виконання; вправи для розслаблення, збільшення еластичності та розтягнення м'язів; для зміцнення серцево-судинної та дихальної систем; **в и к о н у є** багаторазове повторення спеціально-підвідних вправ для оволодіння технікою конкретного гімнастичного елементу; вправи для розтягування м'язів у разі постійного збільшення кількості повторень, амплітуди й швидкості виконання (3–4 серії по 10–15 повторень); **дотримується правил** техніки безпеки під час занять атлетизмом, загальною і спеціальною фізичною підготовкою;
Стрибки	
опорні стрибки: ***юнаки*** — способом «ноги нарізно» через гімнастичного козла в довжину; ***дівчата*** — способом «зігнувши ноги», «боком з поворотом на 90° та 180°» через коня у ширину*;* *зі скакалкою на швидкість та витривалість*	**в и к о н у є** опорні стрибки через гімнастичного козла: стрибок через гімнастичного козла в довжину «ноги нарізно» (висота 100 — 115–120 см); стрибок (кінь у ширину) в упор на коліна — упор присівши — зіскок вигнувшись - о. с., стрибок боком (висота 100 — 115 см); *юнаки та дівчата* — зі скакалкою (4х50; 2х100; 2х30с; 4х15с, 2 хв у повільному темпі)
Лазіння	
юнаки — лазіння по вертикальному канату.	**в и к о н у є** лазіння по канату у два чи три

	прийоми; без допомоги ніг;
Рівновага	
дівчата — вхід з додатковою опорою; поворот кругом махом лівої (правої), поворот праворуч (ліворуч) на 90°, руки в сторони; упор присівши; стійка ноги нарізно, руки в сторони; поворот ліворуч (праворуч); стійка вздовж	**в и к о н у є** вправи на рівновагу: комбінація елементів вправ; **з а с т о с о в у є** самострахування під час виконання гімнастичних вправ;
Акробатика	
юнаки — стійки на голові та руках; зв'язки елементів; ***дівчата*** «міст» із положення стоячи;	**в и к о н у є** комбінацію елементів вправ; стійку на кистях; стійка на голові та руках силою; «міст» із положення лежачи і стоячи (з допомогою та страховкою); зв'язки вивчених акробатичних елементів;
Види та упори	
юнаки — вправи на: *перекладині*: підйом переворотом або силою в упор; *паралельних брусах:* упор на брусах, махи в упорі, сід «ноги нарізно», махом назад або махом вперед зіскок; ***дівчата*** — вправи на: *різновисоких брусах:* підйом переворотом в упор на нижній жердині; *перекладині*:	**в и к о н у є** вправи у висах та упорах: підтягування у висі; поєднання елементів вправ; згинання та розгинання рук в упорі лежачи від підлоги; підйом переворотом або силою, перемах правою (лівою) оберт уперед — перемах назад — опускання у вис — мах уперед — махом назад зіскок прогнувшись — о. с., підйом силою або переворотом — опускання у вис — вис зігнувшись — вис прогнувшись — вис зігнувшись — опускання у вис ззаду — вис зігнувшись — вис — зіскок — о. с.; згинання та розгинання рук в упорі на брусах; утримування кута; зв'язки вивчених елементів на брусах; підйом переворотом в упор на нижній жердині — перемах правою (лівою), перехватом рук за верхню жердину поворот у вис лежачи — сід на правому (лівому) стегні, тримаючись правою (лівою) рукою за верхню жердину, ліва (права) рука в сторону — тримаючись зворотним хватом лівої (правої) руки, зіскок з поворотом на 180° — о. с. підтягування у висі лежачи на низькій перекладині (висота 95 см); поєднання елементів вправ; згинання та розгинання рук в упорі лежачи від гімнастичної лави
Елементи художньої гімнастики	
дівчата «хвиля» руками і тулубом; поворот на двох ногах та одній нозі на 90° – 180° –360°; стрибки «кроком»; уверх поштовхом двох ніг прогнувшись з поворотом на 180° у горизонтальну рівновагу; підбивні стрибки	**в и к о н у є** комбінацію елементів художньої гімнастики на 32 рахунки (без предмета);

в різні боки; танцювальні кроки і вправи; вправи з предметами (м'яч, стрічка, обруч та ін.);	
Ритмічна гімнастика та аеробіка	
дівчата складання і виконання комплексів вправ;	**в и к о н у є** комплекс вправ ритмічної гімнастики та аеробіки з 9–12 вправ;
Смуга перешкод	
юнаки та дівчата	**в и к о н у є** подолання гімнастичної смуги перешкод; **з а с т о с о в у є** самострахування під час виконання вправ.
Вправи на тренажерах	
юнаки та дівчата	**в и к о н у є** вправи на тренажерах для розвитку основних м'язових груп; **д о т р и м у є т ь с я** правил техніки безпеки під час занять
Колове тренування	
юнаки та дівчата	**в и к о н у є** комплекси вправ для колового тренування;
Атлетична гімнастика	
юнаки підготовчий комплекс вправ без обтяжень з атлетизму;	**в и к о н у є** згинання і розгинання рук в упорі лежачи (від 10×5, 5×10, 2×25 до 1×50 разів); розгинання рук стоячи в упорі на брусах (інших пристосуваннях) (від 10×5, 5×10, 2×25 до 1×50 разів); горизонтальне підтягування на низькій перекладині (від 10 підходів по 5 разів до 50 разів); піднімання тулуба із положення лежачи, ступні закріплені (від 2×25 до 1×50 та 2×50 разів); рухи ногами у положенні лежачи на спині («велосипед») (від 2×25 до 2×50 (70) разів); повороти тулуба праворуч і ліворуч, стоячи в нахилі, руки в сторони (від 2×25 до 2×50 (70) разів); піднімання на носок однієї ноги від 25 до 50 разів кожною ногою; присідання на одній нозі («пістолет») (від 6×6, 5×8, 5×10, 2×20 до 3×10 разів на кожній нозі); підтягування у висі (хлопці) (від 2×10 до 2×20 (25) разів) **д о т р и м у є т ь с я** правил техніки безпеки під час занять

7 рік вивчення

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Теоретичні відомості	
Методика розвитку сили та гнучкості. Правила техніки безпеки.	**Учень, учениця:** **х а р а к т е р и з у є** методику розвитку сили та гнучкості; **д о т р и м у є т ь с я** правил техніки безпеки під

	час занять гімнастичними вправами;
Спеціальна фізична підготовка	
Стройові вправи і прийоми на місці та в русі, загальнорозвивальні вправи з предметами та без предметів; перетягування каната; вправи для формування та корекції постави. Перешикування та повороти в русі; загальнорозвивальні вправи; *вправи для розвитку сили* *вправи для розвитку гнучкості*	**в и к о н у є** стройові вправи і прийоми на місці та в русі; загальнорозвивальні вправи з предметами (скакалка, гімнастична палиця, гумові джгути, набивні м'ячі) та без предметів; перетягування каната; вправи для формування та корекції постави; перешикування та повороти в русі; загальнорозвивальні вправи з предметами та без предметів; вправи для формування та корекції постави; вправи з подоланням особистої ваги та ваги партнера; вправи амплітудного характеру для розвитку гнучкості; вправи на координацію рухів **в и к о н у є** вижимання ваги із різних вихідних положень; тягу силою рук до грудей у нахилі вперед; піднімання ваги прямими руками вперед з вису; піднімання ваги з підлоги до грудей з підривом; піднімання гирі до плеча з підлоги; поштовх гирі однією рукою з напівприсіду; розгинання рук зі штангою з-за голови; присідання з навантаженням на плечах; присідання зі штангою ззаду; випади у сторону, вперед, назад з навантаженням на плечах; піднімання прямої ноги та стегна з навантаженням; піднімання на пальцях ніг з навантаженням на плечах; присідання на одній нозі з навантаженням; нахили та повороти тулуба з навантаженням на плечах у різні боки; колові рухи тулуба з навантаженням на плечах; рухи ногами у положенні сидячи в упорі ззаду з навантаженням; піднімання тулуба із положення лежачи на спині з навантаженням (ноги закріплені); те саме на похилій гімнастичній лаві; вис кутом на перекладині з розведенням і зведенням ніг; **в и к о н у є** із сіду ноги нарізно нахил уперед (утримати 3 сек.); сидячи на підлозі, ноги разом. нахил уперед (з допомогою); стоячи нахил уперед з діставанням лобом та грудьми ніг; нахил уперед біля гімнастичної стінки, стоячи спиною і тримаючись за другу рейку знизу; нахил до ноги, поставленої на гімнастичну стінку на рівні поясу, грудей; сидячи ноги нарізно (широко) нахил уперед з допомогою; піднімання прямої ноги вперед біля гімнастичної стінки, спираючись на неї рукою, вільна рука на поясі; те саме в сторону, назад; присідання біля гімнастичної стінки, стоячи обличчям чи боком до неї, утримуючи пряму ногу на рейці стінки; піднімання прямої ноги вперед, у сторону і назад з допомогою (не доводячи до болю), стоячи біля стінки; те саме, маючи навантаження на нозі (мішок з піском 1–2 кг); **дотримується правил** контролю та страховки під

	час занять атлетичною гімнастикою; правил техніки безпеки під час занять атлетичною гімнастикою.
Стрибки	
опорні стрибки: ***юнаки*** — способом «ноги нарізно» через гімнастичного козла в довжину; ***дівчата*** — способом «зігнувши ноги», «боком з поворотом на 90° та 180°» через коня у ширину*;* *зі скакалкою на швидкість та витривалість*	**в и к о н у є** опорні стрибки через гімнастичного козла: стрибок через гімнастичного козла в довжину «ноги нарізно» стрибок через козла ширину в способом «зігнувши ноги» (висота 115 —125 см); стрибок (кінь у ширину) в упор на коліна — упор присівши — зіскок вигнувшись - о. с., стрибок боком (висота 105 — 115 см); *юнаки та дівчата* — зі скакалкою (4х50; 2х100; 2х30с; 4х15с; 2х60с, 2хв в повільному темпі);
Лазіння	
юнаки — лазіння по вертикальному канату.	**в и к о н у є** лазіння по канату у два чи три прийоми; без допомоги ніг;
Рівновага	
дівчата	**в и к о н у є** вправи на рівновагу: зв'язки елементів з матеріалу 6 року; **з а с т о с о в у є** самострахування під час виконання гімнастичних вправ;
Акробатика	
юнаки та дівчата	**в и к о н у є** комбінацію елементів вправ вивчених в попередніх класах;
Виси та упори	
юнаки — вправи на: *перекладині* *паралельних брусах* ***дівчата*** — вправи на: *різновисоких брусах* *перекладині*:	**в и к о н у є** вправи у висах та упорах: підтягування у висі; підйом переворотом, підйом силою; утримування кута в упорі на брусах; зв'язки елементів на перекладині та брусах з матеріалу 6 року (на вибір); згинання та розгинання рук в упорі на брусах; утримування кута; зв'язки вивчених елементів на брусах; поєднання елементів вправ;зв'язки елементів з матеріалу 6 року; підтягування у висі лежачи на низькій перекладині (висота 95 см); **з а с т о с о в у є** самострахування під час виконання гімнастичних вправ.
Елементи художньої гімнастики	
дівчата	**в и к о н у є** комбінацію елементів художньої гімнастики на 32 такти (без предмета);
Ритмічна гімнастика та аеробіка	
дівчата складання і виконання комплексів вправ;	**в и к о н у є** комплекс вправ ритмічної гімнастики та аеробіки з 12-14 вправ;
Вправи на тренажерах	
юнаки та дівчата	**в и к о н у є** вправи на тренажерах для розвитку

	основних м’язових груп; **д о т р и м у є т ь с я** правил техніки безпеки під час занять
Колове тренування	
юнаки та дівчата	**в и к о н у є** комплекси вправ для колового тренування;
Атлетична гімнастика	
юнаки *вправи з обтяженням:* вправи з гирями, гантелями, штангою*;*	**в и к о н у є** *вправи* з гантелями, малою штангою чи партнером (кожна вправа виконується не менше, ніж у трьох серіях (по 8–10 повторів у кожній) — підтягування на перекладині широким хватом (доторкання потилицею від 3×8 до 3×10 разів); жим лежачи (довести до 5 серій -2×8 разів — 3 хв); жим сидячи (3×8 разів); згинання рук у ліктях, стоячи зі штангою (3×10 разів); «французький» жим стоячи (3×10 разів); присідання зі штангою на плечах (3×8 разів); згинання ніг лежачи на животі (3×10 разів); піднімання на носках, стоячи на підставці (5×15 разів), піднімання тулуба із положення лежачи на похилій дошці (3×50 разів); розгинання тулуба лежачи на животі, руки за головою (3×10 разів); сидячи на лавці, передпліччя на стегнах, розгинання і згинання кистей рук зі штангою або іншим навантаженням (4×15 разів); **д о т р и м у є т ь с я** правил техніки безпеки під час занять

Орієнтовні навчальні нормативи

Рік вивчення	Навчальні нормативи		Рівні компетентності			
			низький	середній	достатній	високий
6 рік вивчення	Підтягування (кількість разів)	хл. у висі	до 4	4	8	11
		дівч. у висі лежачи	до 6	6	16	20
	Згинання та розгинання рук в упорі лежачи (кількість разів)	хл. від під-логи	до 15	15	22	30
		дівч. від лави	до 7	7	13	15
	Нахил уперед з положення сидячи (см)	хл.	до 3	3	6	10
		дівч.	до 11	11	15	18
	Піднімання тулуба в сід за 60 с	хл.	до 20	20	40	55
		дівч.	до 18	18	38	48
	Стрибки зі скакалкою за 30 с.	дівч.	до 50	50	65	75
7 рік вивчення	Підтягування (кількість разів)	хл. у висі	до 5	5	9	12
		дівч. у висі лежачи	до 8	8	17	22
	Згинання та розгинання рук в упорі	хл.	до 15	15	25	35

Рік вивчення	Навчальні нормативи		Рівні компетентності			
			низький	середній	достатній	високий
	лежачи (кількість разів)	від під-логи				
		дівч. від лави	до 9	9	13	16
	Нахил уперед з положення сидячи (см)	хл.	до 4	4	7	11
		дівч.	до 7	7	9	16
	Піднімання тулуба в сід за 60 с	хл.	до 20	20	48	58
		дівч.	до 20	20	45	55
	Стрибки зі скакалкою за 30 с.	дівч.	до 55	55	65	78

Обладнання, необхідне для вивчення модуля «Гімнастика»

№ п/п	*Обладнання*	*Кіль-кість*
1	***Гімнастичний козел***	***1 шт.***
2	***Гімнастичний міст***	***1 шт.***
3	***Гімнастичний мат***	***6 шт.***
4	***Канат***	***2 шт.***
5	***Гімнастична лава***	***6 шт.***
6	***Гімнастична колода***	***1 шт.***
7	***Перекладина***	***1 шт.***
8	***Низька колода***	***1 шт.***
9	***Паралельні бруси***	***1 шт.***
10	***Різновисокі бруси***	***1 шт.***
11	***Скакалки***	***30 шт.***
12	***Гантелі розбірні***	***10 шт.***
13	***Гімнастичні палиці***	***30 шт.***
14	***Шведські драбини***	***8 шт.***
15	***Канат для перетягування***	***1 шт.***
16	***Ваги***	***1 шт.***
17	***Еспандери***	***6 шт.***
18	***Магнезія***	
19	***Динамометр***	***1 шт.***

Варіативний модуль

ЛЕГКА АТЛЕТИКА

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Варіативний модуль «Легка атлетика» складається з таких розділів: зміст навчального матеріалу та державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів.

До розділу «Зміст навчального матеріалу» внесені теоретичні відомості, спеціальна фізична підготовка, легкоатлетичні види (спортивна ходьба, біг, стрибки, метання), навчальні нормативи та перелік обладнання.

Розділ «Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів» зорієнтований на якісне засвоєння знань, умінь та навичок поданого матеріалу.

З метою профілактики травматизму на кожному уроці необхідно перевіряти місця проведення занять, дотримуватися вимог методики навчання легкоатлетичних вправ, застосовуючи спеціальні бігові, підвідні та спеціально-розвивальні вправи для виконання бігу, стрибків і метань.

Під час проведення уроків з легкої атлетики вчитель повинен застосовувати індивідуальний та диференційований підхід до учнів, враховуючи стать, стан здоров'я школярів.

Після вивчення модуля у кожному навчальному році учні складають випробування (навчальні нормативи) для контролю якості засвоєння легкоатлетичних вправ.

При складанні навчальних нормативів у стрибках в довжину з розбігу учень (учениця) обирає найбільш ефективний для себе спосіб: чи способом «зігнувши ноги», чи «прогинаючись». При виконанні метання дівчата можуть складати навчальних нормативі з місця, юнаки з розбігу.

6 рік вивчення

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Теоретичні відомості	
Ознаки втоми під час занять легкою атлетикою. Надання першої медичної допомоги при отриманні травм. Правила техніки безпеки під час занять легкою атлетикою	**Учень, учениця:** **х а р а к т е р и з у є** ознаки настання втоми під час легкоатлетичних видів **н а з и в а є** правила надання першої медичної допомоги при різних травмах **д о т р и м у є т ь с я** правил техніки безпеки під час занять легкою атлетикою;
Спеціальна фізична підготовка	
Спеціальні бігові вправи, стрибкові вправи: багатоскоки, спеціальні вправи для метань, подолання перешкод	**в и к о н у є** спеціальні бігові вправи, стрибкові вправи, спеціальні вправи для метань, вправи з набивними м'ячами;
Біг	
Біг 30 м, біг 100 м., серії бігу 3х30 м, 2х100 м, 2х200 м. Спортивна ходьба на відстань до 1000 м.	**в и к о н у є** біг 30 м, біг 100 м., серії бігу 3х30 м, 2х100 м, 2х200 м., спортивну ходьбу на 1000 м. Рівномірний біг 1500м, повільний біг 6 хв.

Рівномірний біг 1500м, повільний біг 6 хв.	
Стрибки	
Стрибки в довжину та висоту: стрибки в довжину з місця, стрибки в довжину з розбігу способами «зігнувши ноги» та «прогинаючись», стрибки у висоту з розбігу способом «переступання».	**в и к о н у є** стрибки в довжину та висоту: стрибки в довжину з місця, стрибки в довжину з розбігу способом «зігнувши ноги», стрибки у висоту з розбігу способом «переступання»
Метання	
Метання малого м'яча на дальність з розбігу.	**в и к о н у є** метання малого м'яча на дальність з розбігу.

7 рік вивчення

Зміст навчального матеріалу	**Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів**
Теоретичні відомості	
Значення оздоровчого бігу для функціонування серцево-судинної, дихальної систем та м'язової систем Правила техніки безпеки під час занять легкою атлетикою	**Учень, учениця:** **х а р а к т е р и з у є** **н а з и в а є** **о б ґ р у н т о в у є** **д о т р и м у є т ь с я** правил техніки безпеки під час занять легкою атлетикою;
Спеціальна фізична підготовка	
Спеціальні бігові вправи, стрибкові вправи: багатоскоки, спеціальні вправи для метань.	**в и к о н у є** спеціальні бігові вправи, стрибкові вправи, спеціальні вправи для метань;
Біг	
Біг 30 м, біг 100 м, біг 100–300 м, серії бігу по віражу. Повторний біг 2х100м, 2×200 м. Рівномірний біг 1500 м , повільний біг до 9 хв., спортивна ходьба на 1000-1200 м.	**в и к о н у є** біг 30 м, 100 м, 100–300 м, біг по віражу, повторний біг 2х100м, 2×200 м, рівномірний біг 1500 м , спортивна ходьба 1000 – 1200 м.
Стрибки	
Стрибки в довжину з місця, стрибки в довжину з розбігу способом «зігнувши ноги» та «прогинаючись», стрибки у висоту з розбігу способом «переступання».	**в и к о н у є** стрибки в довжину та висоту;
Метання	
Метання малого м'яча на дальність з розбігу	**в и к о н у є** метання малого м'яча на дальність з розбігу

Орієнтовні навчальні нормативи

Рік		Рівні компетентності

вивчення	Навчальні нормативи		низь-кий	серед-ній	достат-ній	висо-кий
6 рік вивчення	Біг 30 м (с)	юн.	біль-ше 5,7	5,7	5,3	4,7
		дівч.	біль-ше 6,6	6,6	5,9	5,5
	Біг 100 м (с)	юн.	біль-ше 15,9	15,9	15,3	14,5
		дівч.	більше 18,0	18,0	17,5	16,8
	Рівномірний біг 1500 м (хв, с)	юн.	більше 7,30	7,30	7,00	6,20
		дівч.	більше 9,00	9,00	8,30	7,45
	Стрибок у дов-жину з місця (см)	юн.	до 200	200	210	220
		дівч.	до 155	155	170	185
	Стрибок у дов-жину з розбігу (см)	юн.	до 350	350	380	410
		дівч.	до 250	250	280	310
	Стрибок у ви-соту з розбігу способом «пе-реступання» (см)	юн.	до 90	90	105	120
		дівч.	до 75	75	85	100
	Метання мало-го м’яча на дальність (м)	юн.	до 35	35	45	50
		дівч.	до 16	16	20	25
7 рік вивчення	Біг 30 м (с)	юн.	більше 5,5	5,5	5,1	4,5
		дівч.	більше 6,7	6,7	5,8	5,5
	Біг 100 м (с)	юн.	більше 15,8	15,8	15,0	14,3
		дівч.	більше 18,3	18,3	17,8	16,8
	Рівномірний біг 1500(хв, с)	юн.	більше 7,20	7,20	6,50	6,10
		дівч.	більше 8,50	8,50	8,20	7,40
	Стрибок у дов-жину з місця (см)	юн.	до 205	205	215	225
		дівч.	до 150	150	170	180
	Стрибок у дов-жину з розбігу см)	юн.	до 360	360	400	430
		дівч.	до 250	250	270	310
	Стрибок у ви-соту з розбігу способом «пе-реступання» (см)	юн.	до 95	95	110	125
		дівч.	до 75	75	85	95
	Метання мало-го м’яча на дальність	юн.	до 40	40	50	55
		дівч.	до 17	17	21	25

Обладнання, необхідне для вивчення модуля «Легка атлетика»

№ п/п	*Обладнання*	*Кіль-кість*
1	***Стадіон, бігова доріжка***	***1 шт.***
2	***Стрибкова яма***	***1 шт.***
3	***Сектор для стрибків у висоту***	***1 шт.***
4	***Сектор для метань***	***1 шт.***
5	***Набивні та***	***10 шт.***

	тенісні м'ячі	***20 шт.***
6	***Секундомір***	***1 шт.***
7	***Метромір***	***1 шт.***
8	***Рулетка***	***1 шт.***
9	***Граблі***	***1 шт.***
10	***Лопата***	***1 шт.***

ВАРІАТИВНИЙ МОДУЛЬ

Ф У Т Б О Л

Пояснювальна записка

Варіативний модуль "Футбол" є важливою складовою навчальної програми з фізичної культури для 10-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів. Основний зміст модуля відповідає головним завданням програми, формуючи через навчання футболу стійкий інтерес юнаків і дівчат до занять фізичною культурою зокрема та здорового способу життя взагалі.

При цьому навчальний матеріал модуля адаптований до занять з учнями різної підготовленості, передбачає загальноосвітню, а не спортивну спрямованість, і містить найпростіші елементи техніки та дій у нападі і захисті, теоретичні відомості, а також вправи з елементами футболу для розвитку фізичних якостей.

Окрім цього, контрольні навчальні нормативи, включені до змісту модуля, є орієнтовними, і оцінка за їх виконання не є домінуючою при здійсненні тематичного, семестрового чи річного оцінювання та дозволяє врахувати динаміку особистих результатів кожного учня.

Під час побудови навчального процесу варто використовувати різноманітні дидактичні методи, враховуючи вікові та статеві особливості учнів, матеріалу, що вивчається, а також наявні матеріальні можливості школи. При вивченні модуля «Футбол» з дівчатами необхідно враховувати особливості будови їхнього організму, фізіологічні процеси, які у них відбуваються, тому доцільно проводити вивчення матеріалу диференційовано, а ігри – окремо з дівчатами та хлопцями.

У процесі навчання футболу в 10-11 класах застосовуються такі групи методів:

- наочні (показ вправ, демонстрація вправ на схемі, макеті, екрані тощо);
- словесні (розповідь, пояснення, вказівка, зауваження, переконання, бесіда тощо);
- практичні (метод вправ та його варіанти – початкове вивчення прийомів у цілому або частинами), метод багаторазового повторення (перемінний, інтервальний, ігровий, змагальний тощо).

Під час вивчення елементів техніки та дій у нападі і захисті в учнів формуються певні рухові навички. Тому кожний прийом вивчають відповідно до стадій формування рухової навички. При цьому варто дотримуватися такої послідовності:

- ознайомлення з прийомом;
- вивчення прийому у спрощених умовах;
- вдосконалення прийому в умовах, близьких до ігрових;
- закріплення прийому у грі.

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
6 рік вивчення	
Теоретичні відомості	
Розвиток футболу в Україні та за кордоном. Фізична підготовка юного футболіста. Особливості підготовки дівчат у футболі. Правила гри та арбітраж.	**характеризує** розвиток футболу в Україні та за кордоном, фізичну підготовку юного футболіста, особливості підготовки дівчат у футболі, основні правила гри та основні засади арбітражу.
Вправи з елементами футболу для розвитку фізичних якостей	
Зустрічні і колові естафети з подоланням смуги перешкод, з перенесенням, розстановкою та збиранням предметів, метанням у ціль, кидками та ловінням м'яча, стрибками і бігом у різних поєднаннях; прискорення та ривки з м'ячем; ривки до м'яча з наступним ударом по воротах; стрибки з імітуванням удару головою та ногою; діставання підвішеного м'яча головою та ногою, у стрибку з місця і з розбігу; стрибки з місця і з розбігу з ударами головою чи ногою по м'ячах, підвішених на різній висоті; спортивні ігри гандбол, баскетбол, волейбол, хокей з м'ячем за спрощеними правилами з елементами футболу; удари по футбольному і набивному м'ячах на дальність; кидки набивного м'яча ногою на дальність за рахунок енергійного маху ногою вперед; боротьба за м'яч за допомогою поштовхів; біг з максимальною швидкістю після імітування удару ногою чи головою у стрибку, після подолання перешкод (бар'єр, рів тощо); біг боком і спиною вперед наввипередки; швидкий перехід від бігу спиною вперед на звичайний та ін.; прискорення та ривки з м'ячем на 30-60 м; елементи техніки з наступним ривком і ударом у ціль.	**володіє** технікою виконання вправ; **виконує:** стрибки з місця і з розбігу з імітуванням удару головою чи ногою по м'ячах, підвішених на різній висоті; рухливі та спортивні ігри за спрощеними правилами з елементами футболу; удари по футбольному і набивному м'ячах на дальність; кидки набивного м'яча ногою на дальність за рахунок енергійного маху ногою вперед; біг з максимальною швидкістю після імітування удару ногою чи головою у стрибку, після подолання перешкод (бар'єр, рів тощо); біг боком і спиною вперед наввипередки; швидкий перехід від бігу спиною вперед на звичайний та ін.; прискорення та ривки з м'ячем на 30-60 м; елементи техніки з наступним ривком і ударом у ціль.
Елементи техніки та дій у нападі і захисті	
Пересування: різні поєднання прийомів пересування з технікою володіння м'ячем; *удари по м'ячу ногою:* вдосконалення точності ударів, уміння розраховувати силу удару; *удари по м'ячу головою:* вдосконалення техніки ударів лобом;	виконує: *пересування:* різні прийоми пересування у поєднанні з технікою володіння м'ячем; *удари по м'ячу ногою:* вдосконалення ударів на точність (у ціль, у ворота, партнеру, що рухається); *удари по м'ячу головою:* удари лобом, виконуючи їх з активним опором, звертаючи при цьому увагу на високий стрибок;

зупинки м'яча: вдосконалення зупинок м'яча різними способами; *ведення м'яча:* вдосконалення ведення м'яча різними способами; *відволікальні дії (фінти):* вдосконалення фінтів з урахуванням розвитку в учнів рухових якостей; *відбирання м'яча:* відбирання м'яча у підкаті; *вкидання м'яча:* вдосконалення точності і дальності вкидання м'яча; ж*онглювання м'ячем;* *елементи гри воротаря:* вдосконалення техніки ловіння та відбивання, кидків руками та вибивання м'яча ногами, уміння визначати напрямок можливого удару, гри на виходах, швидкої організації атаки, керування грою партнерів по обороні. *індивідуальні дії у нападі:* вдосконалення здатностей та умінь діяти у нападі; *групові дії у нападі:* вдосконалення швидкості організації атак; *командні дії у нападі:* організація швидкого та поступового нападу. *індивідуальні дії у захисті:* вдосконалення здатностей та умінь діяти у захисті; *групові дії у захисті:* підсилення захисту; вдосконалення узгодженості дій в обороні. к*омандні дії у захисті:* організація оборони проти швидкого та поступового нападу.	з*упинки м'яча:* зупинки м'яча різними способами з найменшою витратою часу, на високій швидкості руху; *ведення м'яча:* ведення м'яча різними способами на високій швидкості, змінюючи напрямок і ритм руху, застосовуючи відволікальні дії (фінти); *відволікальні дії (фінти):* вдосконалення фінтів з урахуванням розвитку власних рухових якостей, враховуючи ігрове місце у складі команди; *відбирання м'яча:* відбирання м'яча у підкаті; визначення задуму суперника, що володіє м'ячем; *вкидання м'яча:* вкидання м'яча на точність і дальність, змінюючи відстань до цілі; *жонглювання м'ячем:* жонглювання м'ячем ногою (правою, лівою), стегном (правим, лівим), головою; *елементи гри воротаря:* ловіння та відбивання різних м'ячів, знаходячись у воротах і на виході з воріт; кидки руками та вибивання м'яча ногами на точність і дальність; застосовує несподіване та своєчасне "відкривання", доцільне ведення й обведення, раціональні передачі, ефективні удари; повздовжні, діагональні, середні та довгі передачі; своєчасне "закривання", ефективну протидію веденню, обведенню, передачі, удару; здійснює організацію швидкого та поступового нападу; підсилення захисту за рахунок збільшення кількості гравців, що обороняються; узгоджені дії в обороні; організацію оборони проти швидкого та поступового нападу; визначення напрямку можливого удару; гру на виходах, швидку організацію атаки, керування грою партнерів по обороні (для воротарів). дотримується правил навчальних ігор; правил техніки безпеки під час занять футболом.
7 рік вивчення	
Теоретичні відомості	
Розвиток футболу в Україні та за кордоном. Технічна підготовка юного футболіста. Особливості підготовки дівчат у футболі. Правила гри та арбітраж.	**характеризує** розвиток футболу в Україні та за кордоном, технічну підготовку юного футболіста, особливості підготовки дівчат у футбол,

	основні правила гри та основні засади арбітражу; **виконує** елементи арбітражу під час навчальних ігор.
Вправи з елементами футболу для розвитку фізичних якостей	
Зустрічні і колові естафети з подоланням смуги перешкод, з перенесенням, розстановкою та збиранням предметів, метанням у ціль, кидками та ловінням м'яча, стрибками і бігом у різних поєднаннях; прискорення та ривки з м'ячем; ривки до м'яча з наступним ударом по воротах; стрибки з імітуванням удару головою та ногою; діставання підвішеного м'яча головою та ногою, у стрибку з місця і з розбігу; стрибки з місця і з розбігу з ударами головою чи ногою по м'ячах, підвішених на різній висоті; спортивні ігри гандбол, баскетбол, волейбол, хокей з м'ячем за спрощеними правилами з елементами футболу; удари по футбольному і набивному м'ячах на дальність; кидки набивного м'яча ногою на дальність за рахунок енергійного маху ногою вперед; боротьба за м'яч за допомогою поштовхів; біг з максимальною швидкістю після імітування удару ногою чи головою у стрибку, після подолання перешкод (бар'єр, рів тощо); біг боком і спиною вперед наввипередки; швидкий перехід від бігу спиною вперед на звичайний та ін.; прискорення та ривки з м'ячем на 30-60 м; елементи техніки з наступним ривком і ударом у ціль; футбол у зменшених за чисельністю складах.	володіє технікою виконання вправ; виконує: стрибки з місця і з розбігу з імітуванням удару головою чи ногою по м'ячах, підвішених на різній висоті; рухливі та спортивні ігри за спрощеними правилами з елементами футболу; удари по футбольному і набивному м'ячах на дальність; кидки набивного м'яча ногою на дальність за рахунок енергійного маху ногою вперед; біг з максимальною швидкістю після імітування удару ногою чи головою у стрибку, після подолання перешкод (бар'єр, рів тощо); біг боком і спиною вперед наввипередки; швидкий перехід від бігу спиною вперед на звичайний та ін.; прискорення та ривки з м'ячем на 30-60 м; елементи техніки з наступним ривком і ударом у ціль.
Елементи техніки та дій у нападі і захисті	
Пересування: різні поєднання прийомів пересування з технікою володіння м'ячем; *удари по м'ячу ногою:* вдосконалення точності ударів, уміння розраховувати силу удару; *удари по м'ячу головою:* вдосконалення техніки ударів лобом; *зупинки м'яча:* вдосконалення зупинок м'яча різними способами; *ведення м'яча:* вдосконалення ведення м'яча	виконує: *пересування:* різні прийоми пересування у поєднанні з технікою володіння м'ячем; у*дари по м'ячу ногою:* удари на точність (у ціль, у ворота, партнеру, що рухається); удари по м'ячу з різною траєкторією польоту; *удари по м'ячу головою:* удари лобом у стрибку з активним опором; *зупинки м'яча:* зупинки м'яча різними способами (з найменшою витратою часу, на високій швидкості руху, приводячи м'яч у зручне положення для подальших дій); *ведення м'яча:* ведення м'яча різними способами на високій швидкості, змінюючи напрямок і ритм руху, застосовуючи відволікальні дії (фінти),

різними способами; *відволікальні дії (фінти):* вдосконалення фінтів з урахуванням ігрового амплуа; *відбирання м'яча:* відбирання м'яча у підкаті; *вкидання м'яча:* вдосконалення точності й дальності вкидання м'яча; ж*онглювання м'ячем;* *елементи гри воротаря:* вдосконалення техніки ловіння та відбивання, кидків руками та вибивання м'яча ногами; вдосконалення уміння визначати напрямок можливого удару, гри на виходах, швидкої організації атаки, керування грою партнерів по обороні; *індивідуальні дії у нападі:* вдосконалення здатностей та умінь діяти у нападі; *групові дії у нападі:* вдосконалення швидкості організації атак; *командні дії у нападі:* організація швидкого та поступового нападу; *індивідуальні дії у захисті:* вдосконалення здатностей та умінь діяти у захисті; *групові дії у захисті:* підсилення захисту; вдосконалення узгодженості дій в обороні; к*омандні дії у захисті:* організація оборони проти швидкого та поступового нападу.	контролюючи м'яч і спостерігаючи за ігровою обстановкою; *відволікальні дії (фінти):* фінти, враховуючи ігрове місце у складі команди, в умовах ігрових вправ і навчальних ігор; *відбирання м'яча:* відбирання м'яча у підкаті (визначення моменту для здійснення відбирання м'яча); *вкидання м'яча:* вкидання м'яча партнеру для прийому його ногою й тулубом; вкидання м'яча на точність і дальність, *жонглювання м'ячем:* жонглювання м'ячем ногою, стегном, головою; *елементи гри воротаря:* ловіння та відбивання різних м'ячів, перебуваючи у воротах і на виході з воріт; кидання руками та вибивання м'яча ногами на точність і дальність; застосовує несподіване та своєчасне "відкривання", доцільне ведення й обведення, раціональні передачі, ефективні удари; дії без м'яча і з м'ячем в атаці на різних ігрових місцях; створення чисельної переваги в атаці за рахунок підключення півзахисників та захисників; своєчасне "закривання", ефективну протидію веденню, обведенню, передачі, удару; здійснює поздовжні, діагональні, середні та довгі передачі; організацію швидкого та поступового нападу; взаємодії з партнерами при різній кількості нападників у лініях та між лініями; підсилення захисту за рахунок збільшення кількості гравців, що обороняються; узгоджені дії та взаємопідстрахування при чисельній меншості в обороні; організацію оборони проти швидкого та поступового нападу; перебудову від оборони до початку і розвитку атаки; визначення напрямку можливого удару, гру на виходах, швидку організацію атаки, керування грою партнерів по обороні (для воротарів); дотримується правил навчальних ігор; правил техніки безпеки під час занять футболом.

Орієнтовні навчальні нормативи

Рік навчання	Контрольні навчальні нормативи		Рівні навчальних нормативів			
			низький	середній	достатній	високий
6 рік вивчення	6 ударів на точність одним із вивчених способів у гандбольні або задану половину футбольних воріт з відстані 16,5 м (з-за меж штрафного майданчика) після ведення м'яча	хл	1 або жодного влучного удару	2	3	4-6
		д	жодного влучного удару	1	2	3-6
	6 зупинок м'яча, що опускається, одним із вивчених способів	хл	1 або жодної правильно виконаної зупинки	2	3	4-6
		д	жодної правильно виконаної зупинки	1	2	3-6
	Для воротарів: 6 спроб ловіння м'яча одним із вивчених способів після накидування м'яча партнером	хл	1 або жодної правильно виконаної спроби	2	3	4-6
		д	жодної правильно виконаної спроби	1	2	3-6
7 рік вивчення	5 ударів на точність одним із вивчених способів у гандбольні або задану половину футбольних воріт з відстані 16,5 м (з-за меж штрафного майданчика) після ведення м'яча	хл	1 або жодного влучного удару	2	3	4-5
		д	жодного влучного удару	1	2	3-5
	5 зупинок м'яча, що опускається, одним із вивчених способів	хл	1 або жодної правильно виконаної зупинки	2	3	4-5
		д	жодної правильно виконаної зупинки	1	2	3-5

	Для воротарів: 5 спроб ловіння м’яча одним із вивчених способів після накидування м’яча партнером	хл	1 або жодної правильно виконаної спроби	2	3	4-5
		д	жодної правильно виконаної спроби	1	2	3-5

Орієнтовний перелік обладнання:

(кількість обладнання розраховано на навчальний заклад, який має один комплект класів)

М'ячі футбольні	40 шт.
Фішки	20 шт.
Жилетки футбольні	2х20 шт.
Ворота футбольні (замість них можна використовувати фішки)	2 шт.
Сітки для футбольних воріт	2 шт.
Насос для надування м'ячів	1 шт.
Голки нипельні	5 шт.
Рулетка	1 шт.
Секундомір	1 шт.
Свисток	1 шт.
Комп'ютер	1 шт.
Проектор	1 шт.
Екран	1 шт.
Макет футбольного поля	1 шт.

ПРОГРАМА

для загальноосвітніх навчальних закладів

ХУДОЖНЯ КУЛЬТУРА

10-11класи

Рівень стандарту

УКРАЇНСЬКА ХУДОЖНЯ КУЛЬТУРА (10 клас)

ЗАРУБІЖНА ХУДОЖНЯ КУЛЬТУРА (11 клас)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Школа, що є осередком національної культури, здатна сприяти як становленню національної ідентичності школярів, так і розумінню ними різноманіття сучасних культур.

Розробка змісту навчальної програми з художньої культури здійснювалася відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти в галузі "Естетична культура".

Мета вивчення художньої культури в загальноосвітніх навчальних закладах полягає в особистісному художньо-естетичному розвитку учнів, формуванні у них світоглядних орієнтацій і компетенцій у сфері художньої культури, вихованні потреби у творчій самореалізації та духовному самовдосконаленні в процесі опанування цінностями української та зарубіжної культурно-мистецької спадщини.

Курс художньої культури покликаний вирішити такі головні завдання:

- збагачення емоційно-естетичного досвіду учнів, формування культури почуттів, пробудження особистісно-позитивного ставлення до мистецьких цінностей;
- опанування учнями художньо-практичними вміннями та навичками, формування комплексу художніх компетенцій, що забезпечують здатність керуватися набутими знаннями та вміннями у самостійній діяльності, у процесі самоосвіти;
- розуміння учнями зв'язків мистецтва з природним, соціальним і культурним середовищем життєдіяльності людини, усвідомлення власної причетності до художніх традицій свого народу з одночасним розумінням особливостей інших національних картин світу.
- виховання культури міжнаціонального спілкування через вивчення художніх традицій народів різних країн.

Програма ґрунтується на **принципах** цілісності, наступності, системності та варіативності змісту, органічної єдності національних і загальнолюдських цінностей, діалектичної взаємодії культурологічного та антропологічного підходів ("людина в культурі – культура в людині").

Зміст програми структуровано за вертикально-горизонтальними координатами: у 10-му класі опановується українська художня культура, а в 11-му класі — зарубіжна художня культура.

Виділення української художньої культури, як окремої частини курсу (10-й клас), зумовлено необхідністю збереження національних пріоритетів освіти. Водночас, для органічного поєднання вітчизняних і загальнолюдських цінностей варто робити акцент не на тому, що роз'єднує, а на тому, що об'єднує різні культури, адже через ціннісний вплив мистецтва ефективніше відбувається і національно-патріотичне, і полікультурне виховання.

В 11-му класі зміст систематизовано за видами мистецтва на матеріалах світових взірців, що не вивчались на предметах гуманітарного циклу в попередніх класах.

Змістове наповнення тем передбачає формування в учнів **ціннісно-смислових, загальнокультурних, навчально-пізнавальних та інформаційних компетенцій,** що досягається вивченням шедеврів мистецтва різних епох і народів, а також **комунікативних**, **творчо-діяльнісних і самоосвітніх компетенцій**, що передбачає оволодіння досвідом самостійної творчої діяльності, сприймання цієї діяльності як невід'ємної частки свого життя.

Орієнтовні практичні завдання до тем спрямовані на формування потреби у спілкуванні з творами мистецтва, розвиток творчих здібностей учнів та розширення їхнього *внутрішнього* досвіду, наповненого особистісним смислом. Учитель може їх замінювати, але не відходити від контексту теми, що вивчається.

Особливостями організації навчально-виховного процесу є такі позиції:

1. Розуміння мистецтва – це творчий процес співпереживання та інтерпретації, що носить активно діалогічний характер. Саме *"діалог культур"* дає змогу особистості не тільки прилучитися до вітчизняних і загальнолюдських цінностей, а й самовизначитися у світі культури, включитися в її творення, удосконалюючи насамперед власний духовний світ.
2. На уроці має панувати атмосфера святковості, гармонії й доброзичливості, яка сприяла б передачі аури творів мистецтв та викрешувала б іскру емоційної позитивної енергії, яку можна отримати тільки в мистецтві.
3. Педагог має бути комунікативно виразним, аби учні не тільки розуміли, а й позитивно сприймали як мовлення учителя, так і паралінгвістичний контекст мови (доречність жестів, міміки, зовнішній вигляд тощо) та елементарно володіли цим мистецтвом самі.
4. Уроки художньої культури мають розвивати в учнів почуття успіху від власних досягнень у царині мистецької культури, впевненості в спроможності самостійно вирішувати художні завдання.

Резервний час може використовуватися на тематичне оцінювання, регіональний компонент, узагальнення розділу (теми), відвідування виставок, музеїв тощо.

УКРАЇНСЬКА ХУДОЖНЯ КУЛЬТУРА
10 клас

(17 год. (0,5 год. на тиждень), 1 год. – резервний час)

Зміст навчального матеріалу	*Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів*
РОЗДІЛ І. ХУДОЖНЯ КУЛЬТУРА УКРАЇНИ ВІД НАЙДАВНІШИХ ЧАСІВ ДО КІНЦЯ XVI СТ. (3 год.) **Тема І. Образотворче мистецтво (2 год.)** Зразки образотворчого мистецтва Трипільської та скіфської культури. Мистецтво грецьких міст Північного Причорномор'я. Художня культура Київської Русі: архітектурні споруди, монументальний живопис (мозаїки та фрески), іконопис, книжкова мініатюра. Художня культура польсько-литовської доби. *Орієнтовні практичні завдання:* Виготовлення фрагментів діорами Київ – духовний центр України-Русі" (робота в групах). **Тема 2. Музична і театральна культура (1 год.)** Первісні музичні інструменти. Музична культура античних міст Північного Причорномор'я. Музична культура Київської держави. Стародавня народна творчість: епос, календарно-обрядові та родинно-обрядові пісні. Обрядовий пратеатр (стародавні народні ігри, свята). Мистецтво скоморохів. *Орієнтовні практичні завдання:* Виконання українських народних пісень, народних ігор та обрядів (за вибором). **РОЗДІЛ 2. ХУДОЖНЯ КУЛЬТУРА XVII – XVIII ст. (3 год.)** **Тема 1. Образотворче мистецтво (2 год.)** Художня культура козацької доби. Стиль бароко в українському мистецтві (архітектура, іконопис, портретний живопис, гравюра). Народна картина «Козак Мамай». *Орієнтовні практичні завдання:* Замальовки архітектурних споруд – зразків українського бароко.	**Учень (учениця)** **називає** основні періоди розвитку, художньої культури України, її найхарактерніші явища; **характеризує** національну специфіку українського мистецтва; **порівнює** українську художню культуру минулого і сучасності; **класифікує** складові української художньої культури; **аналізує та інтерпретує** художній зміст творів українського мистецтва; **оцінює** значущість українського мистецтва в розвитку національної культури, у власному житті; **аргументує судження** щодо значущості стародавнього мистецтва у розвитку української культури; **використовує** спеціальну термінологію, набуті знання у процесі художньо-творчої самореалізації; **показує на карті** місцезнаходження культурно-історичних пам'яток України; **уміє** вести дискусію з питань розвитку української художньої культури, самостійно знаходити

Порівняння різних репродукцій народної картини “Козак Мамай”. **Тема 2. Музична і театральна культура (1 год.)** Думи та історичні пісні. Мистецтво кобзарів і лірників. Хоровий концерт та його творці (М.Березовський, А.Ведель, Д.Бортнянський). Збірка «Сад божественних пісень» Г.Сковороди. Шкільний театр, зв’язок із викладанням поетики та риторики. Вертеп. *Орієнтовні практичні завдання:* Виконання живописних чи графічних композицій за мотивами текстів відомих дум або кантів Г.Сковороди. Створення комічної або сатиричної інтермедії у стилі “шкільного театру”.	джерела для збагачення знань у цій царині.
РОЗДІЛ 3. УКРАЇНСЬКА ХУДОЖНЯ КУЛЬТУРА XIX СТ. (4 год.) **Тема 1. Образотворче мистецтво (2 год.)** Архітектура та скульптура (І.Мартос, Л.Позен та ін.). Палацово-паркові комплекси. Живопис і графіка; творчість Т. Шевченка та ін. Декоративно-прикладне мистецтво. *Орієнтовні практичні завдання:* Виконання декоративної композиції в українському стилі (техніка за вибором). **Тема 2. Музична культура (1 год.)** Народна музика: соціально- та родинно-побутові пісні. М.Вербицький: історія створення твору «Ще не вмерла Україна». М.Лисенко – основоположник національної композиторської школи в Україні. *Орієнтовні практичні завдання:* Створення фотоальбому (стенду): “Видатні діячі української музичної культури”, (робота в групах). **Тема 3. Театральна культура (1 год)** Театр корифеїв: представники, репертуар, значення в історії культури. Творчий шлях М.Заньковецької. *Орієнтовні практичні завдання:* Створення кросворду “Театр корифеїв” **РОЗДІЛ 4. УКРАЇНСЬКА ХУДОЖНЯ КУЛЬТУРА XX СТ. (6 год.)**	**Учень (учениця)** **називає** найвидатніших представників української художньої культури – народної і професійної; **характеризує** національну специфіку українського мистецтва, діяльність його представників; **наводить приклади** художніх музеїв, театрів, провідних мистецьких колективів України; **формулює** власне ставлення до української художньої культури; **порівнює** зразки творів різних епох і стилів мистецтва, факти та явища української художньої культури; **класифікує** види і жанри українського мистецтва; **аналізує та інтерпретує** зміст та художньо-мовні особливості творів українського мистецтва;

Тема 1. Образотворче мистецтво (2 год.) Український авангард. Архітектура і скульптура. Живопис і графіка. Основні центри художніх промислів. *Орієнтовні практичні завдання:* Розробка дизайну сучасного інтер'єру шкільного приміщення з використанням українських традицій. **Тема 2. Музична культура (1 год.)** Хорова, вокально-симфонічна і симфонічна музика **(**Л.Ревуцький, Б.Лятошинський. С.Людкевич, М.Скорик, Є.Станкович та ін.). Камерні жанри вокальної та інструментальної музики. Напрями популярної музики. Музичне виконавство. *Орієнтовні практичні завдання:* Підготовка позакласного заходу "Пісенний вернісаж" з творів сучасних українських композиторів. **Тема 3. Театральна культура (1 год.)** Провідні актори та режисери українського театру. Лесь Курбас та ін. Сучасний драматичний, музичний і ляльковий театр. *Орієнтовні практичні завдання:* Підготовка міні-вистави (фрагмент твору українського письменника), декорацій і костюмів, музичного оформлення (колективна робота). **Тема 4. Кіномистецтво (2 год.)** Ігровий кінематограф. Світове значення творчості О.Довженка. "Поетичне кіно". Фольклор – основне джерело розвитку української анімації ("козацький" серіал та ін.) *Орієнтовні практичні завдання:* Упорядкування картотеки "Українське кіномистецтво" (робота в групах). Організація дискусії щодо перегляду українського кінофільму. **Узагальнення (1 год.)**	**оцінює** роль українського народного і професійного мистецтва в розвитку національної культури; **аргументує судження** щодо значущості української художньої спадщини в житті суспільства, у власній життєдіяльності; **використовує** спеціальну термінологію, знання з української художньої культури у процесі художньої самоосвіти; **показує на карті** центри українських художніх промислів; **уміє** виконувати українські народні та авторські пісні, брати участь у народних обрядах, вести дискусію з питань національної художньої культури, самостійно знаходити джерела щодо її розвитку; **пропагує** національну культурно-мистецьку спадщину.

ЗАРУБІЖНА ХУДОЖНЯ КУЛЬТУРА
11 клас
(17 год. (0,5 год. на тиждень), 1 год. — резервний час)

Зміст навчального матеріалу	*Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки*
Розділ І. Візуальні мистецтва (9 год.) **Тема 1. Архітектура світу (1год.)** Перлини готики. Взірці архітектури Бароко. Модерн в архітектурі. Культова арабо-мусульманська архітектура. Храми Індії. Храми Далекого Сходу. *Орієнтовні практичні завдання:* а) самостійно підготувати розповіді на теми: „Вплив творчості Дж.Л.Берніні на європейське мистецтво архітектури ХУІІ-ХУІІІ ст.”; „“Ейфелева вежа – символ Парижа”; “Прага – музей архітектури просто неба”; „Архітектурні стилі мого улюбленого міста”; б) замальовки архітектурних споруд різних стилів; в) проведення конференції на тему: “Образи міста у світовому мистецтві”. г) малюнок фрагментів культових споруд архітектури Близького і Далекого Сходу. **Тема 2. Скульптура – гімн людині (1год.)** Античні скульптори (Мирон, Фідій, Пракситель та ін.). Мікеланджело – втілене відчуття форми (“Оплакування Христа”, „Давид”, „Мойсей”, гробниця Медичі та ін.) *Орієнтовне практичне завдання*: бесіда на тему: „Чому Мікеланджело називали водночас „учнем давніх” і „порушником традицій” ? **Тема 3. Образотворче мистецтво Італії: Епоха „титанів” (1год.)** Леонардо да Вінчі. Живопис як одна з форм втілення всеосяжної геніальної натури митця («Джоконда», «Тайна вечеря»). Рафаель. Зображення чистоти та чарівності	**Учень (учениця) називає** основні твори митців живопису і скульптури (в межах програми); **наводить приклади** архітектурних пам’яток світу (в межах програми**);** **розпізнає** суттєві ознаки декоративно-прикладного мистецтва народів різних країн; **характеризує** стилі архітектури; **класифікує** жанри образотворчого мистецтва; **пояснює** тісний зв’язок творів мистецтва з внутрішнім життям людини; **описує** власні почуття від сприйнятого; **обґрунтовує** власну думку щодо світового значення творів мистецтва; **порівнює** характерні особливості світових пам’яток культури (в межах програми); **аналізує** своєрідність національних ознак образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва; **оцінює** садово-паркове мистецтво як явище, створене за законами гармонії; **розв’язує** творчі завдання, пов’язані з виявленням

жіночого образу, його духовного зв'язку з природою («Сікстинська мадонна», «Прекрасна садівниця»), благородного і духовного спілкування людей (фреска «Афінська школа»), *Орієнтовне практичне завдання*: відвідування музеїв образотворчого мистецтва. **Тема 4. Видатні живописці Іспанії (1год.)** Ель Греко – поєднання візантійських та готичних традицій у творчості. Дієго Веласкес: вершина іспанського живопису ХУІІ ст. Франсиско Гойя – найвизначніший, неперевершений живописець і графік ХІХ ст. Сальвадор Далі – яскравий виразник модерністських течій в культурі ХХ ст. *Орієнтовне практичне завдання*: малюнки у стилі сюрреалізму. **Тема 5. Фламандський і голландський живопис (1год.)** Творчість П.П.Рубенса. Рембрандт – „великий голландець" Жанри (побутовий, портретний, біблійний). *Орієнтовне практичне завдання:* створення „живих сценок" за сюжетами картин. **Тема 6. Російський живопис (1год.)** Історичний живопис (І.Рєпін, В.Суриков, В.Васнєцов). Пейзажний живопис (І.Левітан). Портрети В.Сєрова. Геній М.Врубеля. *Орієнтовне практичне завдання*: складання оповідань за сюжетом картин. **Тема 7. Образотворче мистецтво Далекого Сходу (1год.)** Естетичний феномен китайського живопису. Жанри: портрет, пейзаж, каліграфічне письмо. Символічне навантаження кольору. *Орієнтовне практичне завдання*: малювання тушшю сувоїв; **Тема 8. Декоративно-прикладне мистецтво**	оригінальності, асоціативного мислення тощо; **використовує** особистий емоційний досвід у самостійні творчій діяльності.

Близького Сходу (1год.) Багдадська книжкова мініатюра. Турецьке гончарне мистецтво. Дамаські тканини. Іранське килимарство. *Орієнтовні практичні завдання:* а) малювання орнаменту за східними мотивами (ескіз килима, тканини, книжкової мініатюри, гончарного витвору); б) відвідування музею, де зберігаються зразки арабо-мусульманського мистецтва. **Тема 9. Паркова культура (1год.)** Версаль – зразок Європейського парку. Природні парки Великої Британії. Духовне начало японського ландшафтного саду. Філософія ікебани та чайної церемонії. *Орієнтовне практичне завдання:* а) зробити проект або макет куточку „англійського саду” для шкільного подвір’я; б) підготувати літературний вечір на тему: “Парк як “дійова особа” у творчості видатних письменників”; **Розділ ІІ. Музичне мистецтво (3 год.)** **Тема 1. Європейська музична культура (1 год.)** Відень – центр європейської музичної культури (В.А.Моцарт та ін.) Великі композитори-романтики (Ф.Шопен, Ф.Ліст та ін.). ***Французькі шансоньє.*** *Орієнтовне практичне завдання:* підготовка і проведення вечора „Віденський вальс”. **Тема 2. Музична культура Індії і Далекого Сходу (1 год.)** Індійський танець. Значення поз, жестів, позицій рук (мудра). Китайська опера. *Орієнтовне практичне завдання:* опанування основними позиціями рук індійського танцю.	**Учень (учениця) називає** найвидатніших митців музичного мистецтва (в межах програми); **характеризує** їх творчу спадщину; **класифікує** основні жанри музики; **аналізує** музичну творчість, демонструючи здібність до естетичного співпереживання; **оцінює** внесок митців у світову музичні культуру, розкриваючи свої враження від творів за допомогою виразного мовлення; **спостерігає** почуття насолоди від спілкування з улюбленим музичним

Тема 3. Музичні ритми Америки (1год.) Види і напрями сучасної популярної музики: блюз, джаз, рок- і поп-музика. Видатні музиканти і співаки. *Орієнтовні практичні завдання:* а) спів під караоке пісень видатних американських співаків (Е.Преслі, Л.Мінеллі, Ф.Сінатра та ін.); б) підготовка та проведення „Карнавалу в Ріо" (вивчення основних фігур латиноамериканських танців).	жанром.
Розділ ІІІ. Театральне мистецтво (2 год.) **Тема 1. Японський театр (1год.)** Театр Но: єдність драми, танцю та речитативу. Театр Кабукі. **Тема 2. Російський балет (1год.)** Російський балет. Видатні композитори (П.Чайковський, І.Стравінський та ін.) і виконавці (Г.Павлова, В.Ніжинський, Г.Уланова, М.Плісецька та ін.). *Орієнтовне практичне завдання*: відвідування балетних вистав професійних театрів.	**Учень (учениця) називає** провідні імена з історії театрального мистецтва; **розпізнає** символіку театру; **характеризує** творчість видатних діячів (у межах програми); **пояснює** умовність сценічних прийомів; **формулює** власні враження, отримані під час спілкування з мистецтвом; **аналізує** театр як виразник складних почуттів людини.
Розділ ІV. Кіномистецтво (1год.) **Тема 1. Світове кіномистецтво.(1год.)** Франція – батьківщина мистецтва кіно **(в**идатні режисери, актори). Кіно США. Основні жанри американського кіно (пригодницький, мюзикл, бойовик, фантастика, фільми «жахів», фільми «катастроф» та ін.). *Орієнтовні практичні завдання:* а). „фотопроби" на виконання ролей у екранізації творів французької літератури, що вивчаються за програмою „Зарубіжна література". б). підготувати відеовечір „Зоряний небосхил Голівуду"; в). провести „кінопроби" на виконання ролей (відеозйомка, фотозйомка, перегляд) у екранізації творів американської літератури, що вивчаються за програмою „Зарубіжна література";	**Учень (учениця) називає** основні імена митців кінематографа (в межах програми); **характеризує** основні жанри; **формулює** власний погляд на твори світового кінематографа; **аналізує** творчість найвідоміших кіноакторів і кінорежисерів, убачаючи за мистецтвом життєві цінності.

Розділ V. ПРОСТІР КУЛЬТУРИ І ЗУСТРІЧІ В НЬОМУ (1год.) **Тема 1. Мистецтво – посередник між культурами (узагальнення курсу) (1год.)** Смисл будь-якої культури – її «провідність» щодо інших культур. Зразки взаємопроникнення культур різних національних картин світу. Україна в сучасному мистецькому світовому просторі. *Орієнтовні практичні завдання:* а) сформулювати „Закон культурно плюралізму”, який містив би правила шанобливого ставлення до інших культур; б) самостійно підготувати і провести бесіди, присвячені внеску українських митців у світову духовну культуру; в) підготовка і проведення вечорів на теми: 1) „Щасливим є той, хто тримає в собі декілька світів”; 2) „Гумор різних країн”.	**Учень (учениця) наводить приклади** переосмислення “Сходом” європейських художніх систем і навпаки; **характеризує** внесок українських митців у розвиток культури інших країн; **пояснює** роль мистецьких зв’язків у полікультурному просторі; **формулює** власну позицію щодо культурної значущості творів мистецтва; **дотримується** правил шанобливого ставлення до інших народів.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ПРОГРАМА З ХІМІЇ

для 10–11 класів
загальноосвітніх навчальних закладів

Рівень стандарту

(зі змінами, затвердженими наказом МОН України № 826 від14.07.2016)

2016

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Вступ. Програма призначена для навчання хімії на рівні стандарту у класах суспільно-гуманітарного, філологічного, художньо-естетичного напрямів і у класах фізико-математичного, інформаційно-технологічного і спортивного профілів. Програмою передбачено вивчення хімії металічних і неметалічних елементів і їхніх сполук (10-й клас) і основних класів органічних сполук (11-й клас). Зміст програми базується на знаннях, набутих учнями в основній школі.

Мета навчання хімії на рівні стандарту полягає у формуванні засобами навчального предмета ключових компетентностей учнів, необхідних для соціалізації, творчої самореалізації особистості розуміння природничо-наукової картини світу, вироблення екологічного стилю мислення і поведінки та виховання громадянина демократичного суспільства.

Вивчення хімії спрямоване на виконання таких освітніх, розвивальних і виховних завдань:

- розвиток особистості учня, його природних задатків, інтелекту, пам'яті, здатності до самоосвіти;
- формування наукового світогляду учня на основі засвоєння знань про речовини та їхні перетворення, основні хімічні закони й теорії, методи наукового пізнання в хімії;
- формування життєвої і соціальної компетентностей учня, його екологічної культури, навичок безпечного поводження з речовинами у побуті та на виробництві;
- розкриття ролі хімії в розвитку суспільного господарства та забезпеченні добробуту людини.

Структура навчальної програми. Зміст програми поділяється на два розділи, що присвячені хімії елементів та органічній хімії.

У 10 класі знання неорганічної хімії на якісно новому рівні розкриваються за рахунок вивчення хімії елементів та їхніх сполук. Навчальний матеріал тем «Неметалічні елементи та їхні сполуки», «Металічні елементи та їхні сполуки» розгортається в такій послідовності: положення елемента в періодичній системі → будова атома → фізичні та хімічні властивості простої речовини → фізичні та хімічні властивості сполук (оксиду, гідрату оксиду, сполуки неметалічного елемента з Гідрогеном) → окремі найважливіші сполуки елемента (поширеність у природі, добування, використання).

Зміст курсу хімії 11 класу розроблено з урахуванням відомостей про органічні сполуки, одержаних учнями в основній школі. У ньому посилено дедуктивний підхід і практичне спрямування навчального матеріалу.

У програмі послідовно розкриваються основні змістові лінії хімічної компоненти державного освітнього стандарту. Крім традиційних питань, що стосуються хімічних елементів, речовин і реакцій, належна увага приділяється висвітленню наукового пізнання в хімії, ролі теоретичних і експериментальних досліджень. Матеріал має чітко виражене екологічне спрямування. Екологічна складова у програмі представлена біосферними колообігами Оксигену, Нітрогену, вуглекислого газу, води та такими наслідками впливу діяльності людини на середовище, як парниковий ефект, кислотні дощі, використання органічних речовин у побуті тощо. Належна увага приділяється впливу хімічних чинників на здоров'я людини. Пояснюється згубна дія алкоголю, наркотичних речовин, тютюнокуріння.

У структурі програми виокремлено такі структурні підрозділи, як "Демонстрації", "Лабораторні досліди", "Практичні роботи", "Орієнтовні об'єкти екскурсій".

Кількість годин, відведених на вивчення хімії, відповідає чинним навчальним планам, затвердженим Міністерством освіти і науки України, а саме: 10 кл. – 1год., 11 кл. – 1 год. на тиждень.

Особливості організації навчання. Навчання хімії орієнтується на досягнення державних вимог до рівня загальноосвітньої підготовки учнів. При цьому мається на увазі не лише засвоєння хімічних понять, законів, теорій, а й осмислене використання знань учнями, формулювання ними оцінних суджень, виявлення власного ставлення у різних життєвих ситуаціях.

Перелік вимог зорієнтує вчителя на досягнення мети навчання за кожною темою програми, полегшить планування цілей і завдань уроків, дасть змогу виробити адекватні методичні підходи до проведення навчальних занять, поточного й тематичного оцінювання.

Організації навчання хімії сприятиме використання перевірених шкільною практикою лекційно-семінарської системи, групової роботи, проблемного навчання, дидактичних ігор. Ефективності засвоєння знань сприятиме застосування сучасних інформаційних технологій навчання.

Рекомендації щодо роботи з програмою. Для тематичного оцінювання, а також для повторення, узагальнення, аналізу та коригування знань учнів передбачено резервні години. Розподіл годин у програмі орієнтовний. Учитель може аргументовано вносити зміни до розподілу годин, відведених програмою на вивчення окремих тем, змінювати послідовність вивчення питань у межах теми.

10-й клас

(1 год на тиждень, усього 35 годин із них 5 год — резервних)

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до загальноосвітньої підготовки учнів
2	**Повторення питань курсу хімії основної школи** Найважливіші класи неорганічних сполук. Періодичний закон і періодична система хімічних елементів Д. І. Менделєєва. Будова атома і види хімічного зв'язку.	Учень (учениця) *називає:* - класи неорганічних сполук; - види хімічного зв'язку; *характеризує*: - властивості представників основних класів неорганічних сполук; - будову атома; - види хімічного зв'язку; *складає*: - рівняння реакцій, у тому числі в йонній формі.
14	Тема 1. **Неметалічні елементи та їхні сполуки** Загальна характеристика неметалічних елементів. Неметали як прості речовини. Явище алотропії, алотропні видозміни Оксигену і Карбону. Значення озонового шару для життя організмів на Землі. Поширеність неметалічних елементів у природі, застосування неметалів. Поняття про адсорбцію. Основні фізичні та хімічні властивості неметалів. Сполуки неметалічних елементів з Гідрогеном. Склад, фізичні властивості, добування в лабораторії амоніаку і гідроген хлориду. Взаємодія амоніаку та гідроген хлориду з водою. Солі амонію. Якісна реакція на йони амонію та хлорид-іони. Оксиди неметалічних елементів. Кислотний характер оксидів та гідратів оксидів неметалічних елементів.	Учень (учениця) *називає* : - прості речовини неметалічних елементів, їхні сполуки за сучасною українською номенклатурою; - прості речовини Оксигену і Карбону; - основні природні сполуки неметалічних елементів; *наводить приклади:* - мінеральних добрив; - будівельних матеріалів; *описує* : - роботу вогнегасника; *складає* : - формули сполук неметалічних елементів з Гідрогеном, Оксигеном; - хлоридів, сульфатів, нітратів, карбонатів, солей амонію; - рівняння реакцій, що характеризують основні хімічні властивості неметалічних елементів та їх сполук; *характеризує:* - неметалічні елементи за їх місцем у періодичній системі та будовою атомів; - фізичні та хімічні властивості неметалів, карбон(II) оксиду, карбон(IV) оксиду, сульфур(IV) оксиду, сульфур(VI) оксиду, нітроген(IV) оксиду, сульфатної, нітратної, карбонатної кислот; - практичне значення неметалів та сполук неметалічних елементів, адсорбції; *пояснює:* - колообіг Оксигену, Карбону, Нітрогену, біологічне значення цих елементів; - суть парникового ефекту, адсорбції, алотропії; - причини кислотних дощів;

	Сульфатна кислота і сульфати. Найважливіші природні сульфати, якісна реакція на сульфат-іони. Застосування сульфатної кислоти і сульфатів. Нітратна кислота і нітрати, їх поширеність у природі. Проблема вмісту нітратів у харчових продуктах. Загальні відомості про мінеральні добрива. Раціональне використання добрив та проблеми охорони природи від забруднення продуктами та відходами хімічних виробництв. Роль хімії у розв'язуванні продовольчої проблеми. Карбонатна кислота. Солі карбонатної кислоти, їх поширеність у природі та застосування. Принцип дії вогнегасника. Якісна реакція на карбонат-іони. Будівельні матеріали: скло, цемент, бетон, їх використання. Колообіг Оксигену, Нітрогену, Карбону в природі.	*порівнює:* - взаємодію амоніаку і гідроген хлориду з водою; *експериментально визначає*: - кислоти, вуглекислий газ, хлорид-, сульфат-, карбонат-, нітрат-, амоній-іони; *обґрунтовує:* - застосування сполук неметалічних елементів їхніми властивостями; - роль азотних і фосфорних добрив як джерела мінерального живлення рослин; *оцінює:* - значення виробництва та раціонального використання добрив для розв'язування продовольчої проблеми; - вплив нітратів та чадного газу на здоров'я людини; *висловлює судження:* - про вплив сполук Карбону, Сульфуру та Нітрогену на навколишнє середовище; - про роль озонового шару в атмосфері; *робить висновок*: - про зумовленість властивостей неметалічних елементів та їхніх сполук будовою атомів; - про важливість охорони довкілля від забруднення продуктами та відходами хімічних виробництв; - *дотримується правил* безпечного поводження з неметалами та сполуками неметалічних елементів під час виконання хімічних дослідів.
	Демонстрації: 1. Якісна реакція на хлорид-іони. 2. Добування амоніаку і розчинення його у воді ("фонтан"), випробування розчину фенолфталеїном. 3. Утворення амоній хлориду з амоніаку і гідроген хлориду. 4. Якісна реакція на йони амонію. 5. Спалювання сірки і доведення кислотного характеру утвореного оксиду. 6. Виділення теплоти під час розчинення у воді концентрованої сульфатної кислоти. 7. Водовідбірні властивості концентрованої сульфатної кислоти (дія на цукор і папір). 8. Якісна реакція на сульфат-іони. 9. Добування вуглекислого газу та його перетворення на кальцій карбонат і кальцій гідрогенкарбонат. *Лабораторні досліди:* 1. Ознайомлення зі зразками простих речовин неметалів.	

	2. Виявлення хлорид-іонів у розчині. 3. Виявлення йонів амонію у розчині. 4. Ознайомлення зі зразками природних сполук Сульфуру. 5. Виявлення сульфат-іонів у розчині. 6. Ознайомлення зі зразками нітратів та солей амонію. 7. Ознайомлення зі зразками мінеральних добрив. 8. Дослідження властивостей карбонатів. *Практичні роботи:* № 1. Добування вуглекислого газу. Взаємоперетворення карбонатів і гідрогенкарбонатів.	
14	**Тема 2. Металічні елементи та їхні сполуки** Загальна характеристика металічних елементів за їх положенням у періодичній системі та будовою атомів. Метали – прості речовини. Металічний зв'язок, металічні кристалічні ґратки. Загальні фізичні властивості металів. Поширеність металічних елементів у природі. Загальні хімічні властивості металів. Корозія металів, захист від корозії. Лужні, лужноземельні елементи та Магній. Фізичні та хімічні властивості простих речовин, основний характер їх оксидів та гідроксидів, біологічна роль елементів. Поняття про твердість води (постійну, тимчасову) і методи її усунення (зменшення). Алюміній як хімічний елемент і проста речовина. Фізичні та хімічні властивості алюмінію. Амфотерні властивості алюміній оксиду і алюміній гідроксиду. Ферум як представник металічних елементів	Учень (учениця) *називає* - сполуки металічних елементів за сучасною українською номенклатурою; - основні металічні руди, їх родовища та металургійні виробництва в Україні; *наводить приклади:* - сплавів алюмінію та заліза; *описує:* - поширеність та загальні методи добування металів; - явище корозії; *складає:* - формули оксидів, гідроксидів, солей Натрію, Калію, Кальцію, Магнію, Алюмінію, Феруму; - рівняння реакцій, що характеризують основні хімічні властивості лужних, лужноземельних металів, магнію, алюмінію, заліза; *характеризує:* - металічні елементи за їх місцем у періодичній системі та будовою атома; - фізичні та хімічні властивості лужних, лужноземельних металів, магнію, алюмінію, заліза; *пояснює* - утворення металічного зв'язку; *обґрунтовує:* - причини твердості води та способи її усунення; - застосування металів і сплавів; - роль калійних добрив; - необхідність запобігання корозії металів, охорони середовища у металургійному виробництві; *оцінює* - значення металургії в суспільному господарстві України; *висловлює судження:* - про біологічну роль металічних елементів, у тому числі радіоактивних — Стронцію та Цезію; - про значення твердості води у промисловості

	побічних підгруп. Фізичні та хімічні властивості заліза, сполуки Феруму(II) і Феруму(III). Металічні руди. Загальні методи добування металів. Метали і сплави в сучасній техніці. Застосування алюмінію, заліза та їхніх сплавів. Розвиток металургійних виробництв в Україні. Охорона навколишнього середовища під час виробництва і використання металів.	та побуті, наслідки корозії металів; *робить висновок* - про зумовленість властивостей металів будовою їх атомів; - про важливість охорони довкілля від забруднення продуктами та відходами хімічних виробництв; *дотримується правил* безпеки під час виконання хімічних дослідів.
	Демонстрації: 10. Моделі кристалічних ґраток металів. 11. Взаємодія натрію і кальцію з водою. 12. Взаємодія кальцій оксиду з водою. 13. Усунення твердості води. 14. Зразки сполук Феруму(II) і Феруму(III). 15. Взаємодія заліза з розчинами хлоридної, сульфатної та нітратної кислот. 16. Наслідки корозії металів та засоби захисту металів від корозії. *Лабораторні досліди:* 9. Ознайомлення зі зразками металів. 10. Ознайомлення зі зразками сполук Натрію і Калію. 11. Ознайомлення зі зразками сполук Кальцію, Магнію. 12. Усунення накипу з поверхні побутових приладів. 13. Добування алюміній гідроксиду і доведення його амфотерності. 14. Добування ферум(II) гідроксиду та ферум(III) гідроксиду реакцією обміну. 15. Ознайомлення зі зразками сплавів металів. *Практичні роботи:* № 2. Розв’язування експериментальних задач.	

Орієнтовні об’єкти екскурсій.

Лабораторія аналітичної хімії. Завод із виробництва мінеральних добрив. Магазин (склад) мінеральних добрив. Заводи з виробництва будівельних матеріалів, скла. Виробництво чавуну і сталі. Гірничо-збагачувальний комбінат.

11-й клас

(1 год на тиждень, усього 35 годин із них 5 год — резервних)

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
30	**Тема 1. Органічні сполуки** Теорія як вища форма наукових знань. Теорія хімічної будови органічних сполук О. Бутлерова. Явище ізомерії. Структурна ізомерія, номенклатура насичених вуглеводнів. Багатоманітність органічних сполук, їх класифікація. Органічні речовини в живій природі. Рівні структурної організації органічних речовин. Природні джерела органічних речовин. Природний і супутній нафтовий гази, їх склад, використання. Нафта. Склад, властивості нафти. Продукти перегонки нафти, їх застосування. Детонаційна стійкість бензину. Кам'яне вугілля, продукти його переробки. Основні види палива та їх значення в енергетиці країни. Охорона навколишнього середовища від забруднень під час переробки вуглеводневої	Учень (учениця): *називає:* - найпростіші ізомери парафінів за систематичною номенклатурою; *наводить приклади:* - органічних сполук різних класів; - синтезів органічних сполук на основі вуглеводневої сировини; *формулює:* - основне положення теорії хімічної будови; *класифікує:* - органічні сполуки за будовою карбонового ланцюга, видами карбон-карбонових зв'язків, функціональними групами, рівнями структурної організації; *складає:* - молекулярні та структурні формули найважливіших органічних сполук; *описує:* - склад і властивості нафти, природного газу, кам'яного вугілля: - процес та продукти перегонки нафти і переробки кам'яного вугілля; *характеризує:* - значення органічних речовин для розв'язування сировинної проблеми людства; - значення рівнів організації органічних речовин у живій природі; - природну вуглеводневу сировину як джерело добування органічних сполук; - органічні сполуки як компоненти

	сировини та використанні продуктів її переробки. Синтез органічних сполук різних класів на основі вуглеводневої сировини. Органічні речовини як основа сучасних матеріалів. Пластмаси, синтетичні каучуки, гума, штучні й синтетичні волокна. Органічні сполуки і здоров'я людини. Жири, білки, вуглеводи, вітаміни як компоненти їжі, їх роль в організмі. Харчові добавки, Е-числа. Поняття про синтетичні лікарські засоби (на прикладі аспірину). Шкідливий вплив вживання алкоголю, наркотичних речовин, тютюнокуріння на організм людини. Органічні сполуки в побуті. Поняття про побутові хімікати. Загальні правила поводження з побутовими хімікатами. Мило, його склад, мийна дія. Синтетичні мийні засоби. Органічні розчинники, їх застосування. Попередження забруднення довкілля при використанні органічних речовин у побуті.	їжі; - детонаційну стійкість бензину; *пояснює:* - значення теорії хімічної будови; - причини багатоманітності органічних речовин; *порівнює:* - природні, штучні й синтетичні волокна, пластмаси; - мило і синтетичні мийні засоби; *встановлює:* - причиново-наслідкові зв'язки між складом, будовою, властивостями та застосуванням органічних речовин; *аналізує:* - інформацію про хімічний склад харчових продуктів, синтетичних волокон, пластмас, робить висновок щодо їх придатності для використання; *обґрунтовує:* - біологічну роль органічних сполук; - значення органічної хімії у створенні нових матеріалів, охороні здоров'я, побуті; *оцінює:* - вплив продуктів переробки вуглеводневої сировини, продуктів побутової хімії на навколишнє середовище; *висловлює судження:* - про згубну дію алкоголю, наркотичних речовин, тютюнокуріння на здоров'я; - про роль теорії в системі наукових знань; - про значення синтетичних методів добування органічних речовин; *дотримується* правил безпечного поводження з синтетичними мийними засобами, розчинниками, іншими побутовими хімікатами.
	Демонстрації:	

	1. Моделі молекул вуглеводнів. 2. Модель нафтоперегінної установки. 3. Виявлення властивостей пластмас: відношення до нагрівання, розчинів кислот, лугів, окисників. 4. Витягування ниток зі смоли капрону чи лавсану. 5. Відношення волокон різних видів до розчинів кислот і лугів. 6. Денатурація білка під дією етанолу. 7. Зразки побутових хімікатів. 8. Зразки синтетичних мийних засобів. 9. Зразки органічних розчинників. 10. Розчинність олійної фарби у воді та гасі. *Лабораторні досліди:* 1. Виготовлення моделей молекул парафінів. 2. Ознайомлення зі зразками нафтопродуктів. 3. Ознайомлення зі зразками продуктів коксування вугілля та різних видів палива. 4. Ознайомлення зі зразками пластмас. 5. Ознайомлення зі зразками каучуків. 6. Ознайомлення зі зразками натуральних, штучних і синтетичних волокон. 7. Ознайомлення зі змістом етикеток на харчових продуктах. 8. Ознайомлення зі змістом інструкцій до товарів побутової хімії. 9. Порівняння властивостей мила і синтетичних мийних засобів. *Практичні роботи:* № 1. Видалення забруднень органічного походження з поверхні тканини.

Орієнтовні об’єкти екскурсій.

Підприємства з переробки кам’яного вугілля, природного газу, нафти, виробництва лікарських засобів, штучних і синтетичних волокон, мила, синтетичних мийних засобів, побутових хімікатів.

ПРОГРАМА

для загальноосвітніх навчальних закладів

Англійська мова

10-11 класів

Академічний рівень

АНГЛІЙСЬКА МОВА (академічний рівень)

10-й клас

Сфери спілкування	Тематика ситуативного спілкування	Мовленнєві функції	Засоби вираження	Лінгвістичні компетенції			Соціокультурна компетенція	Загальнонавчальна компетенція
				Лексична	Граматична	Фонетична		

Особистісна **Публічна**	**Моя родина, друзі, я** - стосунки у родині; - стосунки з однолітками; - характер людини **Дозвілля** - спорт; - проведення вільного часу; **Навколишній світ** -люди і природа, - екологічні проблеми; **Наука і технічний прогрес**	- описувати людей, предмети, події, явища; - характеризувати якості особистості, вчинки людей і стосунки між людьми; - висловлювати жаль, співчуття; - порівнювати предмети, дії, вчинки, ситуації, факти, явища; - розповідати про свої захоплення, уподобання; - запитувати та надавати інформацію про явища, події, факти; - пропонувати щось, аргументувати та приймати або відхиляти пропозицію; - висловлювати власні враження, почуття та емоції у зв'язку з почутим, побаченим та прочитаним	Have you ever had …? Let's go to … We could see… I'd rather go to … That sounds … Well, I suppose he must be… Women aren't as …as…. I'm sorry to … Do you drink….? I'm sorry, sir… How do you get there? Where is…? Which street is …? That's the way it goes… Good heavens! Do you think we should…? What are you going to do…? What are you doing …? What about/How about going to…?	Якості особистості Види особистісних стосунків Спортивні події Спортивне обладнання Національні страви Смаки й уподобання Природні катаклізми Види мистецтва Шкільне обладнання Сучасні засоби комунікації Комп'ютерне обладнання, та основні операції	Present/Past/ Future Tenses; Will, going to; Article; Reported Speech; Relative Clauses; Questions Forms; Gerund; Embedded questions; As…as A lot of/a lot Word order: adjectives;	Інтонація форм ввічливості Інтонація розділових запитань Транскрипційні знаки Дифтонги	-знання про правила поведінки та норми етикету в родині; - знання про моделі вербальної та невербальної поведінки підлітків; - знання про особливості навчальної поведінки старшокласників у різних країнах; - знання про звичаї та традиції дозвілля в Україні та англомовних країнах; - знання про історичні та культурні	-вміння коректно сприймати новий досвід та ділитися своїм власним; - працювати ефективно в групові та парній видах роботи; -вміння правильно використовувати словник та граматичний посібник під час самостійної роботи; -уважно слідкувати за презентовани матеріалом та занотовувати важливі факти

МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНЦІЯ

На кінець 10-го класу учні:

Аудіювання	Говоріння		Читання	Письмо
	Монологічне мовлення	Діалогічне мовлення		
-розуміти інформацію як під час безпосереднього спілкування зі співрозмовником, так і опосередкованого, наданого у нормальному темпі аудіо запису(до 4% незнайомих слів та порізнених граматичних явищ) -сприймати найголовніші моменти розмови, диспуту або дискусії;	-вміти без попередньої підготовки послідовно та логічно відповідно до запропонованої мовної ситуації робити розгорнуте повідомлення; -вміти своїми словами передавати зміст почутого або прочитаного у формі опису, розповіді; -давати почутому/прочитаному свою оцінку -робити підготовлене коротке повідомлення ; -вміти стисло розповідати про поджії та висловлювати свою думку; -самостійно добирати додатковий мовний матеріал Обсяг висловлень 18-20 раз	-вміти без попередньої підготовки брати участь в діалозі, вступати в бесіду на відому тему; -вміти підтримати бесіду або дискусію; -вміти коректно реагувати на вимоги, прохання, новини, висловлювати жаль, давати поради; -вміти висловити свою власну ідею, аргументуват її Висловлення кожного — не менше 10 реплік, правильно оформлених у мовному відношенні.	-вміти читати про себе з повним розумінням текстів розмовною мовою; -розуміти нескладні автентичні різнопланові тексти; - розуміти та знаходити необхідну інформацію під час читання адекватно до його цілей Обсяг –1600 друкованих знаків	-вміти написати короткий твір з теми; -вміти написати есе, особисті та офіційні листи, доповіді; -вміти стисло в письмовій формі передати зміст прочитаного чи почутого; Обсяг не менше 18 речень -вміти заповнити формуляр або певний тип анкети; -вміти оформити пункти плану; -вміти робити для себе нотатки

АНГЛІЙСЬКА МОВА (академічний рівень)

11-й клас

Сфери спілкування	Тематика ситуативного спілкування	Мовленнєві функції	Засоби вираження	Лінгвістичні компетенції			Соціокультурна компетенція	Загальнонавчальна компетенція
				Лексична	Граматична	Фонетична		

Особистісна **Публічна** **Освітня**	**Моє місце в світі** -здоровий спосіб життя в родині; -захист прав дитини; -гендерні стосунки. **Дозвілля** - особистісні пріоритети; - відпочинок на природі; - улюблені розваги молоді в Україні та англомовному світі **Мистецтво** -культура і види мистецтва; -видатні митці; -музеї і	- описувати людей, предмети, події, явища; - характеризувати якості особистості, вчинки людей і стосунки між людьми; - висловлювати жаль, співчуття; - порівнювати предмети, дії, вчинки, ситуації, факти, явища; - розповідати про свої захоплення, уподобання; - запитувати та надавати інформацію про явища, події, факти;	In my opinion… I see what you mean. He's sorry to ….. How long have you… …there? Are you…angry/nervous/hungry?-Yes, a bit… It would be best to stay off… I wonder if you can help me? In my opinion we should … Did you have a good holiday? I am fond of…ing If the weather is… they'll go…. Have you been away? Don't worry… Have you got …greatest hits? Why? What happened? What do you mean? What would you like to do…? I have no idea/have a bad idea…	Норми поведінки та спілкування Повсякденна діяльність і типові види відпочинку підлітків Мистецтво Наукова та технічна термінологія Міжнародні організації	Active and Passive Voice; -ing form or infinitive; - Gerundial and Infinitive Constructions - Conditionals I/II/III; -Participle I/II; -Modal verbs; -Reported speech; -Phrasal verbs; -Articles; -Word order; -Word building.	Голосні дифтонгові звуки Наголос та інтонація Наголос Інтонація зацікавленості	- знання про зразки здорового способу життя в Україні та англомовних країнах - знання про толерантне та зацікавлене ставлення до представників англомовної культури; - знання про культурау дозвілля молоді в Україні та англомовних країнах - вміння презентувати Україну в міжнародному контексті; - знання про здатність використовувати різні стратегії для контакту з представника	- знаходити, розуміти і при необхідності передавати нову корисну інформацію - використовувати адекватні матеріали для самостійного вивчення; - усвідомлювати особисті лінгвістичні здібності та недоліки- - обгрунтовувати свої цілі, використовуючи різні мовні стратегії - використовувати допоміжну літературу -розуміти специфічну постановку питання та проблеми, вміння вирішити її за

МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНЦІЯ

На кінець 11-го класу учні:

Аудіювання	Говоріння		Читання	Письмо
	Монологічне мовлення	Діалогічне мовлення		
-вміти вилучати основну інформацію з аудіо уривків на передбачувані побутові сюжети -сприймати основні моменти дискусії (мова співрозмовника чітка нормативна) -брати участь в обговоруваннях./диспутах та дискусіях -розуміти послідовність подій при аудіюванні -прослуховуюси текст, вміти оцінити правдивість інформації -здійснювати необхідні інтеракції в процесі висловлення без зайвих зусиль	-вміти розповісти про себе, про свою родину та друзів; -вміти зробити стислі пояснення до ідеї / плану -вміти висловити свої переконання , думки, згоду або незгоду у відповідь на отриману інформацію4 -вміти зацікавлено обговорювати запропоновані теми Обсяг висловлення - 20 фраз	-вміти знайти та передати пряму/фактичну інформацію та отримати додаткову -вміти досить легко спілкуватися у конструктивних ситуаціях та коротких бесідах -вміти здійснити певні інтеракції без надмірних зусиль- -вміти обмінюватися думками та інформацією на знайомі теми у повсякденних ситуаціях -вміти підтримати бесіду, висловлюючи та захищаючи свою власну точку зору	-читати та розуміти тексти на сучасні теми про життя підлітків, газетні статті про події в світі та в нашій країні, -розуміти висловлення побажань та почуттів в особистих листах -вміти знаходити та вилучати потрібну інформацію з описом подій в гахетних/.журнальних статтях та брошурах Обсяг—1900 друкованих одиниць	-вміти передавати в письмовій формі зміст побаченого/почутого/прочитаного; -вміти письмово обґрунтувати або спростувати певну думку -вміти висловити особисте ставлення до подій, людей, речей,місць -вміти письмово передавати інформацію адекватно цілям, завданням спілкування- Вміти правильно оформляти письмове повідомлення

Час звучання 3-4 хвилини		-вміти здійснити мовлене вий контакт, висловлюючи побажання, сгоду, співчуття Обсяг висловлення-13 реплік		залежно від його форм

ПРОГРАМА

для загальноосвітніх навчальних закладів

Англійська мова

10-11 класів

Профільний рівень

10-й клас

Сфери спілкування	Тематика ситуативного спілкування	Мовленнєві функції	Засоби вираження	Лінгвістичні компетенції			Соціокультурна компетенція	Загальнонавчальна компетенція
				Лексична	Граматична	Фонетична		
Особистісна **Публічна**	**Я, моя сім'я, друзі** (особистість, стосунки з товаришами, взаємодопомога -один день з твого життя; -вирішення конфліктів) **Дозвілля і спорт** (роль спорту в житті суспільства -спортивні змагання; -здоровья та спорт)	— описувати ситуації, аналізувати їхні причини і наслідки; — висловлювати власні припущення, прогнозувати ймовірність подій і наслідків; — описувати події в їхній логічній послідовності, висловлюючи	Should I take some exercise? You oughtn't to drink alcohol!I couldn't speak English, but I can now. You aren't allowed to… Both of us think that… I quite like dancing but =Ann really hates it. Do you enjoy doing sport? Well, I really like watching it but I don't like doing it	Якості особистості. Види особистісних стосунків. Спортивні події. Обладнання для спорту/дозвілля. Національні страви. Смаки, уподобання. Види природних катаклізмів. Жанри живопису. Комп'ютерне обладнання та основні	**Дієслово:** Past Tenses, Present / Past / Perfect Continuous, Future Tenses, структура Will or going to + Infinitive, Used to or would + Infinitive, Conditionals I/II. Фразові дієслова. Verb patterns – *ing* form	Наголос у подвійних словах. Інтонація формального і неформального стилів.	Знання суспільства і культури спільноти або спільнот країни, мова якої вивчається, у межах тематики ситуативного спілкування, пов'язаної з такими аспектами: — повсякденне життя; — умови життя; — міжособистісні стосунки;	уважно стежити за презентованою інформацією; — усвідомлювати мету поставленого завдання; — ефективно співпрацювати під час парної та групової роботи; — активно застосовувати мову, що вивчається; — знаходити, розуміти і при необхідності передавати нову

Освітня	**Харчування** (національна кухня Великобританії та України -здорова та корисна їжа; -погані звички) **Природа і погода** (природні катаклізми -вплив погоди на здоров'я та настрій -захист природи) **Живопис** (відомі художники та їхні твори, відвідування музею, виставки або галереї	и власну точку зору; — знаходити схожі риси та відмінності в культурах різних народів, звичаях і традиціях, стилях життя; — описувати та інтерпретувати реалії рідної та іншомовної культур; — аналізувати явища суспільно-політичного, економічного, культурного життя	very much. You need two hours to phone Linda. She is very talkative. Women aren't as strong as men. Men are stronger than women. Do you drink much tea? No, but I drink a lot of coffee. Do I have to wear something smart? No, you don't. Are we supposed to bring some chocolate? Do you think we should go together? I think we should take a present with	операції. Заклади освіти. Сучасні професії.	verbs; Talking about *likes/dislikes* Expressions of past time *So, because Will* for predictions		— цінності, ідеали, норми поведінки; — соціальні правила поведінки; — ритуальна поведінка; — здатність привести до спільного знаменника рідну й іноземну культури в межах змісту програми; — здатність визначити й використати різні стратегії для контакту з представниками інших культур; — правила вступу до розмови. Правила ввічливості.	інформацію; — сприймати новий досвід (нову мову, нових людей, нові способи поведінки тощо) і застосовувати інші компетенції для того, щоб діяти у специфічній навчальній ситуації (на основі спостереження, здогадки, запам'ятовування тощо); — знаходити, розуміти і при необхідності передавати нову інформацію; — використовувати нові технології.

	-українські митці) **Наука і технічний прогрес** (сучасні засоби комунікації і інформації; -вплив науки на розвиток суспільства) технології) **Шкільне життя** (освіта в Україні й за кордоном) **Робота і професії**	різних країн; — обговорювати перспективи, давати поради, реагувати на поради інших, аргументувати свою точку зору; — вступати в дискусію, привертаючи увагу співрозмовника.	us. Who's the woman in the red dress? That's Ann. She's the one I told you about who overslept and missed the plane home. Poor thing! I think…but she thinks… Mind your manners! Lead the discussion.				Вирази народної мудрості. Використання країнознавчих знань для досягнення порозуміння між об'єктами , які представляють різні соціуми	-вести бесіду за запитанням; -запропонувати дискусію; -пояснити значення слова на англійській мові; -здатність співпраці з викладачем та іншими учнями у різних видах діяльності; -вміння проявити зацікавленість у виконанні завдань різного типу;

МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНЦІЯ

На кінець 10-го класу учні:

Аудіювання	Говоріння		Читання	Письмо
	Монологічне мовлення	Діалогічне мовлення		
-сприймати на слух ключові факти зі сказаного,прочитаного.почутого; — розуміють інформацію як під час безпосереднього спілкування зі співрозмовником, так і опосередкованого (у звукозапису); — розуміють основний зміст текстів відповідно до тематики ситуативного спілкування, виділяючи головну думку/ідею, диференціюючи основні факти і другорядну інформацію; — вибирають необхідну інформацію з прослуханого. Використовують лінгвістичну і контекстуальну здогадку, спираючись на сюжетну лінію чи наочність.	-вільне обговорювання теми загального інтереса з використанням набутих знань; — висловлюються відповідно до певної ситуації або у зв'язку з прочитаним, почутим, побаченим; — описують об'єкти повсякденного оточення, події й види діяльності, в яких учень бере участь; — розповідають про повсякденне життя,	-вміння без попередньої підготовки вступити в бесіду, підтримати бесіду; — спілкуються, дотримуючись основних норм, прийнятих у країнах, мова яких вивчається; — ведуть бесіду з однією чи кількома особами відповідно до комунікативної ситуації в рамках тематики, визначеної програмою; — розширюють запропоновану співбесідником тему розмови, переходять на іншу тему;	— читають (з повним розумінням) тексти, побудовані на знайомому мовному матеріалі; — знаходять необхідну інформацію у текстах різнопланового характеру (значення незнайомих слів розкривається на основі здогадки, малюнка, схожості з рідною мовою, пояснень у коментарі); — переглядають текст чи серію	вміти написати короткий твір з теми; -вміти стисло в письмовій формі передати зміст прочитаного чи почутого; -вміти заповнити формуляр або певний тип анкети; -вміти оформити пункти плану; -вміти робити для себе нотатки — пишуть лист-повідомлення у формі розповіді / опису, висловлюючи свої враження, думки про особи, події,

	про минулу діяльність, про плани на майбутнє, дотримуючись нормативного мовлення; — передають зміст книжки/фільму/ вистави тощо, висловлюючи своє ставлення/враження. Обсяг висловлювання — не менше 20 речень.	— адекватно поводяться у комунікативних ситуаціях, демонструючи мовленнєву поведінку, характерну для носіїв мови; — використовують міміку та жести. Спілкування будується на мовному та мовленнєвому матеріалі, набутому в попередні роки вивчення мови, і відповідає цілям, завданням, умовам спілкування в межах програмної тематики. Висловлювання кожного — не менше 11 реплік, правильно оформлених у мовному відношенні.	текстів з метою пошуку необхідної інформації для виконання певного завдання. Обсяг — не менше 900 друкованих знаків.	об’єкти, явища, факти. Обсяг — не менше 18 речень.

11-й клас

Сфери спілкування	Тематика ситуативного спілкування	Мовленнєві функції	Засоби вираження	Лінгвістичні компетенції	Лінгвістичні компетенції	Лінгвістичні компетенції	Соціокультурна компетенція	Загальнонавчальна компетенція
				Лексична	Граматична	Фонетична		
Особистісна **Публічна**	**Я, моя сім'я, друзі** (батьки і діти; права та обов'язки молоді, толерантність, гуманність, благодійність) **Харчування** (корисна та шкідлива їжа пріоритети, рецепти страв) **Дозвілля**	-описувати життєві події, висловлюючи свою особисту точку зору; описувати проблеми, досягнення, виявляти їхні причини і наслідки; вміти висловити своє емоційне відношення щодо ситуації та з'ясовувати и	-I couldn't live without it! -What do you do for a living? Could you ask my sth? Fancy seeing you again. Oh, well, never mind. — Would you like some help What sort of time do you call this? -Wish you were here?	Мова навчання та класних інструкцій Ведення домашнього господарства. Перспектива на майбутнє навчання. Норми поведінки та спілкування.. Обладнання і персонал. Їжа, напої й закуски.	**Дієслово:** Past Tenses, Future Tenses, Conditionals I/II/III. Систематизація часових форм. The Passive Пряма та непряма мова. Узгодження часів. Підрядні та складносурядні речення.	Вимова чітка для розуміння. Акцент, що відчувається, та помилки у вимові не перешкоджають загальному розумінню.. Під час спілкування може виникати необхідність перепитув	Знання суспільства і культури спільноти або спільнот країни, мова якої вивчається, у межах тематики ситуативного спілкування, пов'язаної з такими аспектами: — повсякденне життя; — умови життя; — міжособисті	— уважно стежити за презентованою інформацією; — усвідомлювати мету поставленого завдання; — ефективно співпрацювати під час парної та групової роботи; -лексично коректно формулювати свої найближчі мрії; — активно

Освітня	(клуби за інтересами; Кіно, театр, телебачення -моя улюблена вистава/фільм) **Мистецтво** (жанри мистецтва; відвідування мистецьких закладів для самоосвіти) **Наука і технічний прогрес** (вплив науково-технічного прогресу на життя людини і довкілля; розвиток науки і техніки в Україні та за	ставлення інших до предмета обговорення; знаходити схожі риси та відмінності в культурах різних народів, звичаях і традиціях, стилях життя; обговорювати перспективи, давати поради, реагувати на поради інших; аргументувати свою точку зору; вступати в	-The real thing? -It'll be good fun -with reference to… How about having…? What's a CV? It's a curriculum vitae. Could you help me with my project some time this week? I'm afraid I can't this week but I might be able to help you next week. In one survey, it was found that ... You'll	Фестивалі. Характеристика фільму / вистави / телепрограми. Види мистецтва. Емоції. Галузі науки. Технічна термінологія (інструкції). Міжнародні організації: ЄС, ООН, Рада Європи. Міжнародні освітні програми. Законодавчі акти. Правова лексика.	Інфінітив. Defining/non-defining clauses **Дієслово:** Verbs of sensation Sequence of Tenses Clause of Purpose Future in the Past Phrasal Verbs **Дієприкметник**: 1, 2. **Прислівник:** *Until / when*. **Прикметник:** *-ed/-ing* endings Складені прикметники Question tags Making predictions	ати та повторювати.	сні стосунки; — цінності, ідеали, норми поведінки; — соціальні правила поведінки; — ритуальна поведінка; — здатність визначити й використати різні стратегії для контакту з представниками інших культур; — правила вступу до розмови. - використання ідеоматичної мови - використанн	застосовувати мову, що вивчається; — знаходити, розуміти і при необхідності передавати нову інформацію; — визначати власні потреби та цілі, організовувати власні стратегії для досягнення цих цілей відповідно до своїх особливостей та здібностей; — сприймати новий досвід (нову мову, нових людей, нові способи поведінки тощо) і застосовувати інші

	кордоном) **Подорож** (подорож по Україні та країнах, мова яких вивчається; -туризм); Шкільне життя (стосунки з товаришами; випускні іспити; міжнародні освітні програми) **Робота і професії** (профорієнтація, престижні професії в Україні та за кордоном, плани на майбутнє)	дискусію, привертаючи увагу співрозмовника; підтримувати дискусію, розгортаючи, уточнюючи, вносячи корективи, у висловлювання співрозмовників або змінюючи тему розмови. висловлювати побажання, демонструвати зацікавленість у предметі	regret speaking to me like that. If you have studied, you'll do well in today's test. If won a lottery, I would move to Hawaii. The man who started Microsoft is now very rich.	Благодійні організації. Норми етикету.	: *Might, going to, will* **Запитання поради та подання поради:** Must / should		я слів, запозичених з інших мов - формування та обґрунтування власної думки мовними засобами щодо досягнення порозуміння з соціолінгвістичних та міжкультурних питань. -Вміння вилучати найважливіші факти життєвих ситуацій -вміня створювати атмосферу відкритості та психологічн	компетенції для того, щоб діяти у специфічній навчальній ситуації (на основі спостереження, здогадки, запам'ятовування тощо); -вміння написати пошукову статтю до газети; - коректно реагувати на несподівані життєві ситуації - засосування адекватних прийомів виконання навчальних завдань; вміння обробляти різнотипові завдання в

		розмови; підводити підсумки обговорення, завершувати розмову, висловлюючи власне ставлення до розглянутої проблеми.					ої готовності до дискутування я у сферах соціопсихологічних, країнознавчих та соціолінгвістичних знань для досягнення порозуміння в межах соціокультурного контексту.	залежності від навчальної ситуації

МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНЦІЯ
На кінець 11- класу учні:

Аудіювання	Говоріння		Читання	Письмо
	Монологічне мовлення	Діалогічне мовлення		

-вилучення ключової інформації з уривку; -знаходження помилок в мові та їх корекція; -— розуміють інформацію як під час безпосереднього спілкування зі співрозмовником, так і опосередкованого (у звукозапису); — розуміють основний зміст текстів відповідно до тематики ситуативного спілкування, виділяючи головну думку/ідею, диференціюючи основні факти і другорядну інформацію; — вибирають необхідну інформацію з прослуханого. -коректний поділ інформації на необхідну та	-обговорення прослуханої радіопередачі; -висловлення жалю та підтримки; -обговорення планів на майбутнє; — висловлюються відповідно до певної ситуації або у зв'язку з прочитаним, почутим, побаченим; — описують об'єкти повсякденного оточення, події й види діяльності, в яких учень бере участь; — розповідають про повсякденне життя, про минулу діяльність, про плани на майбутнє, дотримуючись нормативного мовлення; — передають зміст книжки/фільму/ вистави тощо, висловлюючи своє ставлення/враження. -надання прикладів при веденні дискусії;	-вільно вести діалог етикетного характеру в нестандартних ситуаціях спілкуваня; — спілкуються, дотримуючись основних норм, прийнятих у країнах, мова яких вивчається; — ведуть бесіду з однією чи кількома особами відповідно до комунікативної ситуації в рамках тематики, визначеної програмою; — розширюють запропоновану співбесідником тему розмови, переходять на іншу тему; -дискутування з приводу запропонованих тем обговорення; -знаходження фактично підтвердженої прямої інформаціїї та отримання додаткової інформації;	-читання та відповіді за анкетуванням; -читання з коректним зіставленням головних фактів; — читають (з повним розумінням) тексти, побудовані на знайомому мовному матеріалі; -читання тексту,поєднуючи уривки за змістом; -стилістичний розбір тексту; -дослідження стилю автора; — знаходять необхідну інформацію у текстах різнопланового характеру (значення незнайомих слів розкривається на основі здогадки, малюнка, схожості з рідною мовою, пояснень у коментарі); — переглядають текст чи серію текстів	-написання короткого тематичного повідомлення; -опис міста/селища.місцевості; -написаня закінчення запропьтнованої розповіді; — заповнюють анкету тощо; — пишуть поздоровлення, запрошення, оголошення; — пишуть записку-повідомлення для друга / члена сім'ї; — пишуть лист-повідомлення у формі розповіді/опису, висловлюючи свої враження, думки про особи, події, об'єкти, явища, факти. -написання висновку дослідженного матеріалу; -написання маршруту слідування до певного місця призначення; - викладення версії

другорядну ; -занотовування за розмовляючим, вилучення головної йдеї; -прослуховування для синхронного перекладу. Використовують лінгвістичну і контекстуальну здогадку, спираючись на сюжетну лінію чи наочність.	-захист рефератфв/повідомлень с наступним диспутом з певної теми. Обсяг висловлювання — не менше 24 речень.	— адекватно поводяться у комунікативних ситуаціях, демонструючи мовленнєву поведінку, характерну для носіїв мови; – використовують міміку та жести. - вміло реагувати на репліки співрозмовника Спілкування будується на мовному та мовленнєвому матеріалі, набутому в попередні роки вивчення мови, і відповідає цілям, завданням, умовам спілкування в межах програмної тематики. Висловлювання кожного — не менше 12 реплік, правильно оформлених у мовному відношенні.	з метою пошуку необхідної інформації для виконання певного завдання. Обсяг — не менше 1100 друкованих знаків.	інтерв’ю в письмовій формі; пишуть лист/статтю до газети. Обсяг — не менше 20 речень.

ПРОГРАМА

для загальноосвітніх навчальних закладів

Німецька мова

10-11 класів

Академічний рівень

10 клас

С ф	Тематика	Мовленнєв	Засоби	Лінгвістичні компетенції		Загальнонав

	ситуативного спілкування	**і функції**	**вираження**	**Лексична**	**Граматична**	**Фонетична**		**чальна компетенція**

Особистісна	**Я, моя сім'я, друзі** (особистість, стосунки з товаришами, взаємодопомога)	- описувати ситуації, аналізувати їхні причини і наслідки; - висловлювати власні припущення,	Diese Übung kann man entweder in Gruppenarbeit oder allein machen. Kommst du mit auf den Sportplatz? – Nein, ich habe viel zu tun.	Якості особистості Види особистісних стосунків Спортивні події Обладнання для спорту/дозвілля	**Іменник**: Систематизація відмінювання іменників. **Дієслово**: Дієслово *lassen*. Дієприкметник	Удосконалення знань, навичок і вмінь набутих у попередні роки навчання	**Знання суспільства і культури спільноти або спільнот країни, мова якої вивча-ється, у**	• розрізняти і продукувати незнайомі звуки • розуміти і зв'язувати

Освітня Публічна	**Дозвілля і спорт** (роль спорту в житті суспільства) **Харчування** (національна кухня Німеччини і України) **Природа і погода** (природні катаклізми) **Живопис** (відомі художники та їхні твори, відвідування музею, виставки або галереї) **Наука і технічний**	прогнозувати ймовірність подій і наслідків; - описувати події в їхній логічній послідовності, висловлюючи власну точку зору; - знаходити схожі риси та відмінності в культурах різних народів, звичаях і традиціях, стилях життя; - описувати та інтерпретувати реалії рідної та іншомовної культур; - аналізувати явища	Wie stehst du zum Sport? – Sport ist gesund/fantastisch/blöd/ interessiert mich nicht. Wenn ich Sport mache, fühle ich mich ... Wenn ich ... brauche, lasse ich mich in/bei ... beraten. Wie viele Kalorien haben folgende Lebensmittel? Was sind die Nationalgerichte in Deutschland/in der Ukraine? – In Deutschland/In der Ukraine isst man entweder ... oder ... Waldbrände zerstören viel Wald.	Національні страви Смаки, уподобання Види природних катаклізмів Жанри живопису Комп'ютерне обладнання та основні операції Заклади освіти Сучасні професії	*Partizip* I. Минулий час (*Plusquamperfekt*). **Прикметник**: Відмінювання прикметників на *-a, -e.* **Займенник**: Вказівний займенник *solch*. **Речення**: Умовні підрядні речення (*Konditionalsätze*) зі сполучником *wenn*. Складносурядні речення зі сполучниками *entweder ... oder, nicht ... sondern*. Речення з		**межах тематики ситуативного спілкування, пов'язаної з такими аспектами:** • **повсякденне життя** • **умови життя** • **міжособистісні стосунки** • **цінності, ідеали, норми поведінки** • **соціальні правила поведінки** • **ритуальна поведінка**	незнайомі звукові відрізки • слухати і розуміти звуковий потік і сприймати його як осмислений ряд фонетичних елементів • уважно стежити за презентованою інформацією • усвідомлювати мету поставленого завдання; • ефективно співпрацювати під час парної та групової роботи

МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНЦІЯ

На кінець 10-го класу учні:

Аудіювання	Говоріння		Читання	Письмо
	Монологічне мовлення	Діалогічне мовлення		
-розуміти інформацію як під час безпосереднього спілкування зі співрозмовником, так і опосередкованого, наданого у нормальному темпі аудіо запису(до 4% незнайомих слів та порізнених граматичних явищ) -сприймати найголовніші моменти розмови, диспуту або дискусії;	-вміти без попередньої підготовки послідовно та логічно відповідно до запропонованої мовної ситуації робити розгорнуте повідомлення; -вміти своїми словами передавати зміст почутого або прочитаного у формі опису, розповіді; -давати почутому/прочитаному свою оцінку -робити підготовлене коротке повідомлення ; -вміти стисло розповідати про поджії та висловлювати свою думку; -самостійно добирати	-вміти без попередньої підготовки брати участь в діалозі, вступати в бесіду на відому тему; -вміти підтримати бесіду або дискусію; -вміти коректно реагувати на вимоги, прохання, новини, висловлювати жаль, давати поради; -вміти висловити свою власну ідею, аргументуват її Висловлення кожного — не менше 10 реплік, правильно оформлених у мовному відношенні.	-вміти читати про себе з повним розумінням текстів розмовною мовою; -розуміти нескладні автентичні різнопланові тексти; - розуміти та знаходити необхідну інформацію під час читання адекватно до його цілей Обсяг –1600 друкованих знаків	-вміти написати короткий твір з теми; -вміти написати есе, особисті та офіційні листи, доповіді; -вміти стисло в письмовій формі передати зміст прочитаного чи почутого; Обсяг не менше 18 речень -вміти заповнити формуляр або певний тип анкети; -вміти оформити пункти плану; -вміти робити для себе нотатки

	додатковий мовний матеріал Обсяг висловлень 18-20 раз			

Німецька мова (академічний профіль) 11 клас

С ф	Тематика	Мовленнєві	Засоби	Лінгвістичні компетенції		Загальнона

	ситуативного спілкування	**функції**	**вираження**	**Лексична**	**Граматична**	**Фонетична**		**вчальна компетенція**

	Моя родина, друзі, я • **права та обов'язки молоді** • **толерантне ставлення до оточуючих** Відпочинок і дозвілля • **улюблені розваги та хобі молоді в німець-комовних крїнах та в Україні** • **особисті пріоритети** Культура харчування Людина та довкілля • **міжнародні організації по захисту довкілля** • **участь в акціях по захиту навколишнього середовища** Молодіжна культура	- описувати людей, предмети, події, явища; - характеризувати якості особистості, вчинки людей і стосунки між людьми; - висловлювати жаль, співчуття; - порівнювати предмети, дії, вчинки, ситуації, факти, явища; - розповідати про свої захоплення, уподобання; - запитувати та надавати інформацію про явища, події, факти; - пропонувати щось, аргументувати та приймати або відхиляти пропозицію;	Ich würde ... / Du würdest ... / ... Würdest du ... / Würden Sie ...? ... ist gegründet / ... worden. Ich weiß nicht / ..., ob ... Seit ich ..., ... ich ... Jens will ..., obwohl ... . Ich ..., deswegen ... Er / Sie ..., trotzdem ... er / sie ... Nie und nimmer! Das kommt gar nicht in Frage! Das ist kaum zu glauben! Das macht nichts! Vielleicht ist es besser ...	Норми поведінки та спілкування Типові види відпочинку підлітків Заклади громадського харчування Обладнання і персонал Їжа, напої й закуски Молодіжні об'єднання Молодіжні субкультури Фестивалі Характеристика фільму / вистави / телепрограми	**Дієслово**: Описова форма кон'юнктива *würde* + Infinitiv (*Konditionalis I)* Пасивна форма дієслів (*Passiv Perfekt*) **Речення**: з'ясувальні підрядні речення зі сполучником *ob*; підрядне часу зі сполучником *seit*; допустові підрядні речення зі сполучниками *obwohl, deswegen, trotzdem*	Удосконалення знань, навичок і вмінь набутих у попередні роки навчання	- зразки здорового способу життя в Україні та німецькомовних країнах - толерантне та зацікавлене ставлення до представників німецькомовної культури; - стилі життя молоді в Україні та німецькомовних країнах; - порівняльна характеристика цінностей та норм поведінки в Україні та сучасному німецькомовному світі; - громадянська освіта молоді в Україні та німецькомовних країнах;	• активно застосовувати мову, що вивчається • **використовувати адекватні матеріали для самостійного вивчення** • **знаходити, розуміти і при необхідності передавати нову інформацію** • **організовувати й застосовувати засоби навчання для самоосвіти визначати**

МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНЦІЯ

На кінець 11-го класу учні:

Аудіювання	Говоріння		Читання	Письмо
	Монологічне мовлення	Діалогічне мовлення		
-вміти вилучати основну інформацію з аудіо уривків на передбачувані побутові сюжети -сприймати основні моменти дискусії (мова співрозмовника чітка нормативна) -брати участь в обговореннях./диспутах та дискусіях -розуміти послідовність подій при аудіюванні -прослуховуюси текст, вміти оцінити правдивість інформації	-вміти розповісти про себе, про свою родину та друзів; -вміти зробити стислі пояснення до ідеї / плану -вміти висловити свої переконання , думки, згоду або незгоду у відповідь на отриману інформацію4 -вміти зацікавлено обговорювати запропоновані теми Обсяг висловлення - 20 фраз	-вміти знайти та передати пряму/фактичну інформацію та отримати додаткову -вміти досить легко спілкуватися у конструктивних ситуаціях та коротких бесідах -вміти здійснити певні інтеракції без надмірних зусиль- -вміти обмінюватися думками та інформацією на знайомі теми у повсякденних ситуаціях	-читати та розуміти тексти на сучасні теми про життя підлітків, газетні статті про події в світі та в нашій країні, -розуміти висловлення побажань та почуттів в особистих листах -вміти знаходити та вилучати потрібну інформацію з описом подій в гахетних/.журнальних статтях та брошурах	-вміти передавати в письмовій формі зміст побаченого/почутого/прочитаного; -вміти письмово обґрунтувати або спростувати певну думку -вміти висловити особисте ставлення до подій, людей, речей,місць -вміти письмово передавати інформацію адекватно цілям, завданням спілкування-

-здійснювати необхідні інтеракції в процесі висловлення без зайвих зусиль Час звучання 3-4 хвилини		-вміти підтримати бесіду, висловлюючи та захищаючи свою власну точку зору -вміти здійснити мовлене вий контакт, висловлюючи побажання, сгоду, співчуття Обсяг висловлення-13 реплік	Обсяг—1900 друкованих одиниць	Вміти правильно оформляти письмове повідомлення залежно від його форм

ПРОГРАМА

для загальноосвітніх навчальних закладів

Німецька мова
як друга іноземна

10-11 класів

Профільний рівень

НІМЕЦЬКА МОВА (друга іноземна)
10-й клас (шостий рік навчання)

Сфери спілкування	Тематика ситуативного спілкування	Мовленнєві функції	Засоби вираження	Лінгвістичні компетенції			Соціокультурна компетенція	Загальнонавчальна компетенція
				Лексична	Граматична	Фонетична		
Особистісна	**Стиль життя** (здоровий спосіб життя, (улюблені книги, письменники, літературні герої) **Засоби масової інформації Музика Німеччина** (країна і люди)	— описувати людей, предмети, дії, явища, самопочуття, події; — характеризувати якості особистості, вчинки людей; — порівнювати предмети, дії, вчинки; — розповідати про свої захоплення, уподобання; — запитувати та надавати інформацію про явища, події, факти; — аргументувати свій вибір, точку зору, власну думку;	Interessieren Sie sich für Theater nicht? — Doch! Laute Musik mag ich nicht. Darüber müssen wir diskutieren. Wer ist dafür? Wer ist dagegen? Ich mag klassische Musik. Ich spiele in einer Band. Was Interessantes/Neues liest du? Mein Lieblingsbuch/ Lieblingsdichter ist ... Die Hauptperson, die (welche) ... gefällt mir gut/ gefällt mir nicht.	Повсякденні дії. Громадські розваги та види дозвілля. Активний відпочинок. Кореспонденція. Літературні жанри. Періодичні видання.	**Іменник:** Іменники іншомовного походження. **Дієслово:** Інфінітивний зворот *um ... zu* + Infinitiv. **Прикметник:** Субстантивація прикметників. **Займенник:** Відносні займенники. **Прислівник:** Займенникові прислівники.	Удосконалення знань, навичок і вмінь, набутих у попередні роки навчання.	Знання культури спільноти або спільнот країни, мова якої вивчається, у межах тематики ситуативного спілкування, пов’язаної з такими аспектами: — повсякденне життя; — умови життя; — міжособистісні стосунки; — норми поведінки;	— уважно стежити за презентованою інформацією; — усвідомлювати мету поставленого завдання; — ефективно співпрацювати під час парної та групової роботи; — активно застосовувати мову, що вивчається; — знаходити,

Публічна **Освітня**	**Україна** (країна і люди) **Шкільне життя** (школи за кордоном та в Україні)	— розпитувати з метою роз'яснення і уточнення інформації та надання необхідних відповідей; — пропонувати щось та приймати або відхиляти пропозицію; — висловлювати свої враження, почуття та емоції; — надавати схвальну/несхвальну оцінку подіям, ситуаціям, вчинкам і діям; — просити і давати пораду, пояснення, допомогу; — коментувати статистичні дані.	Manchmal treffe ich mich mit meinen Freunden, um in die Bibliothek/ins Konzert zu gehen. Welches Gebirge? — Das Gebirge, durch das die Weser fließt. Der Vater arbeitet viel, damit die Kinder besser leben. Du brauchst ..., um... zu...		**Речення:** Підрядні означальні речення. Підрядні речення мети.		— соціальні правила поведінки; — здатність використати різні стратегії для контакту з представниками інших культур; — вживання та вибір привітань; — вживання та вибір форм звертання; — вживання та вибір вигуків. Правила ввічливості. Вирази народної мудрості.	розуміти і при необхідності передавати нову інформацію.

11-й клас (сьомий рік навчання)

Сфери спілкування	Тематика ситуативного спілкування	Мовленнєві функції	Засоби вираження	Лінгвістичні компетенції			Соціокультурна компетенція	Загальнонавчальна компетенція
				Лексична	Граматична	Фонетична		
Особистісна	**Я, моя сім'я, друзі** (автобіографія) **Природа і погода** (навколишнє середовище, охорона довкілля) **Засоби масової інфо**рмації (телебачення і радіо, програми,	— описувати людей, предмети, дії, явища, самопочуття, події; — характеризувати якості особистості, вчинки людей і стосунки між людьми; — висловлювати власне ставлення до поведінки, вчинків, думок, позицій інших людей; — порівнювати предмети, дії, вчинки, ситуації, факти, явища; — розповідати про свої захоплення, уподобання, ідеали, спосіб життя, мрії, аргументуючи власний вибір; — запитувати та надавати інформацію про явища, події, факти;.	Kommst du mit auf den Sportplatz?— Nein ich habe viel zu tun. Sport ist gesund/ fantastisch/ interessiert mich nicht. Wenn ich Sport mache, fühle ich mich ... Wie viele Kalorien haben Spaghetti? Borstsch ist eine ukrainische Spezialität. Was sind die Nationalgerichte in Deutschland/in der Ukraine? .	Особисті дані. Природні ресурси. Види радіо- і телепрограм. Течії молодіжної культури. Клуби і товариства. Відомі вчені. Винахідники і винаходи. Пам'ятки культури..	**Іменник:** Систематизація. **Дієслово:** Дієслово *lassen*. Дієприкметник (Partizip I). **Прикметник:** Систематизація. **Займенник:** Систематизація. **Прислівник:** Ступені порівняння. v.	Удосконалення знань, навичок і вмінь, набутих у попередні роки навчання.	Знання культури спільноти або спільнот країни, мова якої вивчається, у межах тематики ситуативного спілкування, пов'язаної з такими аспектами: — повсякденне життя; — умови життя; — міжособистісні стосунки; — цінності, ідеали, норми поведінки;	— уважно стежити за презентованою інформацією; — усвідомлювати мету поставленого завдання; — ефективно співпрацювати під час парної та групової роботи; — активно застосовувати мову, що вивчається;.

Сфери спілкування	Тематика ситуативного спілкування	Мовленнєві функції	Засоби вираження	Лінгвістичні компетенції			Соціокультурна компетенція	Загальнонавчальна компетенція
				Лексична	Граматична	Фонетична		
Публічна **Освітня**	ведучі, улюблена радіо-/телепередача) **Молодіжна** культура (зовнішність, захоплення, молодіжні організації, клуби, табори) **Наука і технічний прогрес** **Німеччина** (великі міста, пам'ятки культури) **Робота і професія** (професії, вибір професії)	— аргументувати свій вибір, точку зору, власну думку; — розпитувати з метою роз'яснення і уточнення інформації та надання необхідних відповідей; — пропонувати щось та приймати або відхиляти пропозицію; — висловлювати своє враження, почуття та емоції у зв'язку з почутим, побаченим, прослуханим (сумнів, подив, стурбованість, радість тощо); — надавати схвальну / несхвальну оцінку подіям, ситуаціям, вчинкам і діям; — просити і надавати пораду, пояснення, допомогу; — коментувати статистичні дані; — коментувати та оцінювати події, факти, явища; — аргументувати свою точку зору, позицію у дискусії.	Waldbrände zerstören viel Wald. Hurrikane zerstören Häuser. Auf dem Bild ist ein Junge zu sehen. Ich habe keine Ahnung vom Computer. Er sitzt den ganzen Tag am Computer. Als ich am Bahnhof ankam, war der Zug gerade abgefahren.	Характеристики роботи і професій. Фактори впливу на вибір професії.	. **Числівник:** Систематизація. **Речення:** Умовні підрядні речення. Складносурядні речення. Речення з конструкціями: *haben/sein + zu* + Infinitiv.		— здатність використати різні стратегії для контакту з представниками інших культур; — вживання та вибір привітань; — вживання та вибір форм звертання; — вживання та вибір вигуків; — правила вступу до розмови. Правила ввічливості. Вирази народної мудрості.	—— використовувати адекватні матеріали для самостійного вивчення; — знаходити, розуміти і при необхідності передавати нову інформацію; — використовувати нові технології.

МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНЦІЯ

На кінець 11-го класу учні:

Аудіювання	Говоріння		Читання	Письмо
	Монологічне мовлення	Діалогічне мовлення		
— розуміють інформацію як під час безпосереднього спілкування зі співрозмовником, так і опосередкованого (у звукозапису); — розуміють основний зміст текстів відповідно до тематики ситуативного спілкування; — вибирають необхідну інформацію з прослуханого. Використовують лінгвістичну і контекстуальну здогадку, спираючись на сюжетну лінію чи наочність.	— висловлюють свої переконання, думки, згоду або незгоду тощо у відповідь на отриману інформацію; — роблять стислі пояснення до плану або ідеї; — розповідають історії, сюжет книжки/фільму тощо і висловлюють своє ставлення/враження. Обсяг висловлювання — не менше 18 речень.	— спілкуються, дотримуючись основних норм, прийнятих у країнах, мова яких вивчається; — ведуть бесіду з однією чи кількома особами в межах певної ситуації спілкування, а також, використовуючи інформацію з прочитаного, почутого, побаченого; — беруть участь у діалогах різних типів, обмінюючись інформацією, висловлюючи свою думку, враження,	— читають (з повним розумінням) тексти, побудовані на знайомому мовному матеріалі; — знаходять необхідну інформацію у текстах різнопланового характеру (значення незнайомих слів розкривається на основі здогадки, малюнка, схожості з рідною мовою, пояснень у коментарі). Обсяг — 700 друкованих знаків.	— передають в письмовій формі зміст почутого, прочитаного, побаченого; — письмово передають інформацію адекватно цілям, завданням спілкування, правильно оформлюючи повідомлення залежно від його форми; — описують предмет, особу, події, явища, об’єкти (в межах 18 речень).

		ставлення щодо конкретних фактів, подій, явищ, пропозицій; — беруть участь у дискусії, аргументуючи свою точку зору. Спілкування будується на мовному та мовленнєвому матеріалі, набутому за попередні роки вивчення мови, і відповідає цілям, завданням, умовам спілкування в межах програмної тематики. Висловлення кожного — не менше 10 реплік, правильно оформлених у мовному відношенні.		

ПРОГРАМА

для загальноосвітніх навчальних закладів

ІНОЗЕМНА МОВА

як друга іноземна

10-11 класів

рівень стандарту

АНГЛІЙСЬКА МОВА (друга іноземна)
10-й клас (шостий рік навчання)

Сфери спілкування	Тематика ситуативного спілкування	Мовленнєві функції	Засоби вираження	Лінгвістичні компетенції			Соціокультурна компетенція	Загальнонавчальна компетенція
				Лексична	Граматична	Фонетична		
Особистісна	**Стиль життя** (здоровий спосіб життя, розваги, друзі по листуванню) **Шкільна бібліотека** (улюблені книги, письменники, літературні герої)	— описувати людей, предмети, дії, явища, самопочуття, події; — характеризувати якості особистості, вчинки людей; — порівнювати предмети, дії, вчинки; — розповідати про свої захоплення, уподобання; — запитувати та надавати інформацію про явища, події, факти; — аргументувати свій вибір, точку зору, власну думку;	A great shot, Nick. Well done! You are playing very well today. Do we have to meet early? I hate getting up early on Saturday. Are you going to come tomorrow? Of course, I am. She is as...as... Can you...? Could you...? Are you allowed to go to bed when you like? —	Повсякденні дії. Громадські розваги та види дозвілля. Активний відпочинок. Кореспонденція. Літературні жанри. Робота в бібліотеці. Періодичні видання. Рубрики. Музичні жанри, інструменти. Географічні поняття, види ландшафтів. .	**Модальні дієслова, модал**ьні вирази: *to be allowed to*, *to let/ make smb do*. **Іменник:** злічувані та незлічувані. *So do I* *Neither... nor...* *Either... or…* *as ... as*. Непрямі запитання. Пряма мова та непряма мова. Passive Voice, Past Perfect Continuous.	Інтонація реплік погодження. Інтонація складного речення. Інтонація реплік поради та висловлення почуттів.	Знання культури спільноти або спільнот країни, мова якої вивчається, у межах тематики ситуативного спілкування, пов’язаної з такими аспектами: — повсякденне життя; — умови життя; — міжособистісні стосунки;	— уважно стежити за презентованою інформацією; — усвідомлювати мету поставленого завдання; — ефективно співпрацювати під час парної та групової роботи; — активно застосовувати мову, що вивчається;

АНГЛІЙСЬКА МОВА (друга іноземна)
10-й клас (шостий рік навчання)

Сфери спілкування	Тематика ситуативного спілкування	Мовленнєві функції	Засоби вираження	Лінгвістичні компетенції			Соціокультурна компетенція	Загальнонавчальна компетенція
				Лексична	Граматична	Фонетична		
Публічна **Освітня**	**Засоби масової інформації** **Музика** (музичні стилі, композитори, музиканти, відвідування концертів) **Великобританія** (країна і люди) **Україна** (країна і люди) **Шкільне життя** (школи за кордоном та в Україні)	— розпитувати з метою роз'яснення і уточнення інформації та надання необхідних відповідей; — пропонувати щось та приймати або відхиляти пропозицію; — висловлювати свої враження, почуття та емоції; — надавати схвальну/несхвальну оцінку подіям, ситуаціям, вчинкам і діям; — просити і давати пораду, пояснення, допомогу; — коментувати статистичні дані.	— They let me do what I want. The film is produced by British team. It' made of plastic. This letter will be sent tomorrow. This joke made me laugh. I had been running so I was out of breath when I got home.	Типи шкіл. Навчальний персонал. Система оцінювання.			— норми поведінки; — соціальні правила поведінки; — здатність використати різні стратегії для контакту з представниками інших культур; — вживання та вибір привітань; — вживання та вибір форм звертання; — вживання та вибір вигуків. Правила ввічливості. Вирази народної мудрості.	— знаходити, розуміти і при необхідності передавати нову інформацію.

НІМЕЦЬКА МОВА (друга іноземна)
10-й клас (шостий рік навчання)

Сфери спілкування	Тематика ситуативного спілкування	Мовленнєві функції	Засоби вираження	Лінгвістичні компетенції			Соціокультурна компетенція	Загальнонавчальна компетенція
				Лексична	Граматична	Фонетична		
Особистісна	**Стиль життя** (здоровий спосіб життя, розваги, друзі по листуванню) **Шкільна бібліотека** (улюблені книги, письменники, літературні герої) **Засоби масової інформації**	— описувати людей, предмети, дії, явища, самопочуття, події; — характеризувати якості особистості, вчинки людей; — порівнювати предмети, дії, вчинки; — розповідати про свої захоплення, уподобання; — запитувати та надавати інформацію про явища, події, факти; — аргументувати свій вибір, точку зору, власну думку;	Interessieren Sie sich für Theater nicht? — Doch! Laute Musik mag ich nicht. Darüber müssen wir diskutieren. Wer ist dafür? Wer ist dagegen? Ich mag klassische Musik. Ich spiele in einer Band. Was Interessantes/Neues liest du? Mein Lieblingsbuch/ Lieblingsdichter ist ... Die Hauptperson, die (welche) ... gefällt mir gut/ gefällt mir nicht.	Повсякденні дії. Громадські розваги та види дозвілля. Активний відпочинок. Кореспонденція. Літературні жанри. Робота в бібліотеці. Періодичні видання. Рубрики. Музичні жанри, інструменти. Географічні поняття, види ландшафтів. Типи шкіл. Навчальний персонал. Система оцінювання.	**Іменник:** Іменники іншомовного походження. **Дієслово:** Інфінітивний зворот *um ... zu* + Infinitiv. **Прикметник:** Субстантивація прикметників. **Займенник:** Відносні займенники. **Прислівник:** Займенникові прислівники.	Удосконалення знань, навичок і вмінь, набутих у попередні роки навчання.	Знання культури спільноти або спільнот країни, мова якої вивчається, у межах тематики ситуативного спілкування, пов’язаної з такими аспектами: — повсякденне життя; — умови життя; — міжособистісні стосунки; — норми поведінки;	— уважно стежити за презентованою інформацією; — усвідомлювати мету поставленого завдання; — ефективно співпрацювати під час парної та групової роботи; — активно застосовувати мову, що вивчається;

НІМЕЦЬКА МОВА (друга іноземна)
10-й клас (шостий рік навчання)

Сфери спілкування	Тематика ситуативного спілкування	Мовленнєві функції	Засоби вираження	Лінгвістичні компетенції			Соціокультурна компетенція	Загальнонавчальна компетенція
				Лексична	Граматична	Фонетична		
Публічна **Освітня**	**Засоби масової інформації** **Музика** (музичні стилі, композитори, музиканти, відвідування концертів) **Німеччина** (країна і люди) **Україна** (країна і люди) **Шкільне життя** (школи за кордоном та в Україні)	— розпитувати з метою роз'яснення і уточнення інформації та надання необхідних відповідей; — пропонувати щось та приймати або відхиляти пропозицію; — висловлювати свої враження, почуття та емоції; — надавати схвальну/несхвальну оцінку подіям, ситуаціям, вчинкам і діям; — просити і давати пораду, пояснення, допомогу; — коментувати статистичні дані.	Manchmal treffe ich mich mit meinen Freunden, um in die Bibliothek/ins Konzert zu gehen. Welches Gebirge? — Das Gebirge, durch das die Weser fließt. Der Vater arbeitet viel, damit die Kinder besser leben. Du brauchst ..., um... zu...	.	**Речення:** Підрядні означальні речення. Підрядні речення мети.	.	; — соціальні правила поведінки; — здатність використати різні стратегії для контакту з представниками інших культур; — вживання та вибір привітань; — вживання та вибір форм звертання; — вживання та вибір вигуків. Правила ввічливості. Вирази народної мудрості.	— знаходити, розуміти і при необхідності передавати нову інформацію.

ФРАНЦУЗЬКА МОВА (друга іноземна)
10-й клас (шостий рік навчання)

Сфери спілкування	Тематика ситуативного спілкування	Мовленнєві функції	Засоби вираження	Лінгвістичні компетенції			Соціокультурна компетенція	Загальнонавчальна компетенція
				Лексична	Граматична	Фонетична		
Особистісна	**Стиль життя** (здоровий спосіб життя, розваги, друзі по листуванню) **Шкільна бібліотека** (улюблені книги, письменники, літературні герої) **Засоби масової інформації**	— описувати людей, предмети, дії, явища, самопочуття, події; — характеризувати якості особистості, вчинки людей; — порівнювати предмети, дії, вчинки; — розповідати про свої захоплення, уподобання; — запитувати та надавати інформацію про явища, події, факти; — аргументувати свій вибір, точку зору, власну думку; —	Etre absolument pour ou contre. Pour ma part. En ce qui me concerne; pas possible; c’est pas vrai; je suis impressionné. Pour préparer un repas il faut. Parfois je mets la table. Tout d’abord je mets... Après les cours je dois... On garde les traditions de nos parents. Je crois que... Je suis d’accord.	Повсякденні дії. Громадські розваги та види дозвілля. Активний відпочинок. Кореспонденція. Літературні жанри. Робота в бібліотеці. Періодичні видання. Рубрики. Музичні жанри, інструменти. Географічні поняття, види ландшафтів. Типи шкіл. Навчальний персонал. Система оцінювання.	Неозначений прикметник *tout*. Минулі часи Passé Composé, Imparfait. Заперечення з Jamais Plus... Дієслова групи *prendre*. Ступені порівняння прикметників і прислівників. Займенники *en, y*.	Інтонація розповідних, питальних, складносурядних речень. Поглиблення знань про особливості французької вимови, поділ речень на ритмічні групи. Транскрипція.	Знання культури спільноти або спільнот країни, мова якої вивчається, у межах тематики ситуативного спілкування, пов’язаної з такими аспектами: — повсякденне життя; — умови життя; — міжособистісні стосунки; — норми поведінки; — соціальні правила поведінки;	— уважно стежити за презентованою інформацією; — усвідомлювати мету поставленого завдання; — ефективно співпрацювати під час парної та групової роботи; — активно застосовувати мову, що вивчається;

ФРАНЦУЗЬКА МОВА (друга іноземна)
10-й клас (шостий рік навчання)

Сфери спілкування	Тематика ситуативного спілкування	Мовленнєві функції	Засоби вираження	Лінгвістичні компетенції			Соціокультурна компетенція	Загальнонавчальна компетенція
				Лексична	Граматична	Фонетична		
Публічна **Освітня**	**Музика** (музичні стилі, композитори, музиканти, відвідування концертів) **Франція** (країна і люди) **Україна** (країна і люди) **Шкільне життя** (школи за кордоном та в Україні)	— розпитувати з метою роз'яснення і уточнення інформації та надання необхідних відповідей; — пропонувати щось та приймати або відхиляти пропозицію; — висловлювати свої враження, почуття та емоції; — надавати схвальну/несхвальну оцінку подіям, ситуаціям, вчинкам і діям; — просити і давати пораду, пояснення, допомогу; — коментувати статистичні дані.	Je ne suis pas d'accord. A mon avis, je suis sûr, je suis surpris, je m'étonne, je pratique le sport, je fais du sport. Le monde de francophonie c'est... Etre francophone c'est... Le climat est varié. Au sud il est. Il faut lutter contre la pollution. Après les classes je fréquente les cercles de... Aller en avion...	.		Інтонація .	— здатність використати різні стратегії для контакту з представниками інших культур; — вживання та вибір привітань; — вживання та вибір форм звертання; — вживання та вибір вигуків. Правила ввічливості. Вирази народної мудрості.	— знаходити, розуміти і при необхідності передавати нову інформацію.

ІСПАНСЬКА МОВА (друга іноземна)
10-й клас (шостий рік навчання)

Сфери спілкування	Тематика ситуативного спілкування	Мовленнєві функції	Засоби вираження	Лінгвістичні компетенції			Соціокультурна компетенція	Загальнонавчальна компетенція
				Лексична	Граматична	Фонетична		
Особистісна	**Стиль життя** (здоровий спосіб життя, розваги, друзі по листуванню) **Шкільна бібліотека** (улюблені книги, письменники, літературні герої) **Засоби масової інформації**	— описувати людей, предмети, дії, явища, самопочуття, події; — характеризувати якості особистості, вчинки людей; — порівнювати предмети, дії, вчинки; — розповідати про свої захоплення, уподобання; — запитувати та надавати інформацію про явища, події, факти; — аргументувати свій вибір, точку зору, власну думку; — розпитувати з метою роз'яснення і уточнення інформації та надання необхідних відповідей;	— En mi opinión... — Me parece... — Vale la pena practicar algún deporte. — No estoy de acuerdo. — No tienes razón... ¿Qué te gusta más el cine o el teatro? Me da igual. Superdivertido. Aconsejo... Oye, ¡qué buena idea! Vale. Me	Повсякденні дії. Громадські розваги та види дозвілля. Активний відпочинок. Кореспонденція. Літературні жанри. Робота в бібліотеці. Періодичні видання. Рубрики. Музичні жанри, інструменти. Географічні поняття, види ландшафтів. Типи шкіл. Навчальний персонал. Система оцінювання.	**Дієслово:** Узгодження дієслівних часів Presente de Subjuntivo. **Іменник:** ряд складних за формою іменників. **Прикметник:** ступені порівняння прикметників. **Прийменник:** *por*, *para*, *contra*, *entre*, *sobre*. **Прислівник:** ступені порівняння прислівників.).	Удосконалення слуховимовних та інтонаційних навичок. Інтонація речень з альтернативними запитаннями.	Знання культури спільноти або спільнот країни, мова якої вивчається, у межах тематики ситуативного спілкування, пов'язаної з такими аспектами: — повсякденне життя; — умови життя; — міжособистісні стосунки; — норми поведінки; —	— уважно стежити за презентованою інформацією; — усвідомлювати мету поставленого завдання; — ефективно співпрацювати під час парної та групової роботи; — активно застосовувати мову, що вивчається; —

ІСПАНСЬКА МОВА (друга іноземна)
10-й клас (шостий рік навчання)

Сфери спілкування	Тематика ситуативного спілкування	Мовленнєві функції	Засоби вираження	Лінгвістичні компетенції			Соціокультурна компетенція	Загальнонавчальна компетенція
				Лексична	Граматична	Фонетична		
Публічна **Освітня**	**Засоби масової інформації** **Музика** (музичні стилі, композитори, музиканти, відвідування концертів) **Іспанія** (країна і люди) **Україна** (країна і люди) **Шкільне життя** (школи за кордоном та в Україні)	— пропонувати щось та приймати або відхиляти пропозицію; — висловлювати свої враження, почуття та емоції; — надавати схвальну/несхвальну оцінку подіям, ситуаціям, вчинкам і діям; — просити і давати пораду, пояснення, допомогу; — коментувати статистичні дані.	encantaría, pero (es que)... No puedo, es que... No es así. Ha salido bien, mal. Es justo, no es justo. Estás equivocando. Es imposible, nada de eso.	.	**Дієслово:** **Займенник:** присвійні займенники (слабка та сильна форми).	Удосконалення.	— здатність використати різні стратегії для контакту з представниками інших культур; — вживання та вибір привітань; — вживання та вибір форм звертання; — вживання та вибір вигуків. Правила ввічливості. Вирази народної мудрості.	—— знаходити, розуміти і при необхідності передавати нову інформацію.

МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНЦІЯ

На кінець 10-го класу учні:

Аудіювання	Говоріння		Читання	Письмо
	Монологічне мовлення	Діалогічне мовлення		
— розуміють інформацію як під час безпосереднього спілкування зі співрозмовником, так і опосередкованого (у звукозапису); — розуміють основний зміст короткого повідомлення; — розуміють основний зміст прослуханих текстів різного характеру, які побудовані на засвоєному матеріалі.	— логічно і послідовно, відповідно до навчальної ситуації роблять розгорнуте повідомлення в межах тематики, визначеної програмою; — передають зміст прочитаного або почутого у формі розповіді, опису; — дають оцінку прочитаному або почутому; — роблять підготовлене повідомлення, самостійно добираючи матеріал і використовуючи додаткові відомості. Обсяг висловлювання — не менше 16 речень.	— спілкуються, дотримуючись основних норм, прийнятих у країнах, мова яких вивчається; — беруть участь у діалозі, обмінюючись інформацією на основі прочитаного, почутого, побаченого, висловлюючи при цьому свою думку. Спілкування будується на мовному та мовленнєвому матеріалі, набутому в попередні роки вивчення мови, і відповідає цілям, завданням, умовам спілкування в межах програмної тематики. Висловлення кожного — не менше 9 реплік, правильно оформлених у мовному відношенні.	— читають (з повним розумінням) тексти, побудовані на знайомому мовному матеріалі; — знаходять необхідну інформацію у текстах різнопланового характеру (значення незнайомих слів розкривається на основі здогадки, малюнка, схожості з рідною мовою, пояснень у коментарі). Обсяг — 600 друкованих знаків.	— письмово передають інформацію адекватно цілям, завданням спілкування, правильно оформлюючи повідомлення залежно від його форми; — описують предмет, особу, події, явища, об’єкти (в межах 16 речень).

АНГЛІЙСЬКА МОВА (друга іноземна)
11-й клас (сьомий рік навчання)

Сфери спілкування	Тематика ситуативного спілкування	Мовленнєві функції	Засоби вираження	Лінгвістичні компетенції			Соціокультурна компетенція	Загальнонавчальна компетенція
				Лексична	Граматична	Фонетична		
Особистісна **Публічна**	**Стиль життя** (здоровий спосіб життя, розваги, друзі по листуванню) **Шкільна бібліотека** (вибір книг для читання, улюблений письменник /книга/ літературний герой) **Засоби масової інформації** (преса)	— описувати людей, предмети, дії, явища, самопочуття, події; — характеризувати якості особистості, вчинки людей і стосунки між людьми; — висловлювати власне ставлення до поведінки та вчинків людей; — порівнювати предмети, дії, вчинки, ситуації, факти, явища; — розповідати про свої захоплення, уподобання, ідеали та спосіб життя; — запитувати та надавати інформацію про явища, події, факти; — аргументувати свій вибір, точку зору, власну думку;	Are you OK, Mark? You look worried. What a beautiful view. I'm having a great time. Look! I can see her. Rob likes school. However, he doesn't like mathematics. Are you nervous? Yes, a bit. How long have you lived there? I'm not sure you are right. If the weather is fine we'll go for a walk. I'll help you as soon as I'm free.	Повсякденні дії. Громадські розваги та види дозвілля. Активний відпочинок. Кореспонденція. Літературні жанри. Робота в бібліотеці. Періодичні видання. Рубрики. Музичні жанри/інструменти. Географічні поняття. Типи шкіл. Правила поведінки.	**Дієслово:** стверджувальна, питальна форми дієслів в Present Perfect (Active, Passive), Past Perfect, Conditional I, Інфінітив. **Модальні дієслова, модальні вирази:** *may*, *might*. **Непряма мова:** стверджувальні речення; накази та прохання.	Особливості інтонації.	Знання культури спільноти або спільнот країни, мова якої вивчається, у межах тематики ситуативного спілкування, пов'язаної з такими аспектами: — повсякденне життя; — умови життя; — міжособистісні стосунки; — норми поведінки; — соціальні правила поведінки;	— уважно стежити за презентованою інформацією; — усвідомлювати мету поставленого завдання; — ефективно співпрацювати під час парної та групової роботи; — активно застосовувати мову, що вивчається; —.

АНГЛІЙСЬКА МОВА (друга іноземна)
11-й клас (сьомий рік навчання)

Сфери спілкування	Тематика ситуативного спілкування	Мовленнєві функції	Засоби вираження	Лінгвістичні компетенції			Соціокультурна компетенція	Загальнонавчальна компетенція
				Лексична	Граматична	Фонетична		
Особистісна **Освітня**	**Музика** (музичні стилі, композитори, музиканти, виконавці, відвідування концерту) **Великобританія** (географічне положення, клімат, населення) **Україна** (географічне положення, клімат, населення) **Шкільне життя** (школи в Україні та за кордоном)	— розпитувати з метою роз'яснення і уточнення інформації та надання необхідних відповідей; — пропонувати щось та приймати або відхиляти пропозицію; — висловлювати свої враження, почуття та емоції у зв'язку з почутим, побаченим, прослуханим (сумнів, подив, стурбованість, радість тощо); — надавати схвальну / несхвальну оцінку подіям, ситуаціям, вчинкам і діям; — просити і давати пораду, пояснення, допомогу.	What would you like to do tonight? — I have no idea / I have a bad idea. In my opinion we should protect animals. I expect him to meet you soon. That's brilliant! He had done it by 6 yesterday. The letter has been written by Helen. Please, forgive me. Never mind.	.	**Сполучники:** *if*, *when*, *as soon as*, *till*, *until*, *etc*.		— здатність використати різні стратегії для контакту з представниками інших культур; — вживання та вибір привітань; — вживання та вибір форм звертання; — вживання та вибір вигуків; — правила вступу до розмови. Правила ввічливості. Вирази народної мудрості.	— знаходити, розуміти і при необхідності передавати нову інформацію; — використовувати нові технології.

НІМЕЦЬКА МОВА (друга іноземна)
11-й клас (сьомий рік навчання)

Сфери спілкування	Тематика ситуативного спілкування	Мовленнєві функції	Засоби вираження	Лінгвістичні компетенції			Соціокультурна компетенція	Загальнонавчальна компетенція
				Лексична	Граматична	Фонетична		
Особистісна **Публічна**	**Стиль життя** (здоровий спосіб життя, розваги, друзі по листуванню) **Шкільна бібліотека** (вибір книг для читання, улюблений письменник /книга/ літературний герой) **Засоби масової інформації** (преса))	— описувати людей, предмети, дії, явища, самопочуття, події; — характеризувати якості особистості, вчинки людей і стосунки між людьми; — висловлювати власне ставлення до поведінки та вчинків людей; — порівнювати предмети, дії, вчинки, ситуації, факти, явища; — розповідати про свої захоплення, уподобання, ідеали та спосіб життя; — запитувати та надавати інформацію про явища, події, факти;	Ich hätte gerne ... Was willst du Konkretes tun? Wann sehen die meisten Jugendlichen fern? Ist Fernsehen schädlich? Ich sehe meistens am Abend fern. Ich finde, dass ... Am liebsten sehe ich ... , weil ... Was kommt jeden Tag im Fernsehen? Stell mal das Radio an! Statt Radio zu hören, solltest du ... Du siehst toll aus! Was hast du denn gemacht? Ich habe ... Kilo abgenommen/zugenommen.	Повсякденні дії. Громадські розваги та види дозвілля. Активний відпочинок. Кореспонденція. Літературні жанри. Робота в бібліотеці. Періодичні видання. Рубрики. Музичні жанри/інструменти. Географічні поняття. Типи шкіл. Правила поведінки.	**Іменник:** Систематизація. **Дієслово:** Умовний спосіб (Konjunktiv II). Інфінітивні звороти: *statt ... zu* + Infinitiv; *ohne ... zu* + Infinitiv. **Прикметник:** Особливі форми ступенів порівняння. **Займенник:** систематизація. **Прислівник:** Ступені порівняння. **Числівник:** Систематизація. **Речення:** Підрядні речення місця зі сполучниками.	Удосконалення знань, навичок і вмінь, набутих у попередні роки навчання.	Знання культури спільноти або спільнот країни, мова якої вивчається, у межах тематики ситуативного спілкування, пов'язаної з такими аспектами: — повсякденне життя; — умови життя; — міжособистісні стосунки; — норми поведінки; — соціальні правила поведінки;	— уважно стежити за презентованою інформацією; — усвідомлювати мету поставленого завдання; — ефективно співпрацювати під час парної та групової роботи; — активно застосовувати мову, що вивчається;

НІМЕЦЬКА МОВА (друга іноземна)
11-й клас (сьомий рік навчання)

Сфери спілкування	Тематика ситуативного спілкування	Мовленнєві функції	Засоби вираження	Лінгвістичні компетенції			Соціокультурна компетенція	Загальнонавчальна компетенція
				Лексична	Граматична	Фонетична		
Освітня	**Музика** (музичні стилі, композитори, музиканти, виконавці, відвідування концерту) **Німеччина** (географічне положення, клімат, населення) **Україна** (географічне положення, клімат, населення) **Шкільне життя** (школи в Україні та за кордоном)	— аргументувати свій вибір, точку зору, власну думку; — розпитувати з метою роз'яснення і уточнення інформації та надання необхідних відповідей; — пропонувати щось та приймати або відхиляти пропозицію; — висловлювати свої враження, почуття та емоції у зв'язку з почутим, побаченим, прослуханим (сумнів, подив, стурбованість, радість тощо); — надавати схвальну / несхвальну оцінку подіям, ситуаціям, вчинкам і діям; — просити і давати пораду, пояснення, допомогу.	. Sie sprach Deutsch besser, als wir erwartet hatten. Je führer du anfängst, desto besser wird das Resultat. Entschuldigen Sie, wie komme ich zu ... Gehen Sie an der Post vorbei und dann gleich wieder rechts. Was ist für dich bei einem Beruf wichtig? — Meine Erwartungen an dem Beruf sind ... Ich möchte ... werden. Weiteres zu meiner Person finden Sie in meinem Lebenslauf.	.			— здатність використати різні стратегії для контакту з представниками інших культур; — вживання та вибір привітань; — вживання та вибір форм звертання; — вживання та вибір вигуків; — правила вступу до розмови. Правила ввічливості. Вирази народної мудрості	— уважно стежити за презентованою інформацією; — усвідомлювати мету поставленого завдання; — ефективно співпрацювати під час парної та групової роботи; — активно застосовувати мову, що вивчається;— знаходити, розуміти і при необхідності передавати нову інформацію; — використовувати нові технології.

ФРАНЦУЗЬКА МОВА (друга іноземна)
11-й клас (сьомий рік навчання)

Сфери спілкування	Тематика ситуативного спілкування	Мовленнєві функції	Засоби вираження	Лінгвістичні компетенції			Соціокультурна компетенція	Загальнонавчальна компетенція
				Лексична	Граматична	Фонетична		
Особистісна	**Стиль життя** (здоровий спосіб життя, розваги, друзі по листуванню) **Шкільна бібліотека** (вибір книг для читання, улюблений письменник /книга/ літературний герой) **Засоби масової інформації** (преса))	— описувати людей, предмети, дії, явища, самопочуття, події; — характеризувати якості особистості, вчинки людей і стосунки між людьми; — висловлювати власне ставлення до поведінки та вчинків людей; — порівнювати предмети, дії, вчинки, ситуації, факти, явища; — розповідати про свої захоплення, уподобання, ідеали та спосіб життя; — запитувати та надавати інформацію про явища, події, факти;	Ça m'étonne. Effectivement. Je préfère... J'aime lire les romans... Je suis stupéfait. Il est amoureux. Je suis fou de qn. Ma musique préférée est... Il est defendu de... Il incarne le personnage de... Je suis deçu. Ce qui me plaît c'est... La façon dont tu travailles. Il a gagné mon cœur Si on mange mal on risque de... Je voudrais être en correspondance.	Повсякденні дії. Громадські розваги та види дозвілля. Активний відпочинок. Кореспонденція. Літературні жанри. Робота в бібліотеці. Періодичні видання. Рубрики. Музичні жанри/інструменти. Географічні поняття. Типи шкіл. Правила поведінки.	Пасивна форма дієслів. Простий минулий час Passé Simplé. Відносні складні займенники. Відносні займенники *qui, Que, dont, où.* Неозначений займенник. Простий майбутній час. Вживання теперішнього часу після *si*.	Інтонація розповідних, питальних, складносурядних речень. Поглиблення знань про особливості французької вимови, поділ речень на ритмічні групи. Транскрипція.	Знання культури спільноти або спільнот країни, мова якої вивчається, у межах тематики ситуативного спілкування, пов'язаної з такими аспектами: — повсякденне життя; — умови життя; — міжособистісні стосунки; — норми поведінки;	— уважно стежити за презентованою інформацією; — усвідомлювати мету поставленого завдання; — ефективно співпрацювати під час парної та групової роботи; — активно застосовувати мову, що вивчається;

ФРАНЦУЗЬКА МОВА (друга іноземна)
11-й клас (сьомий рік навчання)

Сфери спілкування	Тематика ситуативного спілкування	Мовленнєві функції	Засоби вираження	Лінгвістичні компетенції			Соціокультурна компетенція	Загальнонавчальна компетенція
				Лексична	Граматична	Фонетична		
Публічна **Освітня**	**Музика** (музичні стилі, композитори, музиканти, виконавці, відвідування концерту) **Франція** (географічне положення, клімат, населення) **Україна** (географічне положення, клімат, населення) **Шкільне життя** (школи в Україні та за кордоном)	— аргументувати свій вибір, точку зору, власну думку; — розпитувати з метою роз'яснення і уточнення інформації та надання необхідних відповідей; — пропонувати щось та приймати або відхиляти пропозицію; — висловлювати свої враження, почуття та емоції у зв'язку з почутим, побаченим, прослуханим (сумнів, подив, стурбованість, радість тощо); — надавати схвальну / несхвальну оцінку подіям, ситуаціям, вчинкам і діям; — просити і давати пораду, пояснення, допомогу.	. Le systeme d'enseignement en... La numération des classes est... La superficie. Le pays est baigné par... La population compte. Le climat est. La salle de spectacle est. En ce qui concerne ... On prend cette information.	.		.	; — соціальні правила поведінки; — здатність використати різні стратегії для контакту з представниками інших культур; — вживання та вибір привітань; — вживання та вибір форм звертання; — вживання та вибір вигуків; — правила вступу до розмови. Правила ввічливості. Вирази народної мудрості	— знаходити, розуміти і при необхідності передавати нову інформацію; — використовувати нові технології.

ІСПАНСЬКА МОВА (друга іноземна)
11-й клас (сьомий рік навчання)

Сфери спілкування	Тематика ситуативного спілкування	Мовленнєві функції	Засоби вираження	Лінгвістичні компетенції			Соціокультурна компетенція	Загальнонавчальна компетенція
				Лексична	Граматична	Фонетична		
Особистісна	**Стиль життя** (здоровий спосіб життя, розваги, друзі по листуванню) **Шкільна бібліотека** (вибір книг для читання, улюблений письменник /книга/ літературний герой) **Засоби масової інформації** (преса) **Музика** (музичні стилі, композитори, музиканти, виконавці, відвідування концерту)	— описувати людей, предмети, дії, явища, самопочуття, події; — характеризувати якості особистості, вчинки людей і стосунки між людьми; — висловлювати власне ставлення до поведінки та вчинків людей; — порівнювати предмети, дії, вчинки, ситуації, факти, явища; — розповідати про свої захоплення, уподобання, ідеали та спосіб життя; — запитувати та надавати інформацію про явища, події, факти;.	Lo que yo propongo es..., Bueno, pero me parece que... Cuando tengo tiempo libre lo más que me gusta hacer es... Muchos mis amigos de colegio se dedican a... ¿Te atrae coleccionar sellos? ¿Comparten tus amigos tu afición? Eso me da mucha lástima. Lo siento mucho. Me alegro... Me alegra... Me pone triste... Me pongo triste... Sueño con... .	Повсякденні дії. Громадські розваги та види дозвілля. Активний відпочинок. Кореспонденція. Літературні жанри. Робота в бібліотеці. Періодичні видання. Рубрики. Музичні жанри/інструменти. Географічні поняття. Типи шкіл. Правила поведінки.	**Дієслово:** Узгодження часів (Modo Indicativo, Pretérito Imperfecto de Subjuntivo, Potencial Simple). Підрядні умовні речення I типу. **Дієслівні конструкції:** *iniciar a* + Infinitivo*, principar a* + Infinitivo*, tener* + Participio*, seguir* + Gerundio*, continuar* + Gerundio. Дієслова індивідуального дієслова- відмінювання в Pretérito Indefinido.	Удосконалення слуховимовних та інтонаційних навичок.	Знання культури спільноти або спільнот країни, мова якої вивчається, у межах тематики ситуативного спілкування, пов’язаної з такими аспектами: — повсякденне життя; — умови життя; — міжособистісні стосунки; — норми поведінки; — соціальні правила поведінки;	— уважно стежити за презентованою інформацією; — усвідомлювати мету поставленого завдання; — ефективно співпрацювати під час парної та групової роботи; — активно застосовувати мову, що вивчається; — знаходити, розуміти і при необхідності передавати нову інформацію;.

ІСПАНСЬКА МОВА (друга іноземна)
11-й клас (сьомий рік навчання)

Сфери спілкування	Тематика ситуативного спілкування	Мовленнєві функції	Засоби вираження	Лінгвістичні компетенції			Соціокультурна компетенція	Загальнонавчальна компетенція
				Лексична	Граматична	Фонетична		
Публічна **Освітня**	**Іспанія** (географічне положення, клімат, населення) **Україна** (географічне положення, клімат, населення) **Шкільне життя** (школи в Україні та за кордоном)	— аргументувати свій вибір, точку зору, власну думку; — розпитувати з метою роз'яснення і уточнення інформації та надання необхідних відповідей; — пропонувати щось та приймати або відхиляти пропозицію; — висловлювати свої враження, почуття та емоції у зв'язку з почутим, побаченим, прослуханим (сумнів, подив, стурбованість, радість тощо); — надавати схвальну / несхвальну оцінку подіям, ситуаціям, вчинкам і діям; — просити і давати пораду, пояснення, допомогу.	Díme lo que piensas de la película... Bueno, lo que se refiere a mí... Haz el favor de contarme.	.	**Іменник:** множина складних за формою іменників. **Прийменник:** *sin*, *bajo*, *hasta*, *hacia.* **Займенник:** заперечні займенники. **Сполучники:** *ni...ni*, *así...como*, *también*, *tampoco*, *no sólo...sino también*, *ya...ya*, *bien...bien*, *sea...sea*, *ora...ora*.	.	— здатність використати різні стратегії для контакту з представниками інших культур; — вживання та вибір привітань; — вживання та вибір форм звертання; — вживання та вибір вигуків; — правила вступу до розмови. Правила ввічливості. Вирази народної мудрості.	— використовувати нові технології.

МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНЦІЯ

На кінець 11-го класу учні:

Аудіювання	Говоріння		Читання	Письмо
	Монологічне мовлення	Діалогічне мовлення		
— розуміють інформацію як під час безпосереднього спілкування зі співрозмовником, так і опосередкованого (у звукозапису); — розуміють основний зміст текстів відповідно до тематики ситуативного спілкування; — вибирають необхідну інформацію з прослуханого. Використовують лінгвістичну і контекстуальну здогадку, спираючись на сюжетну лінію чи наочність.	— висловлюють свої переконання, думки, згоду або незгоду тощо у відповідь на отриману інформацію; — роблять стислі пояснення до плану або ідеї; — розповідають історії, сюжет книжки/фільму тощо і висловлюють своє ставлення/враження. Обсяг висловлювання — не менше 18 речень.	— спілкуються, дотримуючись основних норм, прийнятих у країнах, мова яких вивчається; — ведуть бесіду з однією чи кількома особами в межах певної ситуації спілкування, а також, використовуючи інформацію з прочитаного, почутого, побаченого; — беруть участь у діалогах різних типів, обмінюючись інформацією, висловлюючи свою думку, враження, ставлення щодо	— читають (з повним розумінням) тексти, побудовані на знайомому мовному матеріалі; — знаходять необхідну інформацію у текстах різнопланового характеру (значення незнайомих слів розкривається на основі здогадки, малюнка, схожості з рідною мовою, пояснень у коментарі). Обсяг — 700 друкованих знаків.	— передають в письмовій формі зміст почутого, прочитаного, побаченого; — письмово передають інформацію адекватно цілям, завданням спілкування, правильно оформлюючи повідомлення залежно від його форми; — описують предмет, особу, події, явища, об’єкти (в межах 18 речень).

		конкретних фактів, подій, явищ, пропозицій; — беруть участь у дискусії, аргументуючи свою точку зору. Спілкування будується на мовному та мовленнєвому матеріалі, набутому за попередні роки вивчення мови, і відповідає цілям, завданням, умовам спілкування в межах програмної тематики. Висловлення кожного — не менше 10 реплік, правильно оформлених у мовному відношенні.		